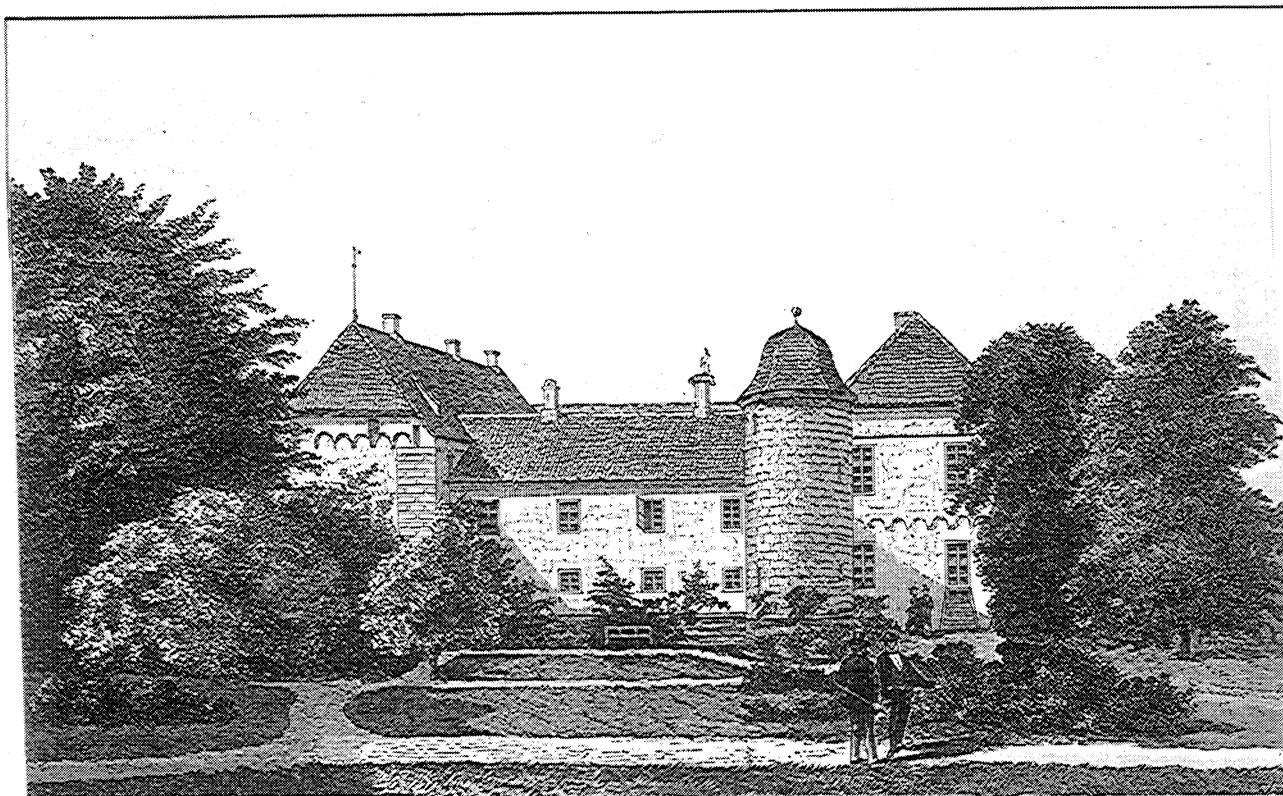

Kulturhistorie

Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt

Faaborg kommune

Skemaer og kort

1994

Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen

Forsidebillede: Arreskov hovedgård

**Hovedgårdsregistrering
i Fyns Amt**

Skemaer og kort

Udgivet af: Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen
Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ
Telefon: 66 15 94 00

Tryk: Fyns Amt
ISBN 87 7343 221 0

Svanemærket. Licensnr. 541.528

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 1
Oversigtskort	side 2
Arreskov	side 4
Brahetrolleborg	side 16
Brændegård	side 32
Holstenshus	side 42
Hvedholm	side 54
Nakkebølle	side 68
Stensgård	side 80
Østrupgård	side 92

FORORD

I gennem de senere år har Fyns Amt arbejdet med registrering af de kulturhistoriske forhold vedrørende 123 fynske hovedgårde. Amtet er nu nået til at kunne offentliggøre resultaterne. Den foreliggende rapport er den første udgivelse i afrapporteringen af de kulturhistoriske undersøgelser.

Der udgives i alt 25 kommunebaserede skemarapporter, som formidler de grundlæggende kildeoplysninger, de vigtigste sammenfatninger samt væsentlige kort. Kun kommuner som rummer flere end 2 hovedgårde har deres egen rapport. Ullerslev er derfor trykt sammen med Nyborg, Nørre Aaaby med Middelfart og Munkebo med Langeskov. Marstal -, Ærøskøbing -, Tommerup - og Vissenbjerg kommuner indgår i afrapporteringen, idet de ikke rummer nogen hovedgårde. Til skemaerne er udarbejdet en særskilt nøgle, og derudover publicerer Fyns Amt en sammenfattende rapport og en planlægningsrapport. Skemaoplysningerne er indsamlet af Odense Universitet/ Kerteminde Museum under ledelse af museumsinspektør, doktor phil. Erland Porsmose.

Det er Fyns Amts håb, at skemamaterialet kan blive til gavn for såvel forskere og lokalhistoriske interesserede, som offentlige administratorer mhp. planlægning. Skemaerne sammenfatter på systematisk måde al rimeligt tilgængelig viden, sat op så oplysningerne bliver sammenlignelige fra hovedgård til hovedgård. Herudover anvendelse et stort fond af detaljerede og svært tilgængelige oplysninger fra Erland Porsmoses private kildeop-tegninger.

Nøglen forklarer punkt for punkt hvorfra skemaoplysningerne stammer, og hvori (de væsentligste) eventuelle kildekritiske problemer består. Derudover letter nøglen forhåbentligt forståelsen af det til tider ret indforståede fagsprog.

Det skal præciseres, at vurderingerne på skema 6 er udtryk for **en rent kulturhistorisk vurdering**, tilvejebragt på baggrund af skemaer og kort. Den er derfor ikke nødvendigvis udtryk for Fyns Amts endelige opfattelse af bevaringsværdierne og det planlægningsmæssige syn på de fynske hovedgårde.

Erland Porsmose har udarbejdet den endelige vurdering. Stud.mag. Dorte Nørregaard Madsen og museumsinspektør Ellen Dalsgaard har indsamlet skemaoplysningerne, samt udarbejdet udviklingsbeskrivelser efter 1800.

Fåborg Kommune

Arreskov

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
----------	---------------------	--------------------	------------------------

Navn: Arreskov	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Arreskov nævnes første gang i 1264 i formen Arwescogh. Navnets oprindelse er ikke klarlagt, idet der er flere muligheder.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: Øst for det nuværende Arreskov findes der er middelalderligt voldsted. Det menes ødelagt i 1248. Afløseren for dette menes at være et andet og større voldsted, som ligger sydøst for det nuværende Arreskov. Arreskov udvidede i 1500- og 1600-tallet sit jordtilliggende med jord fra Øster Hæsinge. Der er muligvis også blevet taget jord fra Fleninges ejerlav.</p>	

Ejere: 1210 Knud Urne? Kronen	Fælles ejer med nabogårdene Gelskov 1729- Ølstedgård og Brobygård 1773
1241 Hertug Abel	
1264 Kronen	
forskellige ejere	
1502 Torben Bille	
1516 Jacob Hardenberg	Under grevskabet Muckadell 1784-1925
1558 Erik Rosenkrantz	
1636 Mogens Høg	
1679 Jørgen Skeel	
1742 Erik Skeel v.Holsten	
1773 A.Ch. Schaffalitzky de Muckadell	
1986 J. og E. Schaffalitzky de Muckadell	

<p>Historiske tildragelser: Erik Plovpenning indtog og ødelagde Arreskov under en strid med den daværende ejer, Hertug Abel af Sønderjylland. Efter mordet på Hertug Abel blev Arreskov formentlig overdraget hans yngste søn, Abel. I 1264 blev Arreskov igen indtaget og nedbrudt til grunden. I årene herefter var Arreskov en brydegård under kronen.</p>
--

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er stadig et 4-fløjet anlæg, men den er ikke længere omgivet af voldgrave.</p> <p>Avlsbygningerne ligger i samme område, men der er kommet en del flere fløje til.</p> <p>Møllen og husene ligger der stadig</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret ved nybebyggelse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har samme udstrækning som tidligere.</p> <p>Gårderne omkring skovarealerne er bevaret</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovarealerne er bevaret, men de fleste vådområder er forsvundet.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Der er bevaret to voldsteder henholdsvis øst og sydøst for hovedgården.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X		<p>Voldstedet anlagt 1558. Østfløj bygget i 1568. Nordfløj bygget i 1573. Vest- og nordfløj udvidet og sydfløj m. tårn opført i 1580'erne. Ombygget i 1742, restaureret i 1773, 1973 og 1905.</p> <p>Avlsgården ombygget i 1679. Fornyet i 1872-73.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>I 1889 er ændringerne ved avlsgården sket, men vådområderne er ikke blevet opdyrket. På kortet fra 1889 er der aftegnet en vindmølle syd for vandmøllen.</p>				

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688 ¹⁾	1770	1845	18 70	1903	1956	
Tønder hartkorn			62	37	42	40	47	40	43	
Bemærkninger: 1) foruden 5 tdr.skovskyld										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	1770	1845	18	1903 ²⁾		
Tønder hartkorn			648	648	288	217		558		
Bemærkninger: 1) incl. fæstegodset til Broholm 2) omfatter fæstegodset til hele grevskabet Muckadell										

			1662	1688 ¹⁾	17 74	1845	1871	1903 ²⁾		
Antal gårde			76	93	31	31	29	88		
Heraf i hovedgd. sognet			28	19	22	25	26			
Antal huse				28	0 ³⁾	25	45	131		
Heraf i hovedgd. sognet				8	0	23	42			
Fæsteheder ialt				121	31	56	24	219		
Bemærkninger	3) Husene må ikke være optegnet i jordebogen									

Godsfordelingen

	1662	1774	18 45				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	20	4	4				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	7	3	3				
Antal egaliserede samlinger af gårde	?	2	2				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	26
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Arreskov var i 1200-tallet en borg i kongeslægtens eje. Borgen blev indtaget og ødelagt to gange, henholdsvis i 1248 og 1264. To voldsteder antages at tilhøre dette ældste Arreskov. Arreskov synes herefter at have været en fæstegård, men o.1490 genopstod den som hovedgård. Formentlig er gården udvidet i 1500-tallet på Øster Hæsinge og Fleninges bekostning. I 1664 lå en mølle og 2 huse i gårdens enemærke. Gården var i 1688 på 37 tdr.htk., foruden 5 tdr. skovskyld. Inden 1770 udvidedes den yderligere med 5 tdr.htk. og fik herved et tilliggende af middelstørrelse.

I 1682 var det dyrkede areal på 119 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var middelgod i forhold til herredsgennemsnittet, men der var megen eng, skov og overdrev til gården, der har karakter af skovgård. Besætningen var i 1682 på 40 malkekøer, 8 okser og 22 stude.

Fra 1558 til 1580'erne opbyggedes Arreskov som et stort firefløjet anlæg med borggård og ladegård på hver sit voldsted. Samtidig foretoges godsopkøb. Fra kronen erhvervedes således i 1584 7 gårde, hvoraf 6 i Vester Hæsinge sogn. I 1662 var tilliggendet på ikke mindre end 76 gårde, hvoraf 28 i Øster Hæsinge sogn. I den følgende tid reduceredes tilliggendet stærkt, hvorefter det stabiliseredes o. 30 gårde, stort set koncentreret i Øster Hæsinge, hvis 22 gårde var egaliserede i 1774.

O.1620 funderedes et hospital i Øster Hæsinge. I 1678 erhvervedes patronatsret til Øster Hæsinge kirke. Fra 1772 havde Arreskov fælles ejer med Brobygård, og i 1784 oprettedes af disse gårde samt Gelskov og Ølstedgård grevskabet Muckadell med hovedsæde på Arreskov.

b. Efter cirka 1800:

Arreskov hovedgårdsejerlav var o.1800 på 270 ha. O.1907 opgøres arealet til 232 ha, hvoraf 165 ha var ager, 33 ha eng og 22 ha mose. Skovarealet blev opgjort sammen med grevskabet Muckadells øvrige skovarealer. I 1986 opgøres ager/engarealet til 281 ha.

Værdiansættelsen af hovedgårdsjorden (hovedgårdstaksten) svingede en del i perioden 1800-1956. Gennemsnitlig lå den på 43 tdr.htk. Jorden var i 1770 delt op i 7 marker, hvoraf 3 blev besået årligt. O.1907 var der 8 marker, hvoraf 4 blev besået årligt, mens 4 lå henholdsvis med græs eller brak. På det tidspunkt var der 90 køer og 50 stk. ungkvæg og stude på gården. I dag er der ingen besætning på gården. Jorden bruges til korn og frøavl.

Fæstegodset var i forhold til hovedgårdens størrelse ikke særligt omfattende. I 1845 opgøres det til 217 tdr.htk., fordelt på 31 gårde og 25 huse. Det meste var beliggende i samme sogn som hovedgården. Frasalget af fæstegods skete først i 1916.

Arreskov indgik som nævnt i grevskabet Muckadell. En nærmere beskrivelse af dette findes under Brobygård.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Øster Hæsinge
----------	---------------------	--------------------	------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: særlig interesse

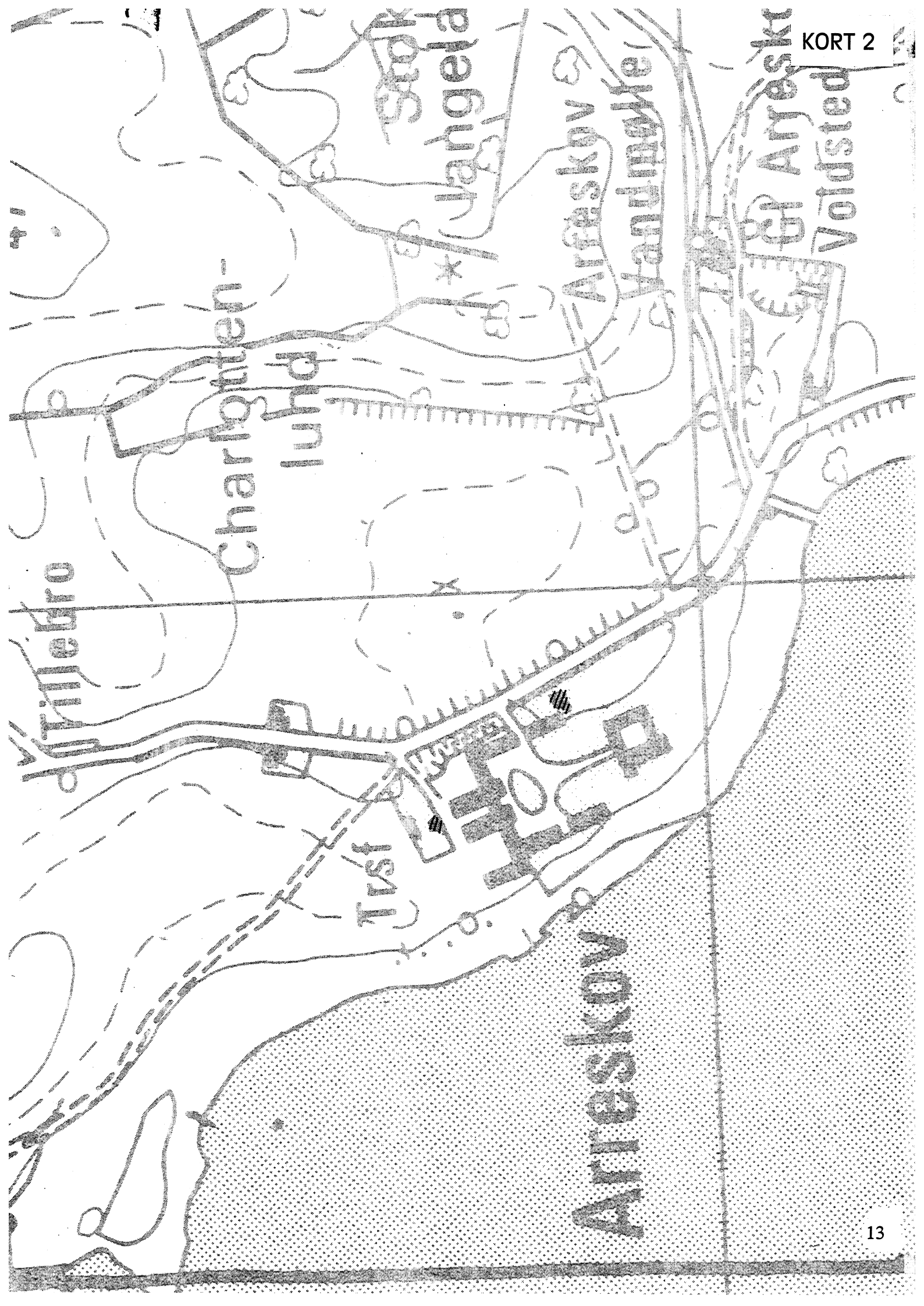
- 1) Arreskov var i 1200-tallet en borg i kongeslægtens besiddelse. Den sank ned til fæstegård, men blev sidst i 1400-tallet genoprettet som hovedgård. I løbet af 1500-tallet udvidedes den til en middelstor hovedgård på nabolandsbyernes bekostning. Arreskov har karakter af skovgård. Gården er orienteret mod Arreskov Sø.
- 2) Godstilliggendet var anseligt i 1662, men reduceredes til et niveau af 30 gårde, godt arronderet og egaliseret. Gården oprettede hospital i Øster Hæsinge og fik patronatsret til kirken. Fra 1784 blev Arreskov hovedsæde i grevskabet Muckadell.
- 3) Arreskov hovedgårdsejerlav er intakt bevaret til nutiden. Frasalget af fastegods skete først i 1916.
- 4) Hovedbygningen er opført i 1500-tallet. Ladegården stammer fra 1800-tallet.

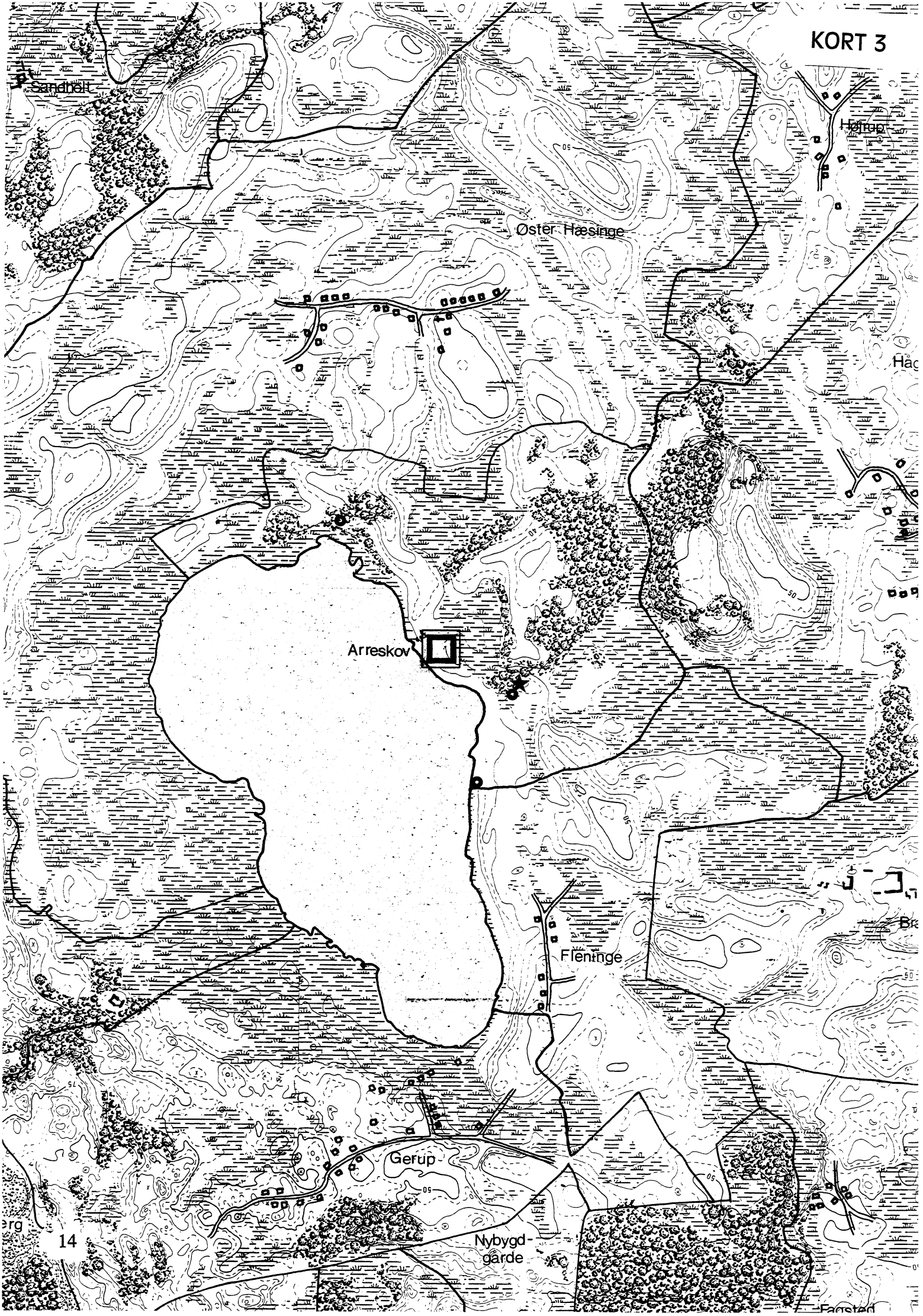
Sammenfattende drejer det sig om en sjælden anlægstype med en lang udviklingshistorie med mange karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Den firefløjede hovedbygning fra 1500-tallet er bevaret. Voldgraven er opfyldt. Ladegården er bygget i 1800-tallet. Haven er bevaret og møllen i ejerlavet.
- 2) Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Skovarealerne er bevaret, men de fleste vådområder er forsvundet. Der er bevaret en del gamle gærder.
- 3) Særlige relikter: to voldsteder fra det gamle Arreskov.
- 4) Arkæologiske interesser: -

Sandholt

Øster Hæsinge

Hæstrup

Arreskov

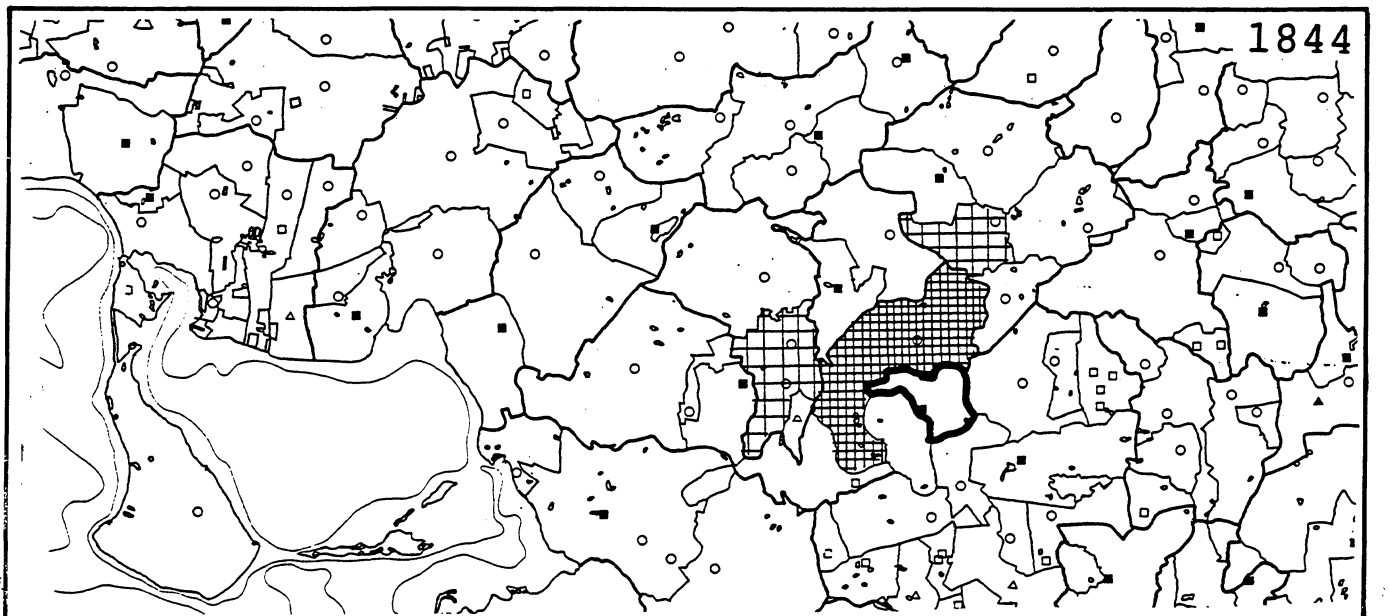
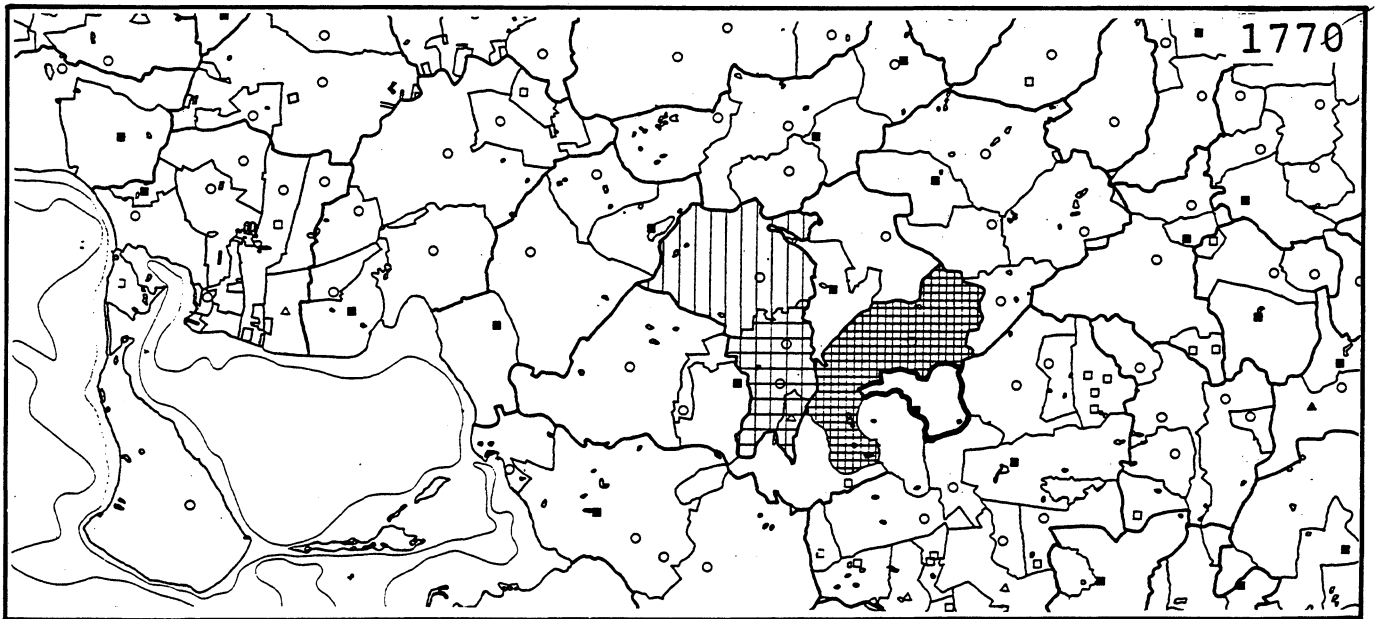
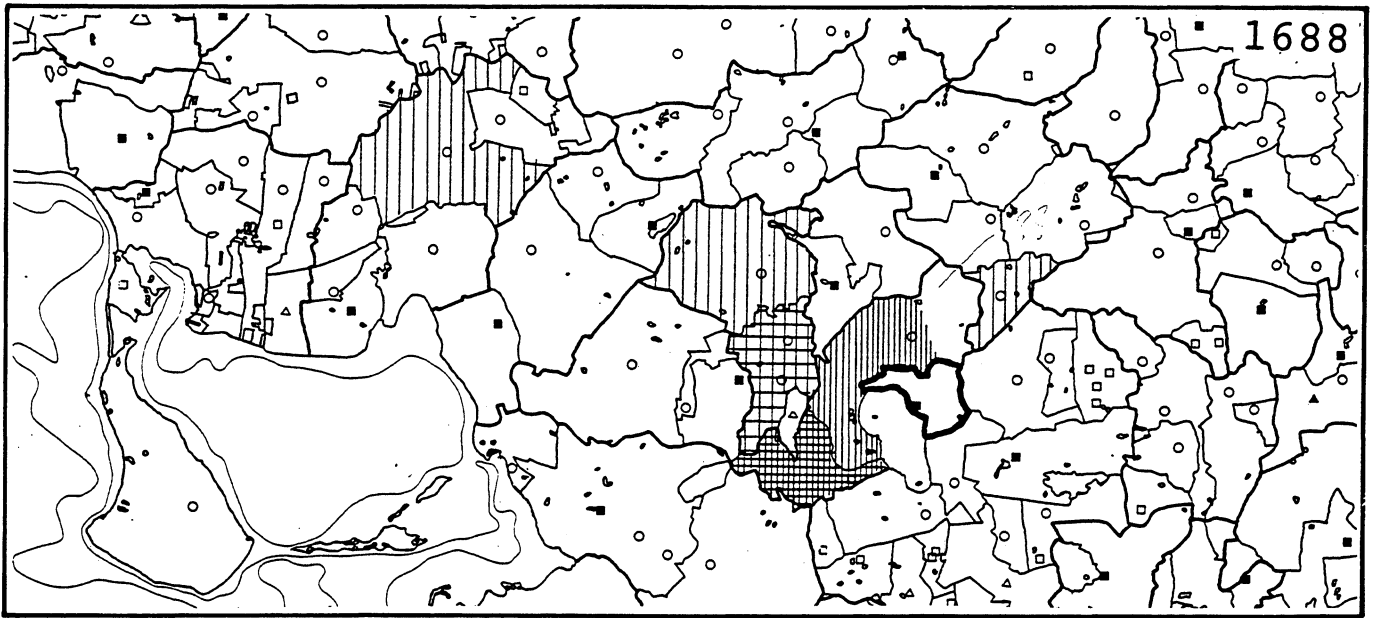
Fløttinge

Gerup

Nybygdgarde

Brahetrolleborg

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Navn: Brahetrolleborg	Tidligere navn: Holmekloster, Rantzausholm
--------------------------	---

Bemærkninger: Brahetrolleborg var oprindeligt et cistercienserkloster, grundlagt i 1172. Det nævnes første gang i 1281 i formen Holm. I 1568 bestemtes det, at Holmekloster skulle kaldes Rantzausholm efter Henrik Rantzaus. Sit nuværende navn, Brahetrolleborg, fik gården senest i 1688, hvor den i 1688-matrikken kaldtes Brahe Trolleborg. Navnet skyldtes det daværende ejerpar Birgitte Trolle og Manderup Brahe.

Anlægstidspunkt: middelalder (1172)	Anlægsform: enestegård (kloster)
--	-------------------------------------

Bemærkninger: Brahetrolleborg var som nævnt oprindeligt et kloster. Ved reformationen overgik det til kronen. Kronen solgte det ret hurtigt videre til en adelsmand, men kom senere i besiddelse af det igen. Siden 1664 har Brahetrolleborg udelukkende været ejet af adelsfolk. Hovedgården gjorde i 1600- og 1700-tallet flere indhug i Fleninge og Fagsteds ejerlav.

Ejere: 1172 Cistercienserkloster 1536 Kronen 1541 Jacob Hardenberg 1551 Kronen 1568 Henrik Rantzaus 1635 Anne Lykke 1646 Kaj Lykke 1661 Kronen 1664 Chr. Gabel 1667 Birgitte Trolle 1722 C.D. Reventlow 1986 O.D.F. Reventlow-Mourier	Fælles ejer med nabogården: Under kronens baroniet Brahetrolleborg 1672-1924
--	--

Historiske tildragelser:

Brahetrolleborg har været ejet af mange markante personer fra det danske kulturliv og statsadministration. I 1700- og 1800-tallet tog de skiftende ejere flere initiativer til oprettelse af mindre industrier. Allerede i 1783 oprettede den daværende ejer af Brahetrolleborg en folkeskole i Gerup. Kort tid efter oprettede han et seminarium, kaldet Bernstorffminde. Brahetrolleborg var ligeledes i første række ved gennemførelsen af landboreformerne vedrørende ophævelsen af hoveriet og udskiftningen. Hovedbygningen, avlsgården, kirken og de øvrige bygninger omkring godset er i øjeblikket under en større restaurering.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen ligger stadig på samme sted med samme grundplan.</p> <p>Avlsgården er bevaret i sin grundplan, der er dog kommet mindre tilbygninger til. Efter 1973 har avlsgården mistet to fløje.</p> <p>Hovedparten af den øvrige bebyggelse både ved hovedanlægget og ude i ejerlavet er bevaret.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret, idet der er kommet en del nyere bebyggelser til.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdets udstrækning er bevaret</p> <p>Alleen rundt om anlægget er bevaret, mens den mod nord løbende er forsvundet.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Gærderne omkring skovarealerne er bevaret</p> <p>Ikke-ager arealer: En del skovarealer er bevaret og enkelte vådområder</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X			1200-tallet kirke. 1400-tallet kloster. 1585 og 1620 ombygninger. 1768 og 1868-71 restaureret. 1919-20 restaureret. 1986 påbegyndtes større restaurering.
		X		1655 avlsgård opført. Brændt og genopført i 1900-01.
	X			
		X		
	X			Have på c.10 ha. Damme mellem hovedbygning og avlsgård. Rekonstrueret brønd fra 1919. Haven anlagt o.1850. Renoveret senere. Hængebro fra o.1860.
		X		
		X		
<p>Tidspunkt for ændringer: De få ændringer, der har været, er hovedsageligt sket efter 1888.</p>				

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662 ⁵⁾	1688 ⁴⁾	1770 ²⁾	1857 ³⁾	1870 ⁶⁾	1903	1956	
Tønder hartkorn			475	57	64	63	66	64	60	

Bemærkninger: 2) excl.23 tdr.htk.skovskyld. 3) excl.aflæggergården Bernstorffsminde på 31 tdr.htk. 4)excl.32 tdr.htk.fordelt på 7 gårde og 4 huse under hovedgårdstakst og 23 tdr.htk.skov. 5) 1664: 94 tdr.incl.jus patronatus. 6) excl.skovskyld på 144 tdr.htk.

Fæstegodset

	1541		1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1857 ¹⁾	1871 ¹⁾	1903 ¹⁾		
Tønder hartkorn	964		797	533	572	667	658	149		

Bemærkninger: 1) incl. Brændegårds fæstegods

	1541		1662	1688 ¹⁾	1762 ¹⁾	1857 ¹⁾	1871 ¹⁾	1903 ¹⁾		
Antal gårde	122		98	88	95	129	121	18		
Heraf i hovedgd. sognet			63	56	64	85	76	8		
Antal huse	2ml+9h.			54	90	142	250	122		
Heraf i hovedgd. sognet				40	59	84	164	80		
Fæsteenheder ialt	133			142	185	271	371	140		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17 ⁶²	18 ⁵⁷			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	29	51	35			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	14	12	16			
Antal egaliserede samlinger af gårde	5	11	11			

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	59 gårde
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Brahetrolleborg er anlagt som cistercienserkloster i en ufremkommelig skovegn i 1172. Ved reformationen overgik det til kronen, der i 1568 solgte det til Henrik Rantzau, der omdøbte det til Rantzauholm og fra 1672 Brahetrolleborg. I 1540'erne blev gården udvidet ved nedlæggelse af flere enestegårde. I 1588 oprettedes aflæggerhovedgården Brændegård ved nedlæggelse af flere bøndergårde. Inden 1688 udvidedes Brahetrolleborg yderligere. I 1688 havde Brahetrolleborg 89 tdr.htk. ager og eng, hvoraf 32 tdr. dog var udlagt til bøndergårde og huse, samt 23 tdr. skov. Før 1722 udvidedes gården yderligere til 99 tdr.htk. ager og eng. Sidst i 1700-tallet udparcelleredes afbyggergårdene Bernstorffminde, Sølyst og Høbbet. I 1682 dyrkedes direkte under Brahetrolleborg 201 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var gennemgående dårlig, men der var megen eng, overdrev og især skov til gården, der er en udpræget skovgård. I 1767 omtales skoven som "med de bedste i landet", og o. 1800 hedder det, at baroniets skove er det betydeligste på Fyn, og de eneste, som i mange år har været forstmæssigt behandlet. Skovarealet blev allerede øget på agerjordens bekostning i 1700-tallet.

Ved reformationen bestod Klosters tilliggende af 122 fæstegårde, hvoraf mange var skovenestegårde. Bortset fra en godssplittingsperiode først i 1660'erne opretholdtes dette niveau, og det velarronderede og egaliserede klostergods forblev intakt. Allerede i 1541 var landsbyerne Fleninge, Fagsted, Grønnerup, Hågerup, Brænde Lydinge og Lydinggårde egaliseret, og i 1762 var stort set alt gods egaliseret.

I 1555 blev Fleninge og Hågerup kirker befalet nedlagt, og klosterkirken blev herefter ny sognekirke.

I 1571 fik Brahetrolleborg birkeret. I 1672 opnåede Brahetrolleborg status som baroni med patronatsret til Brahetrolleborg, Krarup, Vester Åby, Åstrup og Hillerslev kirker. I 1676 tilkøbtes yderligere Håstrup Kirke.

Sidst i 1600-tallet blev der bygget 5 skoler på baroniet. I 1783 indviedes Gerup Skole som den første folkeskole i Danmark. På baroniet indrettedes bl.a. et seminarium, et hørvilingsinstitut og et slibe- og hammerværk.

b. Efter cirka 1800:

Omkring 1800 var Brahetrolleborgs hovedgårdsejerlav på 728 ha. Brahetrolleborg indgik dog i baroniet af samme navn, hvortil der sammenlagt hørte betydeligt større arealer. O. 1907 opgøres baroniets samlede areal således til 2.759 ha. Det bestod da af hovedgårdene Brændegård og Brahetrolleborg samt afbyggergårdene Egnborg og Høbbet. I forbindelse med lensafløsningen og herved overgangen til fri ejendom i 1924 blev der afgivet jord til staten fra de to nævnte afbyggergårde. I 1986 opgøres godsets areal til 2.407 ha. Langt den overvejende del af arealet har i hele perioden bestået af skov. Skovene forøgedes betydeligt i 1800-tallet. O. 1907 opgøres det således til hele 1.953 ha.

Den agerjord og engjord, som hørte direkte under Brahetrolleborg hovedgård, har stort set været stabilt i hele perioden. Det vurderedes til 64 tdr.htk. i 1770, mens det i 1956 var faldet en smule til 60 tdr.htk. Jorden var i 1770 delt op i 9 marker, hvoraf de 4 blev besået årligt. O. 1907 var der kun 6 marker, hvoraf de 4 blev besået, mens de 2 lå henholdsvis brak og med græs. På dette tidspunkt var der 145 køer og 80 stk. ungvæg og stude på gården. Hovedgården havde tillige indtægter fra konge- og kirketiender. De blev opgjort til en værdi af 216 tdr.htk. o. 1907.

Fæstegodset forblev intakt i det meste af 1800-tallet. En stor del af gårdene var dog blevet arvefæstegårde allerede i 1788. Hoveriet blev ligeledes afløst på dette tidspunkt. I 1857 vurderedes fæstegodset til 667 tdr.htk., fordelt på 129 gårde og 142 huse. Størsteparten lå i hovedgårdssognet, men der var også en del fæstegods spredt i omegnen. Hustallet forøgedes betragteligt mellem 1857 og 1871. En del af forøgelsen skal givet ses som en følge af de forskellige initiativer omkring småindustrier og skoler, der udgik fra godset. Fæstegodset er forlængst overgået til fri ejendom, men godset ejer stadig en del lejehuse på egnen.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Brahetrolleborg
----------	---------------------	--------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: Interesse: Stor interesse: Særlig interesse:

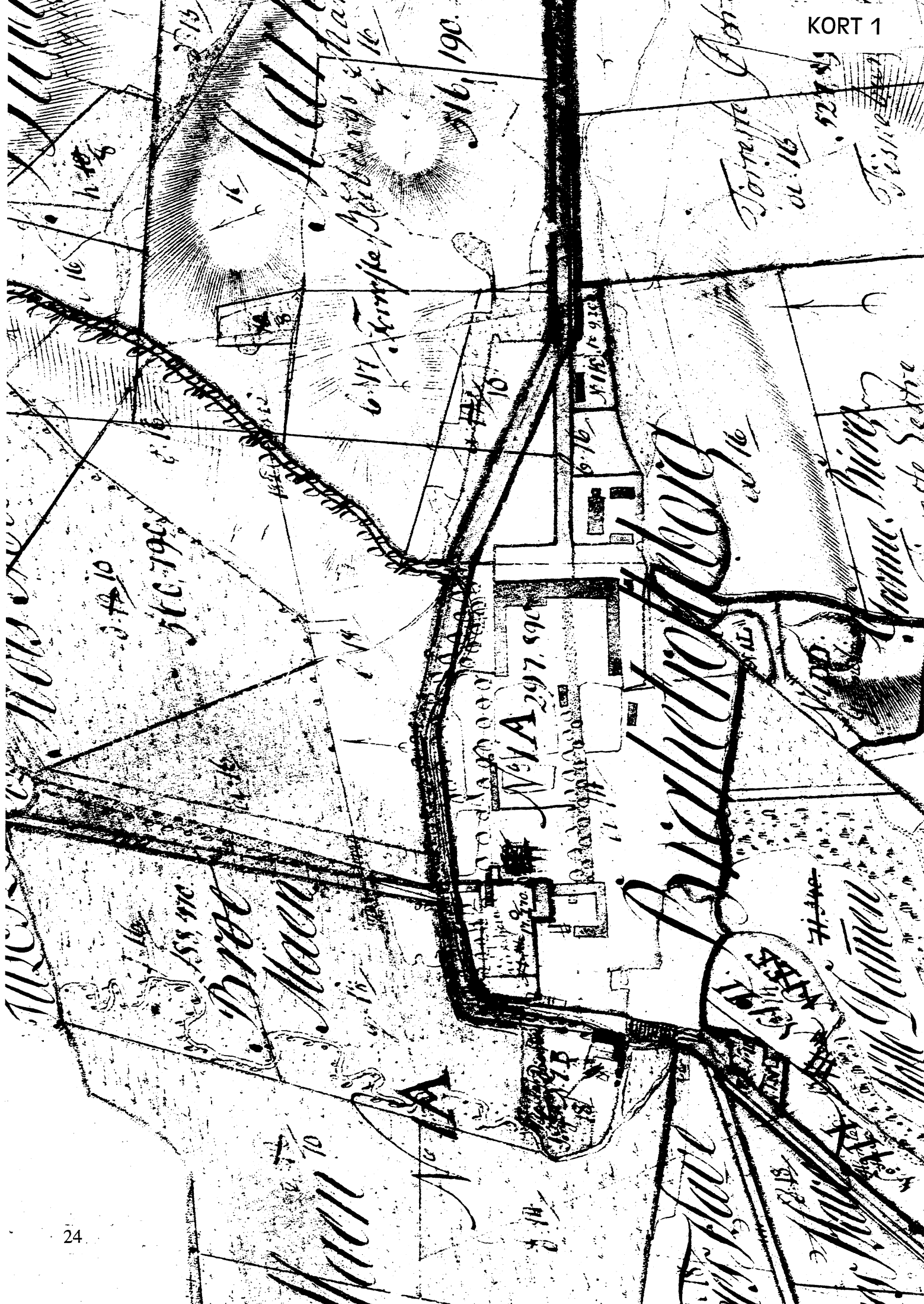
Typologisk vurdering: særlig interesse

1. Brahetrolleborg er anlagt som cistercienserkloster i en uvejsom skovegn i 1172. Senere blev den en adelig sædegård med de bedste skove på Fyn. Gården udvidedes flere gange i 1500-1600-1700-tallet og blev herved et af øens største godser. 1588 anlagdes aflæggerhovedgården Brændegård, og sidst i 1700-tallet udparcelleredes en række avlsgårde.
2. Godstilliggendet var allerede i klostertiden stort, velarronderet og egaliseret, og dette præg opretholdtes i perioden som adelig sædegård. I 1672 oprettedes baroniet Brahetrolleborg, der blev et foregangsområde med hensyn til skolevæsen og landboreformer.
3. Baroniets fæstegods opretholdtes intakt til de sidste årtier af 1800-tallet. Ejerlavet er endnu intakt bevaret. Skovarealerne er øget betydeligt igennem de sidste 200 år.
4. Brahetrolleborg regnes for det bedst bevarede cistercienserkloster i Danmark.

Sammenfattende drejer det sig om en på Fyn enestående anlægstype med en lang udviklingshistorie med mange unikke karakteristika.

Relikt-vurdering: særlig interesse

1. Hovedbygningen fra 1200-tallet og 1400-tallet med senere ændringer, er velbevaret. Ladegården fra 1655 genopførtes efter brand i den samme skikkelse o.1900. Haveområdet og møllen er bevaret.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. En del skovarealer og vådarealer samt en del skovgårde er bevaret.
3. Særlige relikter: klosterkirken fra 1200-tallet, voldstedet Sorte Slot.
4. Arkæologiske interesser: tomterne af en række nedlagte skovenestegårde.

Staldmade

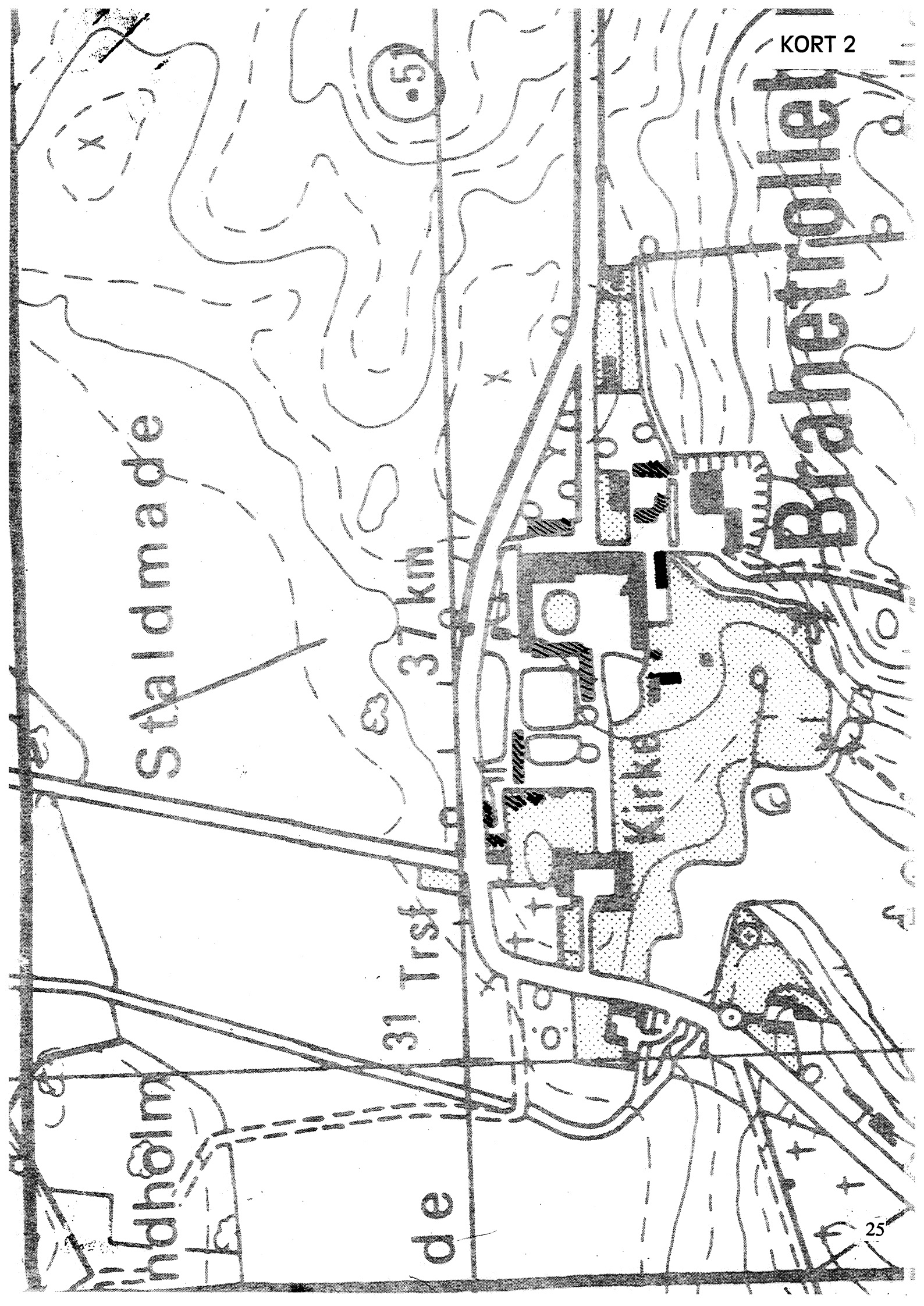
37 km

31 Trst

hnhölm

de

Bratetrolla

er Høisinge

Højerup

Hagerup

Brønd Lydinge

Lydinge Gårde

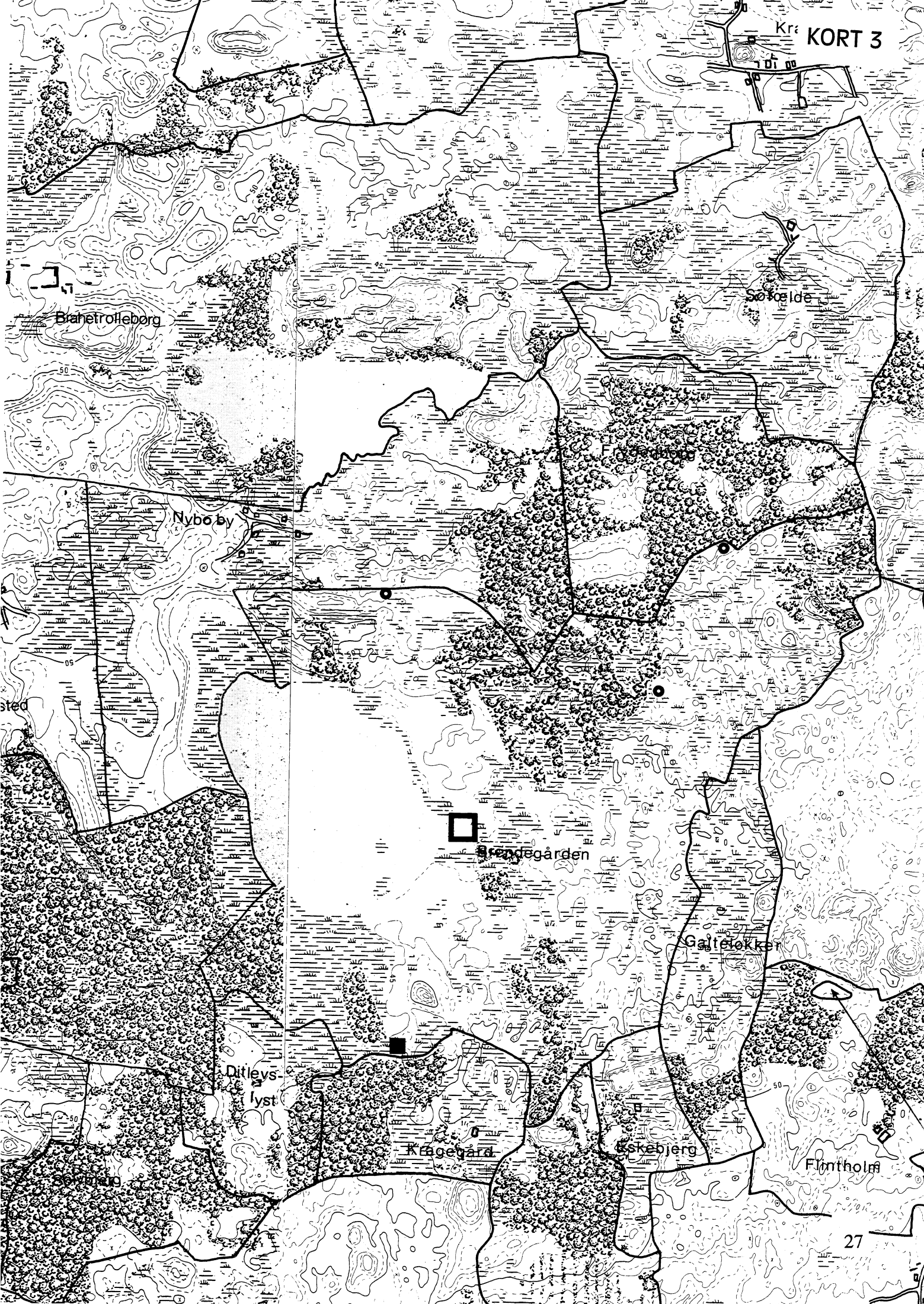
Brahetrolleborg

Fløntinge

Nybøhy

Fagsted

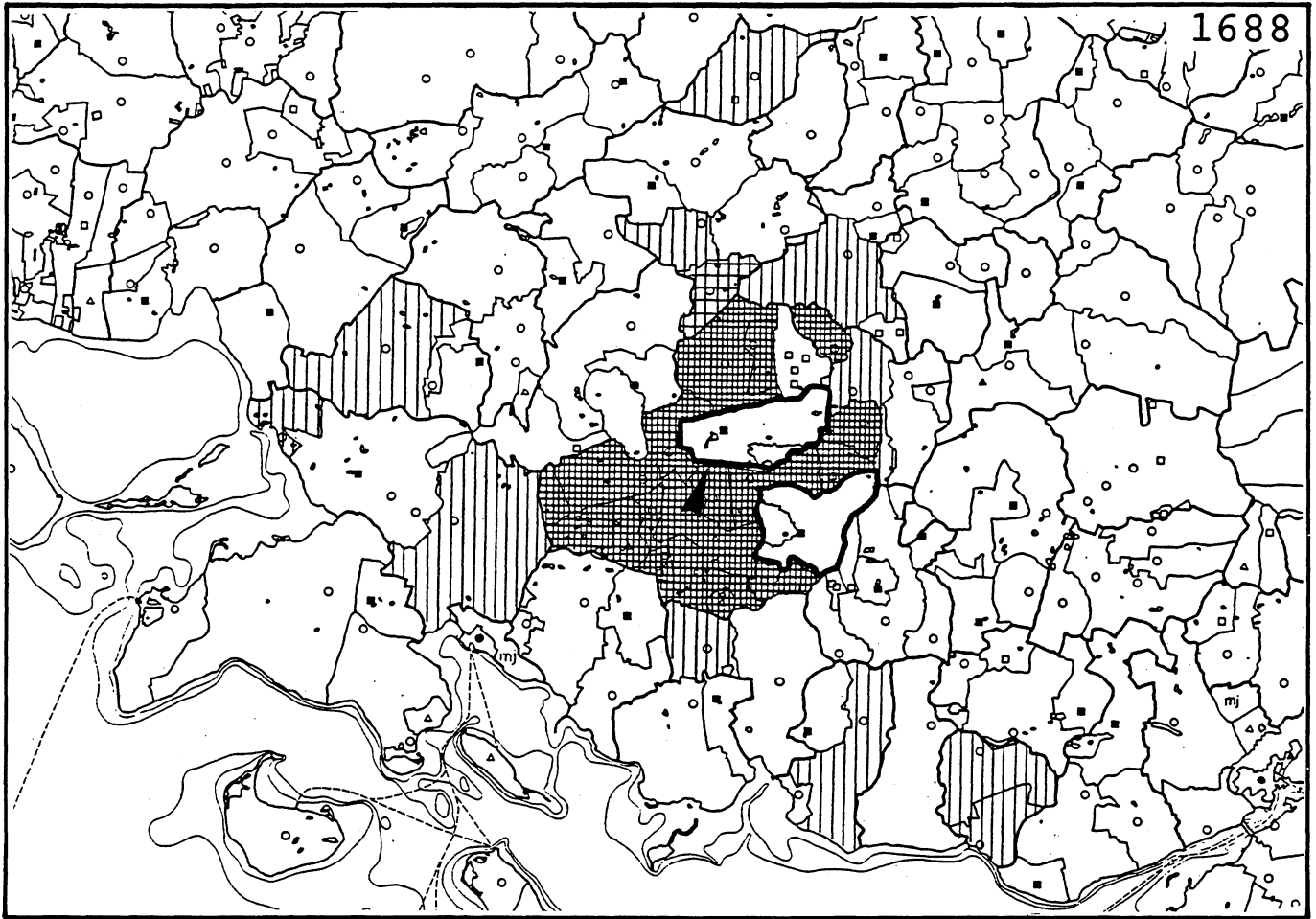

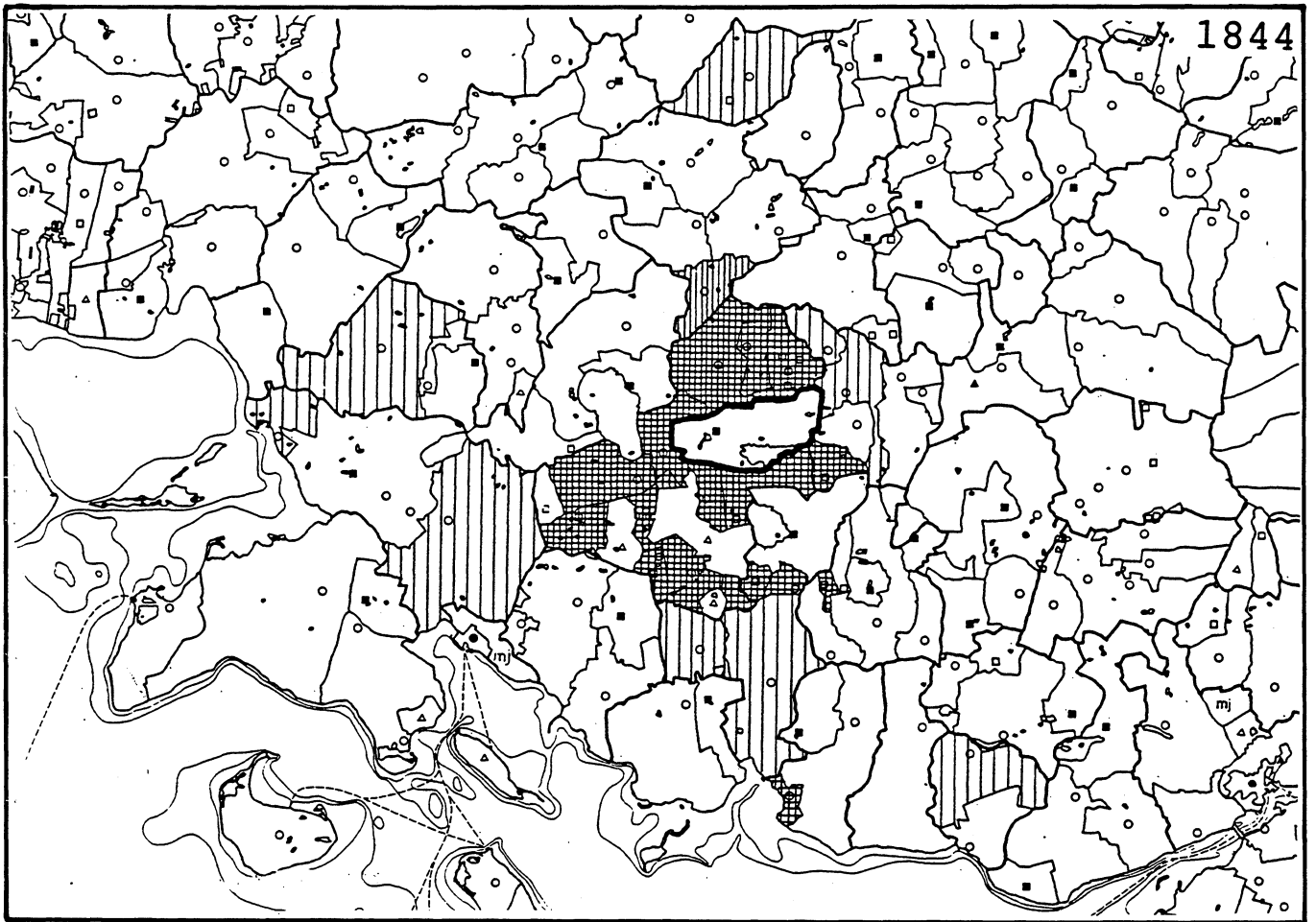

Brændegård

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
-----------------	----------------------------	---------------------------	----------------------------

Navn: Brændegård	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Brændegård nævnes første gang 1498 i formen Brendegaard. Forleddet kommer af gl. dansk brænna, der betyder afbrændt område.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: oprindelig en almindelig gård under Holme Kloster. 1588 gjort til hovedgård af Breide Rantzau.</p>	

Ejere:	
Holme Kloster	
1536 under kronen	Fælles ejer med nabogården
1541 Jacob Hardenberg	Brahetrolleborg
1551 Kronen	
1568 Henrik Rantzau	Optaget i baroniet 1672,
1635 Anne Lykke	afl. 1924
1646 Kai Lykke	
1661 Otto Hey	
1664 Nicolaus Strumpferdt	
1665 Chr. Gabel herefter under Brahetrolleborg	
-C.Haugwitz og P.Haugwitz	

Historiske tildragelser:
<p>Ved Kai Lykkes fald i 1662 tilfaldt hans godser staten, således også Brændegård. Brændegård har tidligere været enkesæde for Brahetrolleborg.</p>

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
----------	---------------------	--------------------	---------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hele anlægget synes at være rykket mod øst. Hovedbygningen har tillige ændret grundplan, idet den er blevet kortere, og der er kommet en tilbygning til mod øst.</p> <p>Avlsgården er nu et regelmæssigt tre-fløjet anlæg, åbent mod hovedbygningen. Den er nok rykket mod øst, og grundplanen er ændret en del. Nord for hovedanlægget ligger tre mindre bygninger.</p> <p>To af husene ligger der stadig</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget ved nybebyggelse</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har ikke samme udstrækning som før.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Der er bevaret en del gærder i skovområderne</p> <p>Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovarealerne, søen og lidt eng ved denne er bevaret</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>Opført i 1880</p> <p>Avlsgård i grundmur med skifertag</p> <p>Have på c. 1 td.ld.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne ved bygningerne og ude i ejerlavet er hovedsageligt sket før 1889. De to forsvundne huse ligger der dog stadig i 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
-----------------	----------------------------	---------------------------	----------------------------

Hovedgårdstaksten

		1541	1662	1688	1770 ¹⁾	18 44	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn		10	50	16	15	34	34	34	34	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 11 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1857 ¹⁾	1871 ¹⁾	1903 ¹⁾		
Tønder hartkorn			243	533	572	667	658	149		
Bemærkninger: 1) incl. fæstegodset til Brahetrolleborg										

			1662	1688 ¹⁾	17 62 ¹⁾	18 57 ¹⁾	18 71 ¹⁾	1903 ¹⁾		
Antal gårde			27	88	95	129	121	18		
Heraf i hovedgd. sognet			27	2	10	15		1		
Antal huse				54	90	142	250	122		
Heraf i hovedgd. sognet				1	4	20		2		
Fæsteheder ialt				142	185	271	371	140		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

		1662	1762 ¹⁾	1857 ¹⁾				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods		4	51	35				
Heraf samlinger på min. 3 gårde		2	12	16				
Antal egaliserede samlinger af gårde		0	11	11				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	20 gårde
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Vester Åby

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Fra 1498 nævnes Brændegård som en fæstegård, en skovenestegård under Holme Kloster, der i 1568 blev omdannet til den adelige hovedgård Rantzausholm, senere baroniet Brahetrolleborg. 1588 gjordes Brændegård til en aflæggerhovedgård ved at nedlægge Røglegård, en gård i Nybo og den lille landsby, eller gård, Torp.

Bortset fra en gods-splittelsesperiode i 1661-65 er Brændegård forblevet under Brahetrolleborg helt til nutiden. Brændegård er en typisk skovgård med skov til 950 svins olden i 1664. Det dyrkede areal var beskedent, og i 1688 takseredes Brændegård derfor kun til 16 tdr.htk. foruden 11 tdr.skovskyld.

I 1682 var det dyrkede areal på blot 54 tdr.ld. Boniteten var middelgod i forhold til herredsgennemsnittet. Der var god eng og overdrev og især megen skov til gården, der er en udpræget skovgård. I 1682 var besætningen på 20 køer.

Under godsopsplittelsen i 1662 fulgte der 27 gårde i Vester Åby sogn med Brændegård. Fra 1665 fulgtes Brændegård igen med Brahetrolleborg og blev i 1672 en del af baroniet Brahetrolleborg med et bøndergods på næsten 100 gårde, godt arronderet og egaliseret.

Til baroniet hørte patronatsret til Brahetrolleborg, Vester Åby, Åstrup, Hillerslev, Håstrup og Krarup kirker.

b. Efter cirka 1800:

Brændegårds hovedgårdsejerlav var o.1800 på 721 ha. Omkring 1900 opgøres avls-gårdens areal til 194 ha, hvoraf 166 ha var agerjord og 28 ha var eng. Skovarealet blev opgjort sammen med Brahetrolleborgs øvrige skovarealer.

Omkring 1770 var der 20 gårde, der skulle yde hoveri til Brændegård. Denne pligt afløstes senere af en pengeydelse. Omkring 1900 blev gården drevet af 6 faste folk, 4 daglejere og 3 malkekoner. I roer og høst havde man 14 polakker fælles med Brahetrolleborg. Fæstegodset blev i øvrigt opgjort sammen med fæstegodset til Brahetrolleborg. Se denne.

Hovedgårdstaksten forholdt sig stabil, efter at den var blevet øget fra 15 tdr. htk. til 34 tdr.htk. mellem 1770 og 1844. Jorden var o.1800 delt i 6 marker, hvoraf 2 blev besået årligt. Omkring 1900 var der 6 marker, hvor 3 blev besået, 1 lå brak og 2 lå med kløver og græs. Besætningen var da på 85 køer og 30 stk. ungvæg og kalve.

Brændegård overgik til fri ejendom i 1924, men er stadig i samme families eje som Brahetrolleborg.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Vester Åby
-----------------	----------------------------	---------------------------	----------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: interesse

1. Brændegård var oprindelig en skovenenestegård, der i 1588 blev gjort til en aflæggerhovedgård under Rantzausholm/Brahetrolleborg ved nedlæggelse og inddragelse af en række nabogårde. Brændegård var en udpræget skovgård. Brændegård er centralplaceret i sit ejerlav og orienteret mod søen.
2. Brændegård udgjorte på nær fire år konstant en del af Brahetrolleborg gods, der i 1672 oprettedes til baroni. Bøndergodset til baroniet bestod af ca. 100 gårde, vel arronderet og egaliseret.
3. Fæstegodset til baroniet var endnu intakt i 1871. Brændegårds ejerlav er endnu intakt bevaret.
4. De nuværende bygninger er opført i 1800-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en ret tidlig opstået aflæggerhovedgård med enkelte udviklingskarakteristika.

Relikt-vurdering: interesse

1. Hovedbygning og avlsgård er nyopført i 1800-tallet. Haveområdet er ændret.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Der er bevaret hovedparten af skovarealerne, lidt eng og søen samt en del gærder.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: tomterne af Røglegård og Torp.

Soe

Stou Broeland

Bunde gaard

9: 7/10

4: 7/10

6: 7/11

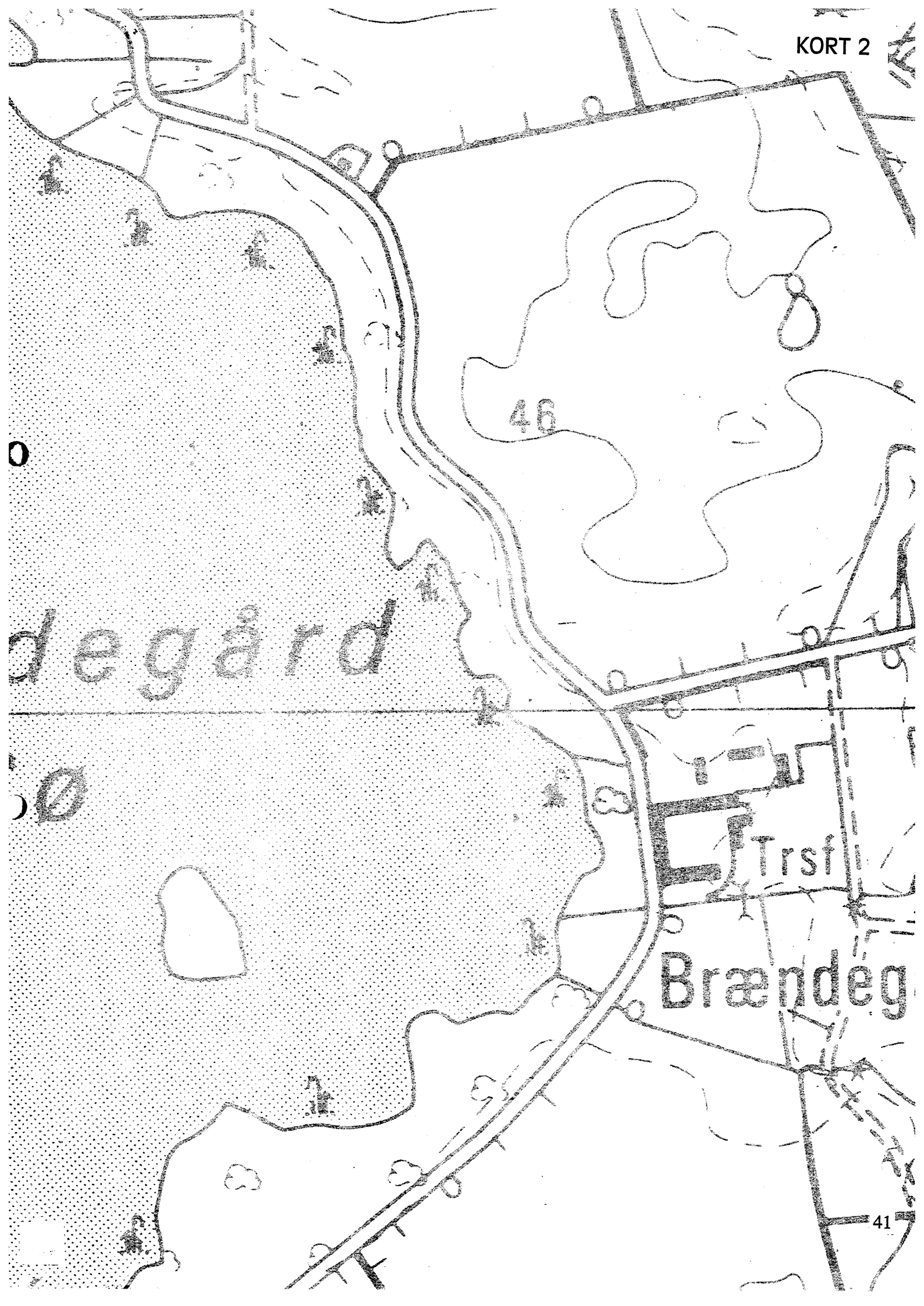
11: 7/13

Stem 23

4: 7/11

7: 7/12

1980

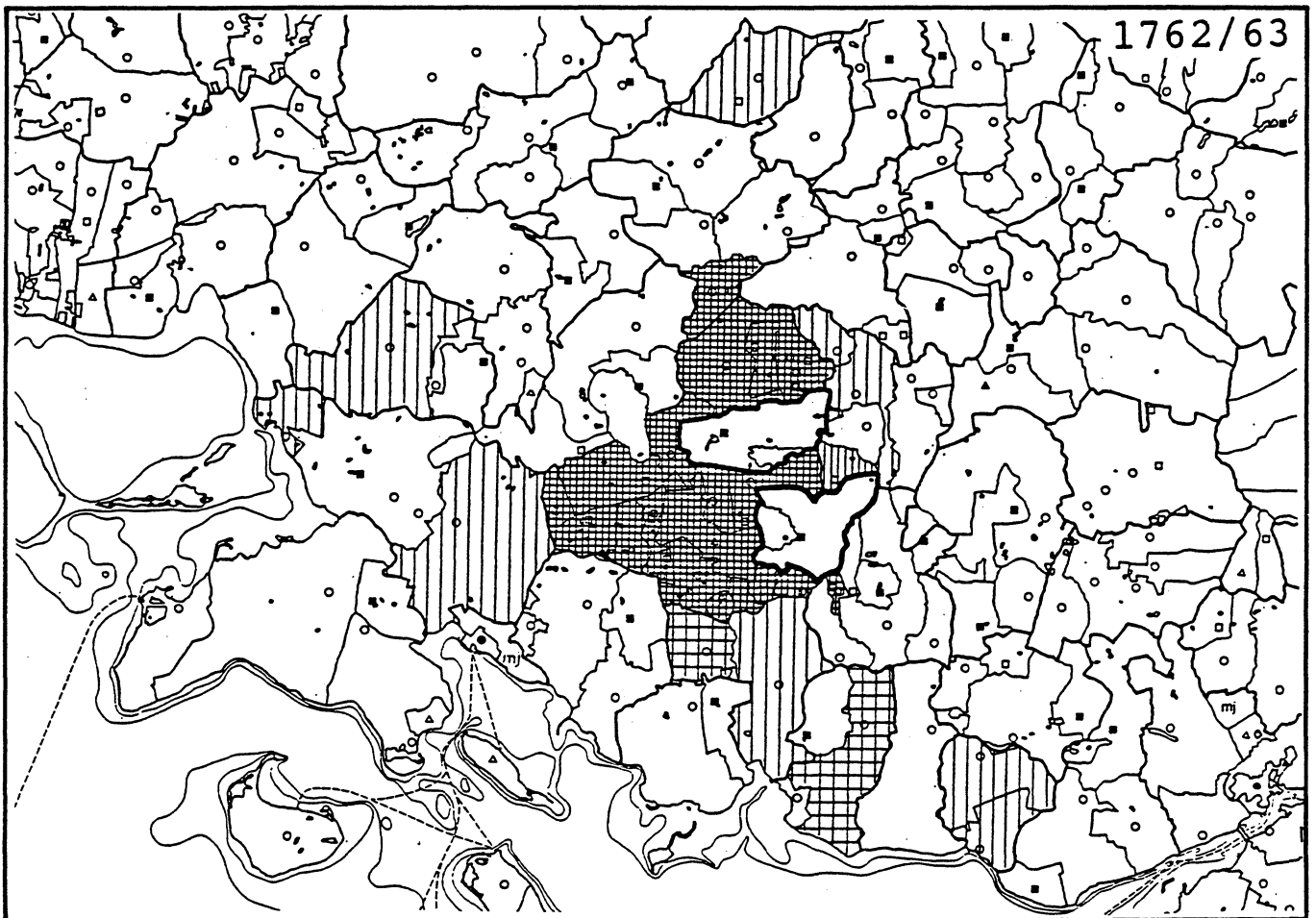
46

degård

Trsf

Brændeg

41

Holstensus

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Navn: Holstenshus	Tidligere navn: Findstrup
-----------------------------	-------------------------------------

Bemærkninger: Hovedgården har sit navn fra den nedlagte landsby Finstrup. Den nævnes første gang i 1314 i formen Findstrup. I 1664 nævnes hovedgården i formen Findstrupgaard. Navnet er sammensat af mandsnavnet Finn og torp, der betyder udflytterbebyggelse. Sit nuværende navn fik gården efter Godske Ditlev Holsten, der ejede gården fra 1710.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: landsbyhovedgård (nedlagt landsby)
--	---

Bemærkninger: Hovedgården var oprindeligt en landsbyhovedgård i landsbyen Finstrup. Den daværende ejer af hovedgården nedlagde landsbyen i 1630'erne. I 1700-tallet udvidedes hovedgården atter ved at tage jord fra Diernæs ejerlav.

Ejere:	
1314 Gotskalk Litle Anders Jensen Passow Jørgen Mortensen Venstermand	Fælles ejer med nabogården Nakkebølle 1828-1923
1551 Knud Venstermand	Under stamhuset Holstenshus 1723-1779
1618 Jørgen Grubbe	
ca.1620 Fr.Rantzau	
1622 Mogens Gyldenstjerne	Under baroniet Holstenshus 1779-1922
1636 Jørgen Schult	
1707 Chr. A. Holsten	
1710 G.D.Holsten	Langesø indlemmedes i 1747
1879 S.M.Berner Schilden Holsten	Nakkebølle indlemmedes i 1828
1994 G. og D.Berner	

Historiske tildragelser:

Adam Christoffer Holsten, der ejede godset fra 1745, var blandt de første godsejere, der foretog reformer. Dette gjaldt både inden for driften af hovedgårdsjorden og fæstegodset.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er ikke længere åben mod øst, men mod syd. Voldgravene er delvis bevaret.</p> <p>Avlsgården er flyttet længere mod syd og er blevet erstattet af stald og vognport.</p> <p>Husene ved hovedgården og vejen til Diernæs er bevaret, mens de øvrige er forsvundet. På savmøllens plads er der nu et hus.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget, da der kun er bygget få nye huse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har samme udstrækning som før</p> <p>Alleen øst og nord for hovedgården er bevaret</p> <p>Der er bevaret en del gærder i området</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovarealerne og en del vådområder er bevaret.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Finstrup kirkeruin ligger nordvest for hovedgården.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p> <p>Den nedlagte/flyttede Finstrup landsbys tomt</p>		X		<p>Hovedbygning opført 1643, forlænget 1863-68, sidefløje 1863-68. Restaureret 1889. Brændt i 1908. Genopført kort efter.</p> <p>X Avlsgård bygget 1863-68. Herskabsstald og vognport bygget 1863-68.</p> <p>Have på 9 ha. Tidligere barokanlæg nu overvejende landskabelig. Enkelte mindre bygninger i haven.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>De få ændringer, der er sket i ejerlavet, er sket både før og efter 1889. Hoved- og avlsgård er ændret før 1889. Ændringerne ude i ejerlavet er hovedsageligt sket efter 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Hovedgårdstaksten

		1636	1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1842 ¹⁾	1870	1903	1956	
Tønder hørtkorn		36	47	41	45	41	76		43	
Bemærkninger: 1) excl. 12½ td.htk. skovskyld										

Fæstegodset

			1662	1688	17 70	1842	18	1903		
Tønder hørtkorn			259	223	516	462				
Bemærkninger:										

			1662	1688	1780	1842	1871	1903		
Antal gårde			34	33	84	90	108			
Heraf i hovedgd. sognet			32	33	32	43	52			
Antal huse				18	96	98	193			
Heraf i hovedgd. sognet				18	55	50	121			
Fæsteheder ialt				51	180	188	301			
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1780	1842				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	5	33	10				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	2	6	7				
Antal egaliserede samlinger af gårde	0	2	5				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 48	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spandage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Landsbyhovedgården Finstrup nævnes første gang i 1314. Finstrup var oprindeligt en kirkelandsby, men kirken nedlagdes i senmiddelalderen, og Finstrup blev en del af Diernæs sogn. Landsbyen bestod o.1630 af 5 gårde, 9 mindre gårde og 7 huse. I det følgende årti nedlagdes hele landsbyen på nær 2 gårde. Finstrup, fra 1700-tallet Holstenshus, nåede herved op på 41 tdr.htk. i 1688 foruden 12½ td.skovskyld. I 1700-tallet udvidedes Holstenshus med 4 tdr.htk. jord fra nabolandsbyerne.

I 1682 var det dyrkede areal på 176 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten lå over herredsgennemsnittet, og der var god eng og overdrev samt megen skov til gården, der har karakter af skovgård. Besætningen var i 1682 på 40 køer, 26 okser og 6 ungnød.

I 1579 opførtes ny hovedbygning, og samtidig skete en kraftig godsopbygning. Fra 1579-1586 erhvervedes fra kronen 36 gårde i Sallinge herred, heraf mange i Diernæs sogn. I 1630'erne erhvervedes samtlige gårde i Finstrup, der derefter nedlagdes. Godset nåede herved et niveau på 30-40 gårde. I 1693 erhvervedes fra kronen Lyø med 23 gårde og Bjørnø med 6 gårde samt yderligere 3 gårde, og i 1719 yderligere en del tidligere ryttergods. Holstenshus nåede herved et niveau på 80-90 gårde, rimeligt arronderet, men endnu i 1780 var kun ø-landsbyerne egaliserede.

Allerede i 1649 erhvervedes Diernæs kirke. I 1674-76 erhvervedes yderligere en række kirker. I 1693 erhvervedes birkeret til godset. I 1723 oprettedes stamhuset Holstenshus, hvortil i 1745 føjedes Langesø gods. I 1778 ophøjedes stamhuset til baroni. Der oprettedes 4 hospitaler i Diernæs og Vester Åby sogne. Hospitalet fra Katterød er nu genopført i Den fynske Landsby.

Holstenshus var tidligt med i landboreformerne, der indledtes allerede i 1750'erne.

b. Efter cirka 1800:

Holstenshus hovedgårdsejerlav var o.1800 på 375 ha. Hovedgården udvidede sit areal betragteligt i 1800-tallet. Størsteparten af de nye arealer bestod af skov eller blev hurtigt plantet til. Det samlede skovareal, som hørte under den sydfynske del af baroniet Holstenshus, blev o.1907 opgjort til ikke mindre end 579 ha. Selve Holstenshus hovedgård afgav ingen jord til staten ved baroniets overgang til fri ejendom i 1922. Hovedgården ejer i dag 856 ha, hvoraf de 590 ha er skov.

Værdien af den ager/eng-jord, der hørte under hovedgården (hovedgårdstaksten), lå i starten af perioden 1800-1956 på godt 40 tdr.htk. I 1870 angives den imidlertid til hele 76 tdr.htk. Denne store stigning kan bortset fra fejl i kilden skyldes en arealudvidelse og/eller, at den nærliggende avlsgård Bjørnemosgård er medregnet. Er der tale om en arealudvidelse, kan den være blevet plantet til med skov senere, hvorefter arealet er blevet regnet med under skovskyldhartkornet. Hovedgårdstaksten ses i hvert fald at være faldet igen til godt 40 tdr.htk. i den sidste del af perioden. Agerjorden var i 1770 delt op i 6 marker, hvoraf de tre blev besået årligt. O.1907 var der 8 marker, hvoraf de 5 blev besået årligt, mens de 2 lå med græs og 1 var brak. Der var på det tidspunkt 80 køer, 40 stk. ungvæg og stude og 25-30 grisesøer på gården. I dag er der ingen besætning, og på jorden dyrkes der korn og frø.

Fæstegodset beløb sig i 1842 til hele 462 tdr.htk. fordelt på 90 gårde og 98 huse. Der var kun ca. halvdelen, der var beliggende i hovedgårdssognet, mens hovedparten af det resterende lå i det nærliggende Vester Åby sogn, på Bjørnø og Lyø. Frasalget af fæstegods startede kort efter. I starten var det dog overvejende gårdene, der blev solgt som arvefæstegårde. Imellem 1842 og 1872 udstykkede godset en del jord til huse. Forøgelsen må bortset fra den almindelige forøgelse af behovet for arbejdskraft i forbindelse med arbejdet på områdets jorder og i småindustrier/håndværk også ses som et resultat af den nære tilknytning til Fåborg købstad. I 1770 var der 48 hoveri-pligtige gårde. Hoveriet afløstes senere mod en pengeydelse. O.1907 blev avlsgården drevet af 10 faste folk, 4 daglejere, nogle malkekoner og 6 polakker.

Holstenshus hørte som tidligere nævnt under baroniet Holstenshus. Det bestod o.1800 af hovedgårdene Holstenshus og Langesø og avlsgården Bjørnemosgård. I 1828 indlemmedes det nærliggende Nakkebølle gods. Først i 1900-tallet købte besidderen tillige Barnehøjgård, men denne indgik ikke i baroniet. Baroniet havde også indtægter fra konge- og kirketiender, der o.1907 takseredes til 100 tdr.htk. Ved lensafløsningen overgik baroniet til fri ejendom i 1922. Foruden de 1,3 mio.kr. i afgift til staten måtte besidderen sælge 291 ha jord til staten. Jorden hertil blev taget fra Langesø, Bjørnemosgård og Nakkebølle. De to sidstnævnte solgtes herefter fra. Holstenshus beholdt dog skovarealet ved Nakkebølle. Barnehøjgård er først blevet solgt fra i nyere tid. Samejet med Langesø gods ophørte først helt i 1950.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Diernæs
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: stor interesse

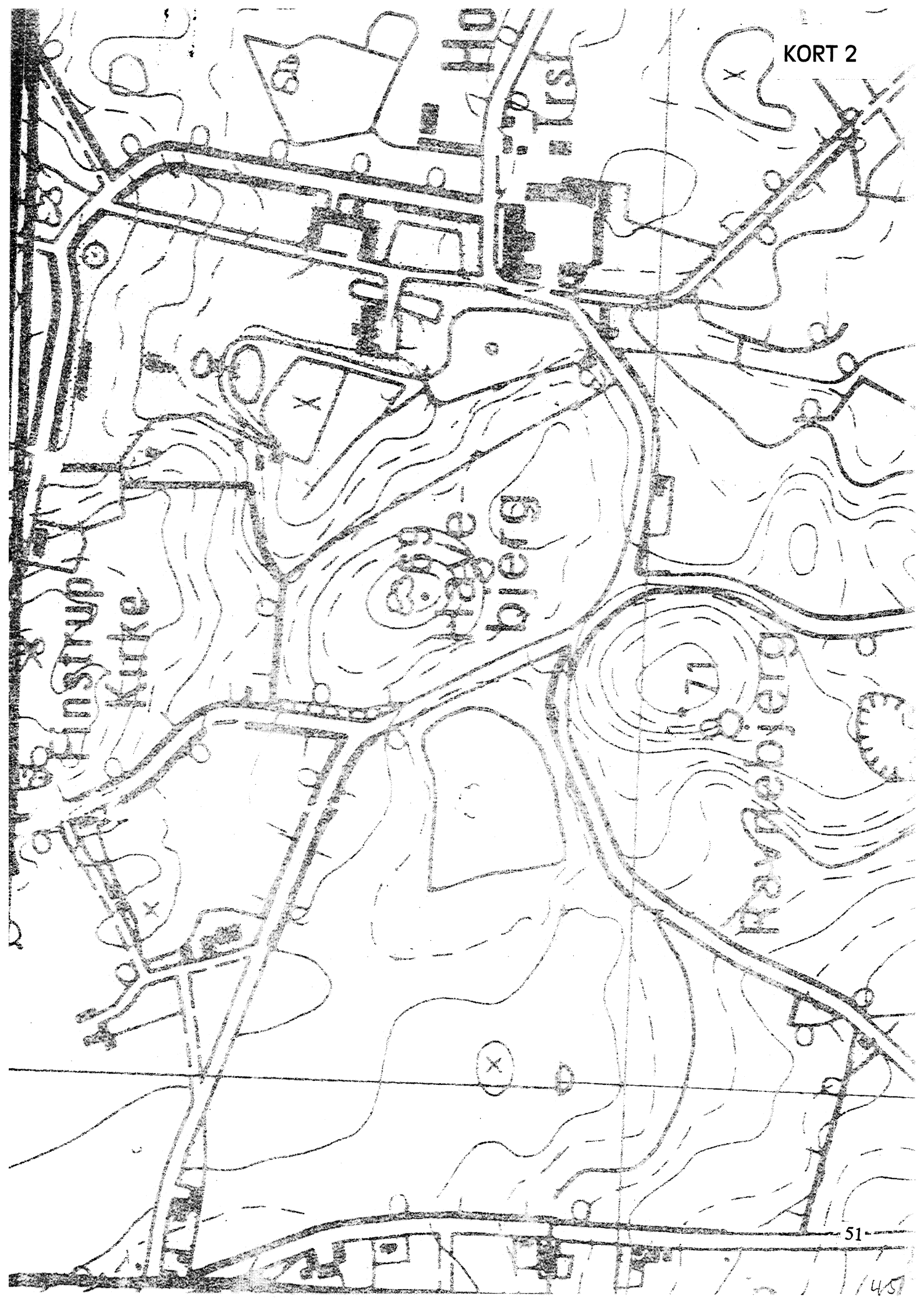
1. Finstrup (senere Holstenshus) omtales som landsbyhovedgård fra 1300-tallet. I senmiddelalderen nedlagdes kirken i Finstrup, og først i 1600-tallet nedlagdes hele landsbyen under hovedgården. Gården er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Af karakter er Holstenshus en skovgård.
2. Godsopbygningen skete i to faser, sidst i 1500-tallet og o.1700, til et niveau af 80-90 gårde. Holstenshus blev først stamhus og fra 1778 baroni. Der oprettedes en række hospitaler, og Holstenshus var foregangsgods i forbindelse med landboreformerne.
3. Frasalget af fæstegods skete fra midten af 1800-tallet. Holstenshus ejerlav udvidedes i 1800-tallet, fortrinsvis med skovarealer.
4. Den nuværende hovedbygning er fra 1900-tallet, avlsgården fra 1800-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med en lang udvikling med mange karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

1. Hoved- og avlsbygninger er nybygget i 1800- og 1900-tallet. Gården fremstår derved i dag som et interessant nyere tids hovedgårdsanlæg. Haveområde og alleer er bevaret.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Skovarealerne og en del af vådarealerne samt en del gærder er bevaret.
3. Særlige relikter: Finstrup kirkeruin. Fyns eneste kirkeruin.
4. Arkæologiske interesser: Tomten af den nedlagte landsby Finstrup.

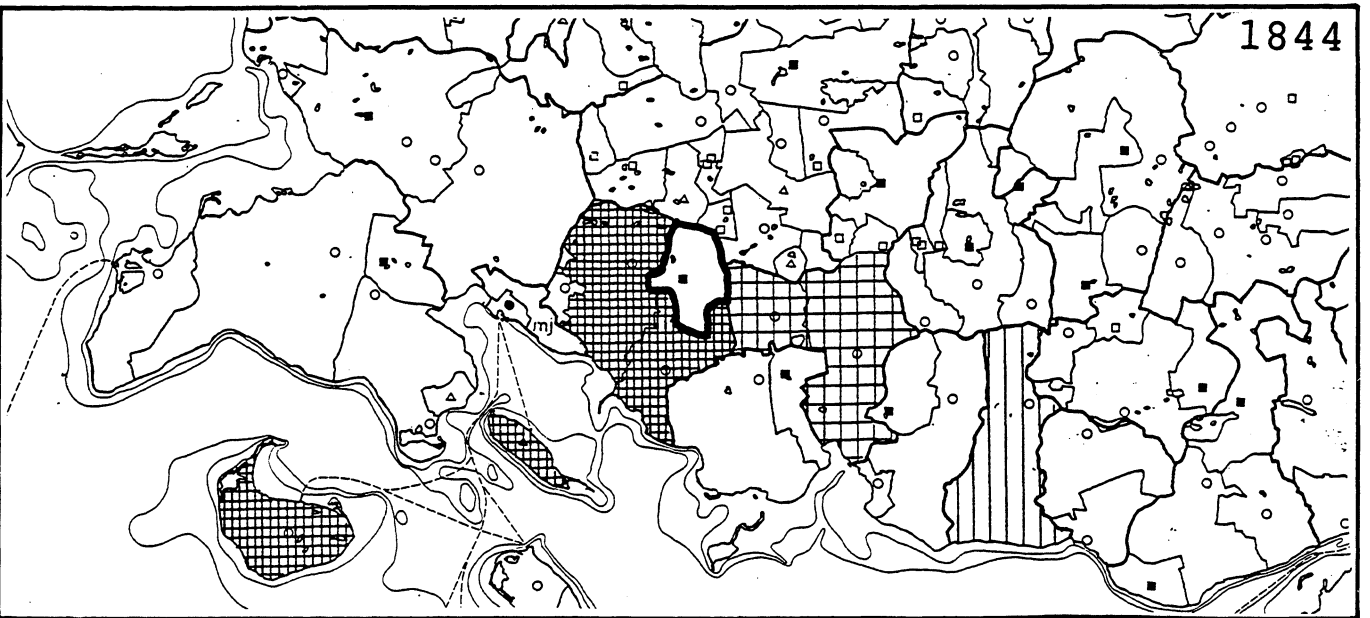
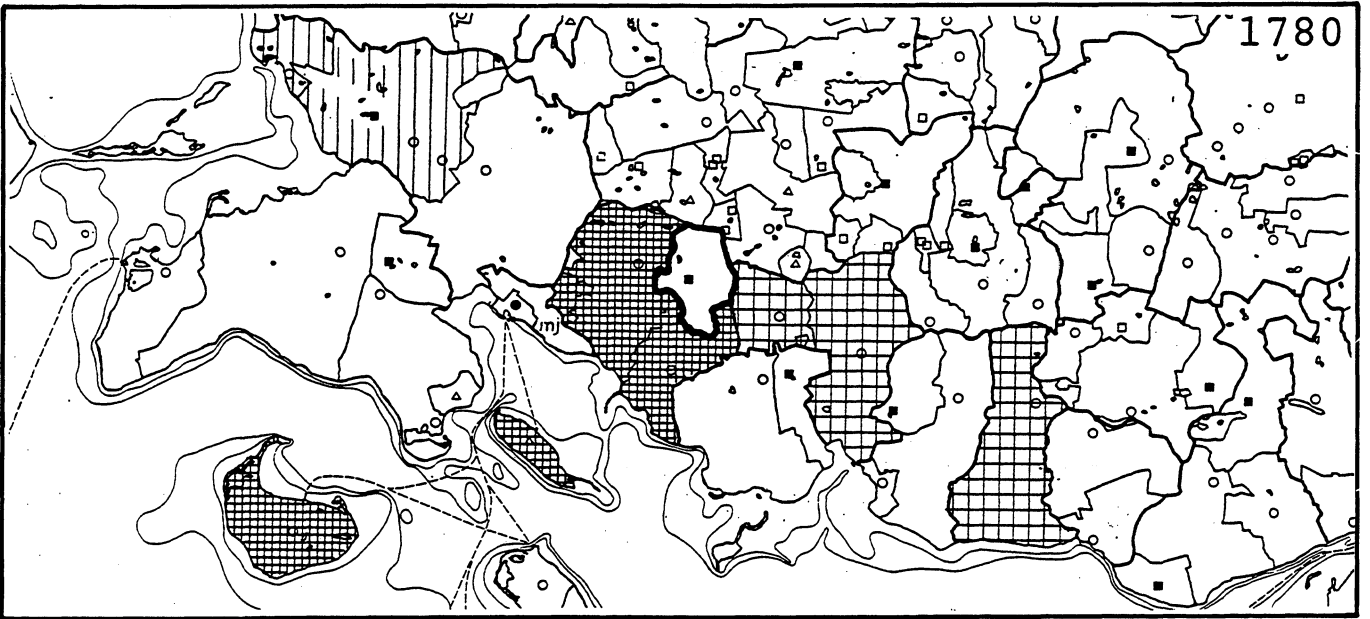
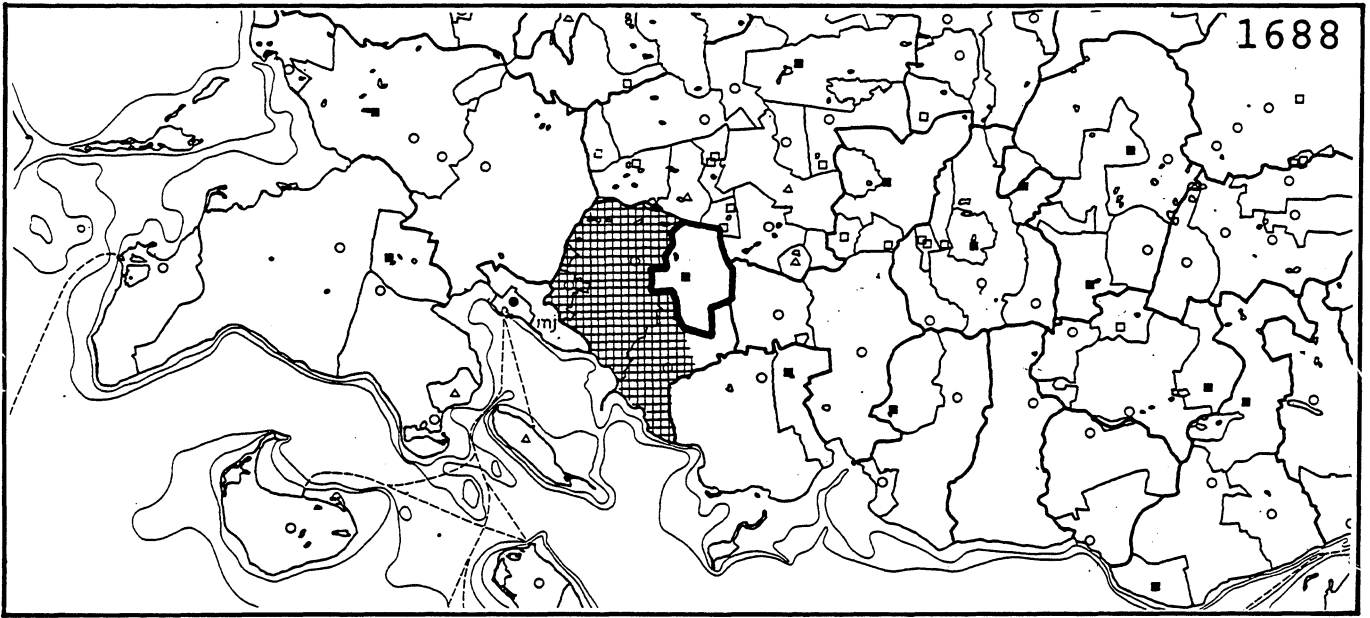

Hvedeholm

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	----------------------------	---------------------------	-----------------------

Navn: Hvedholm	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Hvedholm nævnt første gang i formen Hvedeholm. Navnets forled er plantenavnet "hvede" gl.dansk hweti, efterledet er holm, der betyder lille ø.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: Hvedholm menes at være opstået som en brydegård under kronen. Hvedholm var i 1400-tallet en lille hovedgård. I 1600-tallet vokser den stærkt. Væksten er foregået på bekostning af Horne og Bjerne byers tilliggende. Således inddrog Jørgen Brahe til Hvedholm et jordstykke mellem Hvedholm og Horne kaldet Ringmose Lykke under hovedgården.</p>	

Ejere:	
1430 Laurids Jensen Panter	Fælles ejer med nabogårdene
1475 Erik Hardenberg	Stensgård, Østrupgård, Damsbo
1557 Frantz Bille	1758
1608 Tønne Brahe	
1786 Aksel Bille Brahe	
1928 Staten (slottet og parken)	Under stamhuset Hvedholm,
1937 E.M.Clausen (avlsgården)	opr. 1751.
1954 Aage Larsen	
1959 C.K.Koch.	Fra 1798 grevskabet Brahes-
1994 F.J. Koch	minde. Afløst i 1928.

Historiske tildragelser:

Jørgen Brahe var en af sin samtids mest fremtrædende mænd. Han søgte at styrke adelsvældet og var meget imod de nye enevældige ideer. Under svenskekrigene blev han taget til fange; han døde kort efter fredsslutningen.

Preben Bille Brahe, der ejede Hvedholm fra 1789, var i 1832 blandt de kongevalgte medlemmer af stænderforsamlingen i Roskilde.

Dennes søn Henrik Bille Brahe var fra 1851 kongelig kommisær ved notabelforsamlingen i Flensborg, der skulle behandle regeringens udkast til en forfatning for det danske monarki. Planen om at knytte Slesvig nærmere til Danmark mislykkedes, og Bille Brahe forlod sin post for at blive gesandt i Wien. Hovedbygningen har fra 1930 fungeret som en afdeling af Middelfart statshospital.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
----------	---------------------	--------------------	----------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen har mistet sin sydfløj og er nu et trelænget anlæg åbent mod søen</p> <p>Avlsbygningerne er kun delvis bevaret, idet den vestlige fløj er erstattet af en mur. Portgennemkørslen er bevaret, men mod øst er der kommet nye bygninger til</p> <p>Hussamlingen Dyreborg er bevaret, men bebyggelsesgraden er ændret, idet den er blevet udvidet</p> <p>Andre anlæg: Haveområdet er ikke markeret på kortet fra 1800</p> <p>Skove og vådområder: Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovarealerne og søerne er bevaret, men de fleste vådområder er forsvundet</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X		<p>Hovedbygning genopført efter brand og sydfløj nyopført i 1681. 1878-82 hovedbygning ombygget. I 1928 blev den plejehjem.</p> <p>Ladegård bygget 1588. Ombygget 1637 efter brand. Ombygget 1928. Moderniseret 1968.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: I 1889 var der allerede sket ændringer ved hoved- og avlsbygninger, men vestfløjen i avlsgården er først revet ned efter 1889. Hovedparten af engområderne var allerede blevet opdyrket i 1889. Hussamlingen ved Dyreborg er først blevet større efter 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	----------------------------	---------------------------	-----------------------

Hovedgårdstaksten

	1475	1617	1662 ¹⁾	1688 ²⁾	17 70 ²⁾	18 56	18 70	1903	1956	
Tønder hartkorn	14	20	104	93	93	65	71	66	32	
Bemærkninger: 1) Incl. 3 gårde i Horne, regnet under gårdens takst. 2) Excl. 2 tdr. skovskyld										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	17 70	18 56	18 70 ²⁾	1903 ²⁾		
Tønder hartkorn			943	1083	768	845	1688	228		
Bemærkninger: 1) incl. fæstegodset til Østrupgård og Billesskov. 2) incl. fæstegodset til Stensgård, Damsbo og Østrupgård.										

	1475	1617	1662	1688	17 87	18 56	18 71	1903 ²⁾		
Antal gårde		78	142	150	100	153	153	37		
Heraf i hovedgd. sognet	10	36	106	96	100	102	104	26		
Antal huse		24 + 2 ml.		116	65	285	320	78		
Heraf i hovedgd. sognet		16 + 1 ml.		86	61	216	255	65		
Fæsteenheder ialt		104		266	165	438	473	115		
Bemærkninger								2) incl. fæstegodset til hele grevskabet		

Godsfordelingen

	1662	17 87	18 56				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	11	7	10				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	6	3	7				
Antal egaliserede samlinger af gårde	4	3	6				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	70 gårde		
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage	33	
	b) spanddage	25	
	c) gangdage	151	
Bemærkninger:			

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	----------------------------	---------------------------	-----------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Hvedholm synes anlagt som enestegård i Hornes ejerlav. I 1475 udgjorde den en mindre del af det store Løgismose gods. Allerede da synes Hvedholm trods sine beskedne 14 tdr.htk. at have fungeret som hovedgård med et mindre godstilliggende i Horne sogn. I 1588 opførtes en ny trefløjet hovedbygning med tilhørende ladegård, men trods omfattende godssamling var selve hovedgården endnu i 1617 kun på 20 tdr.htk. Fra 1611 til 1660 var Hvedholm i Jørgen Brahes eje. Han kaldtes Den lille Konge på Fyn, ikke uden grund, da han i 1638 ejede 3200 tdr.htk. Jørgen Brahe gjorde Hvedholm til et storgods ved at inddrage jord fra Bjerne, Horne og Svanninge samt ved at inddrage det middelalderlige gods Dyreborg. Dette gods bestod i 1548 af Dyreborggård med 11 gårde i Bjerne. Fremover blev Dyreborg en enklave af Hvedholms ejerlav med en række fiskerhuse. På denne vis blev Hvedholm en af Fyns største hovedgårde med i 1688 93 tdr.htk. foruden 2 tdr.skovskyl. Denne størrelse bibeholdtes igennem 1700-tallet.

I 1682 var det dyrkede areal på ikke mindre end 404 tdr.land, der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var udmærket i forhold til herredsgennemsnittet, og der var god eng, men kun lidt skov og overdrev til gården, der har karakter af korngård. Besætningen var i 1682 på 73 malkekøer, 78 stude og 35 ungnød.

Godstilliggendet var i 1475 meget beskedent. I 1579 erhvervedes fra kronen 4 gårde i Horne sogn og 3 gårde i nabosogne. I 1617 var godsopbygningen nået vidt med 36 gårde i Horne sogn og 19 gårde i nabobyen Svanninge. Det blev dog Jørgen Brahe, der for alvor gjorde Hvedholm til et storgods. I 1630 erhvervede han patronatsret til Horne kirke, og i 1639 erhvervedes fra kronen 19 gårde og 2 huse i Horne sogn. I 1662 var hele det store Horne sogn med 106 gårde samlet under Hvedholm. Hertil kom 31 gårde i nabosognet Svanninge. Det velarronderede gods var allerede egaliseret for de 4 største landsbyers vedkommende. Det store godskompleks opretholdtes frem til slutningen af 1800-tallet, omend gårdene i Svanninge sogn efter oprettelsen af grevskabet lagdes til andre hovedgårde under grevskabet.

I 1687 oprettede Hvedholm^{Horne}hospital. I 1751 oprettedes stamhuset Hvedholm med Østrupgård og Stensgård, hvortil snart føjedes Damsbo. I 1798 ophøjedes godset til grevskabet Brahesminde, der o.1800 blev beskrevet som den største og bedste ejendom på Fyn efter grevskabet Wedellsborg.

b. Efter cirka 1800:

Hvedholm hovedgårdsejerlav var o.1800 på 322 ha. O.1900 var avlsgårdens areal på 331 ha, hvoraf 304 ha var ager, 28 ha eng og kær. Horne Møllegård fungerede som afbyggergård. Den havde et areal på 88 ha. Skoven til hele grevskabet var på 856 ha. I forbindelse med grevskabet Brahesmindes overgang til fri ejendom i 1928 afgav man jord fra Østrupgård, 78 ha fra Hvedholm og 19 ha fra Horne Møllegård. I 1937 udstykkedes yderligere 221 ha, så den herved overgik til at være en almindelig gård.

Fæstegodset var hovedsageligt placeret i Horne sogn. Det bestod i 1856 af ikke mindre end 153 gårde og 320 huse. Salget påbegyndtes først i slutningen af 1800-tallet. I 1770 var der ikke mindre end 70 gårde, der havde hoveripligt til Hvedholm.

Hovedgårdstaksten faldt en del mellem 1770 og 1856, hvilket kan skyldes oprettelse af afbyggergården Horne Møllegård. Efter 1900 faldt den igen efter de store frasalg ved lensafløsningen og i 1937.

Jorden var o.1800 delt op i 7 marker, hvoraf de 3 blev besået årligt. O.1900 var der 9 marker, hvoraf 5 blev besået, 1 lå brak og 2 lå med kløver og græs. Besætningen var da på 140 køer og 80 stk. ungvæg og kalve.

Stamhuset Hvedholm indgik i 1798 i det nyoprettede grevskab Brahesminde, som bestod af Stensgård, Østrupgård og Damsbo. Grevskabet blev afløst i 1928, og Hvedholm hovedbygning blev kort efter skilt fra og solgt til staten.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Horne
-----------------	----------------------------	---------------------------	-----------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse:

Interesse:

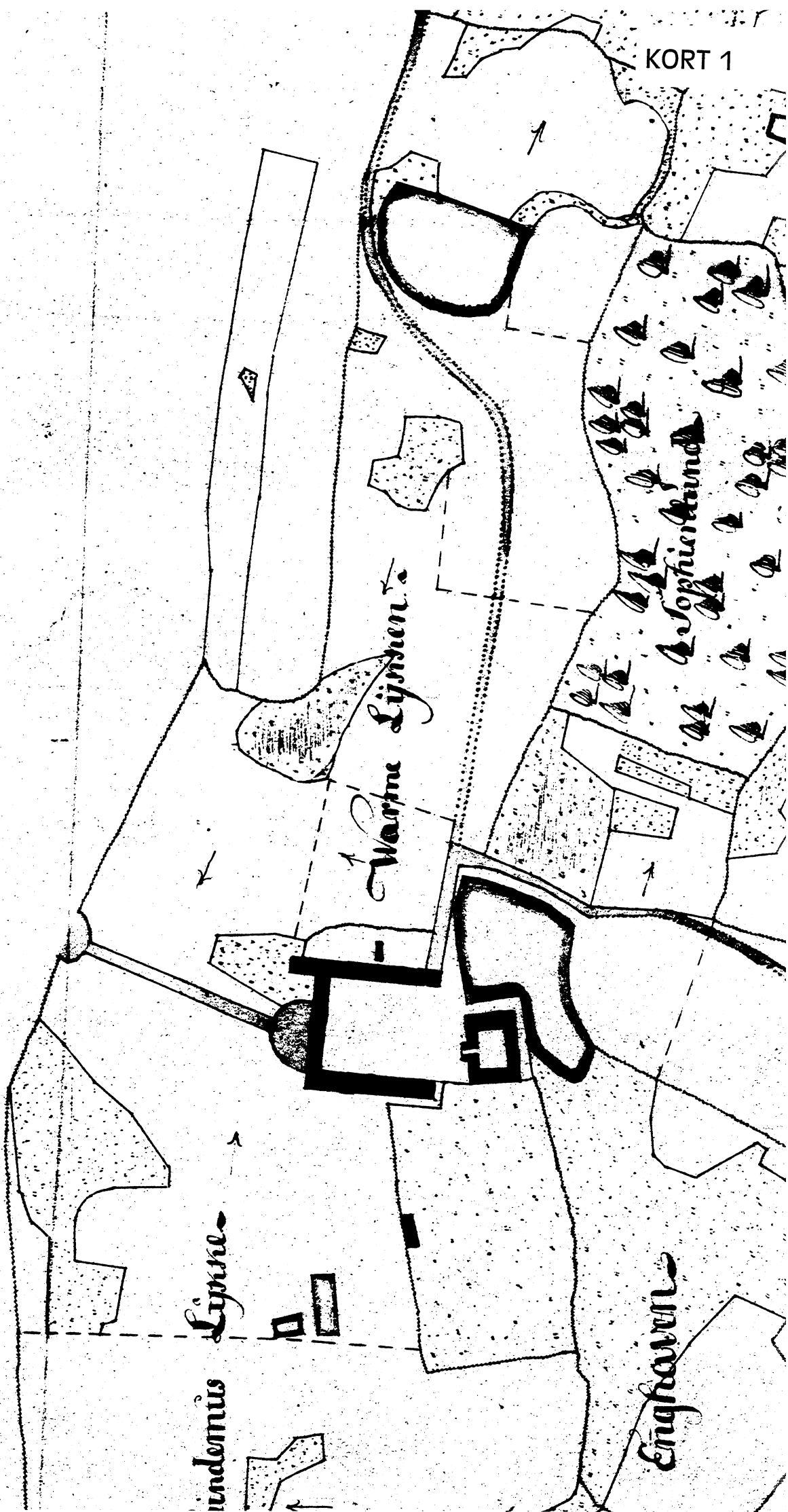
Stor
interesse:Særlig
interesse:**Typologisk vurdering:** særlig interesse

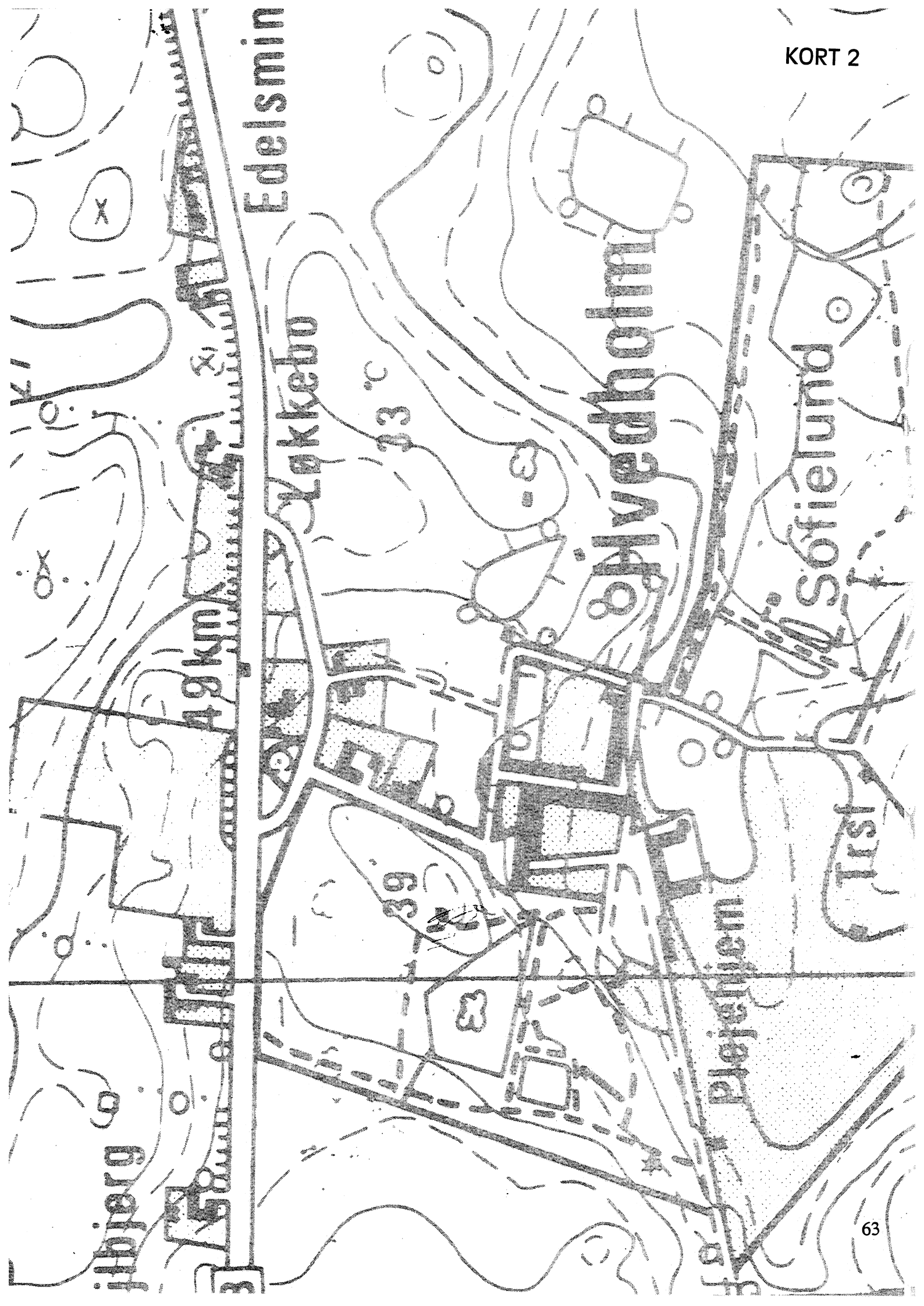
1. Hvedholm er anlagt som enestegård i Horne ejerlav. Den omtales som en meget beskeden hovedgård i 1475. I første halvdel af 1600-tallet udvidedes Hvedholm til et storgods ved nedlæggelse af den tidligere hovedgård Dyreborg og ved inddragelse af jord fra nabolandsbyerne. Hvedholm blev en af de største gårde på Fyn. Hvedholm er randplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Af karakter er Hvedholm en korngård med god bonitet.
2. I første halvdel af 1600-tallet samlede Jørgen Brahe et anseligt gods kompleks på o.150 gårde, velarronderet og allerede i 1662 i hovedsagen egaliseret. Hvedholm blev i 1700-tallet hovedsæde i grevskabet Brahesminde, der regnedes for den næststørste og næstbedste ejendom på Fyn.
3. Grevskabets fæstegods afvikledes i de sidste årtier af 1800-tallet. Største-parten af Hvedholms jorder er udstykket i 1900-tallet.
4. I ombygget stand står bygningerne stadig fra den store godsopbygningsfase i 1600-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med en lang udviklings-historie med mange karakteristika. Hvedholm har i usædvanlig grad præget sin egn.

Relikt-vurdering: stor interesse

1. Hovedbygningen har mistet den ene af sine oprindelige 4 fløje. Både den og ladegården stammer delvis fra 1600-tallet, men står i ombygget stand.
2. Ejerlavet er præget af nogen nybebyggelse. Fiskerhusene Dyreborg er bevaret. Hovedparten af skovarealerne og søerne er bevaret, men de fleste vådområder er forsvundet.
3. Særlige relikter: Voldstedet Slottet ved Dyreborg. En gammel smedie og et Pan-tempel fra 1790 i parken.
4. Arkæologiske interesser: -

Edelsmin

Søkkkebu

33°C

Sølvedholm

Søfielund

Plejeriem

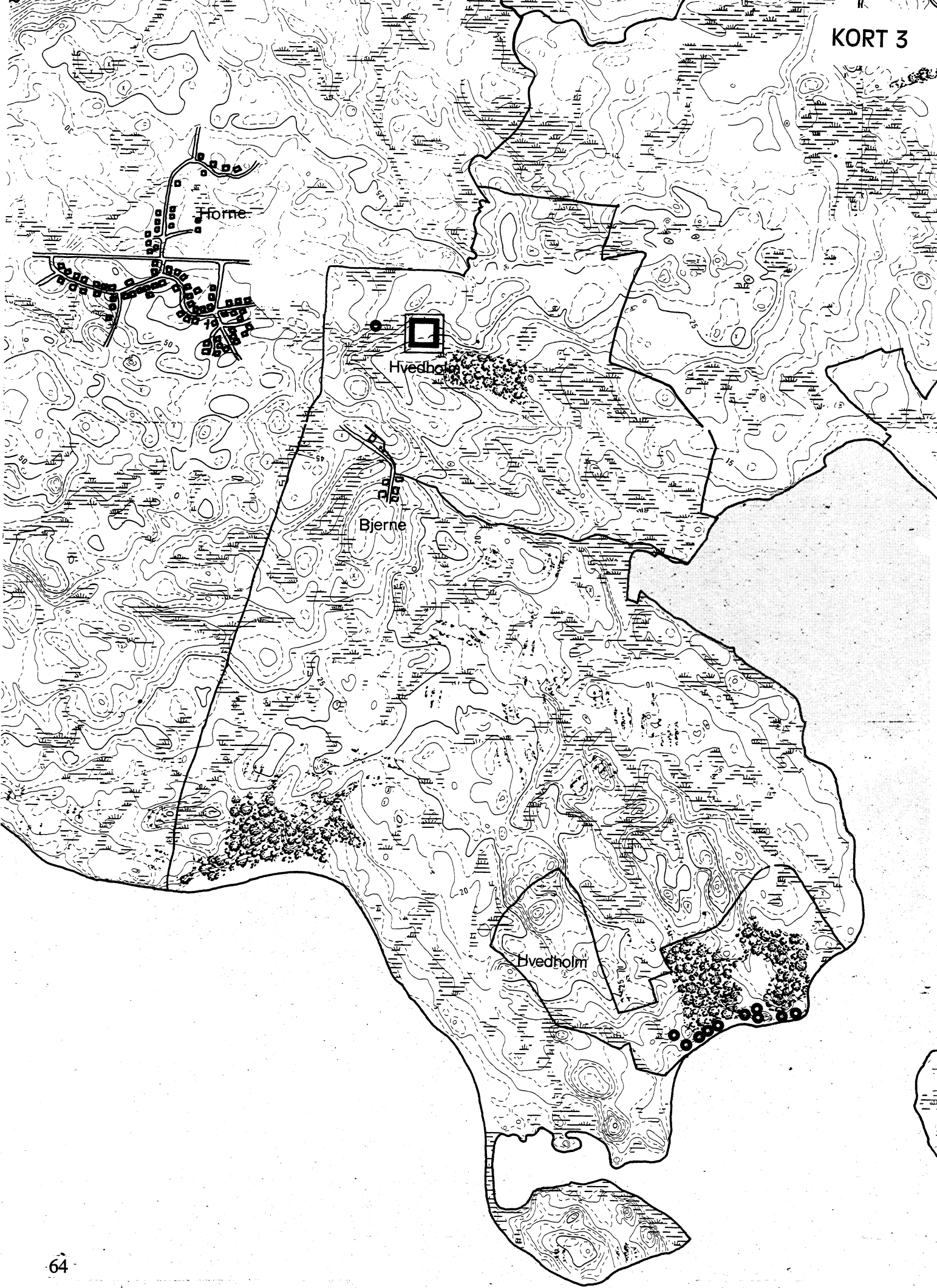
Tilst

ibjerg

48 km

39

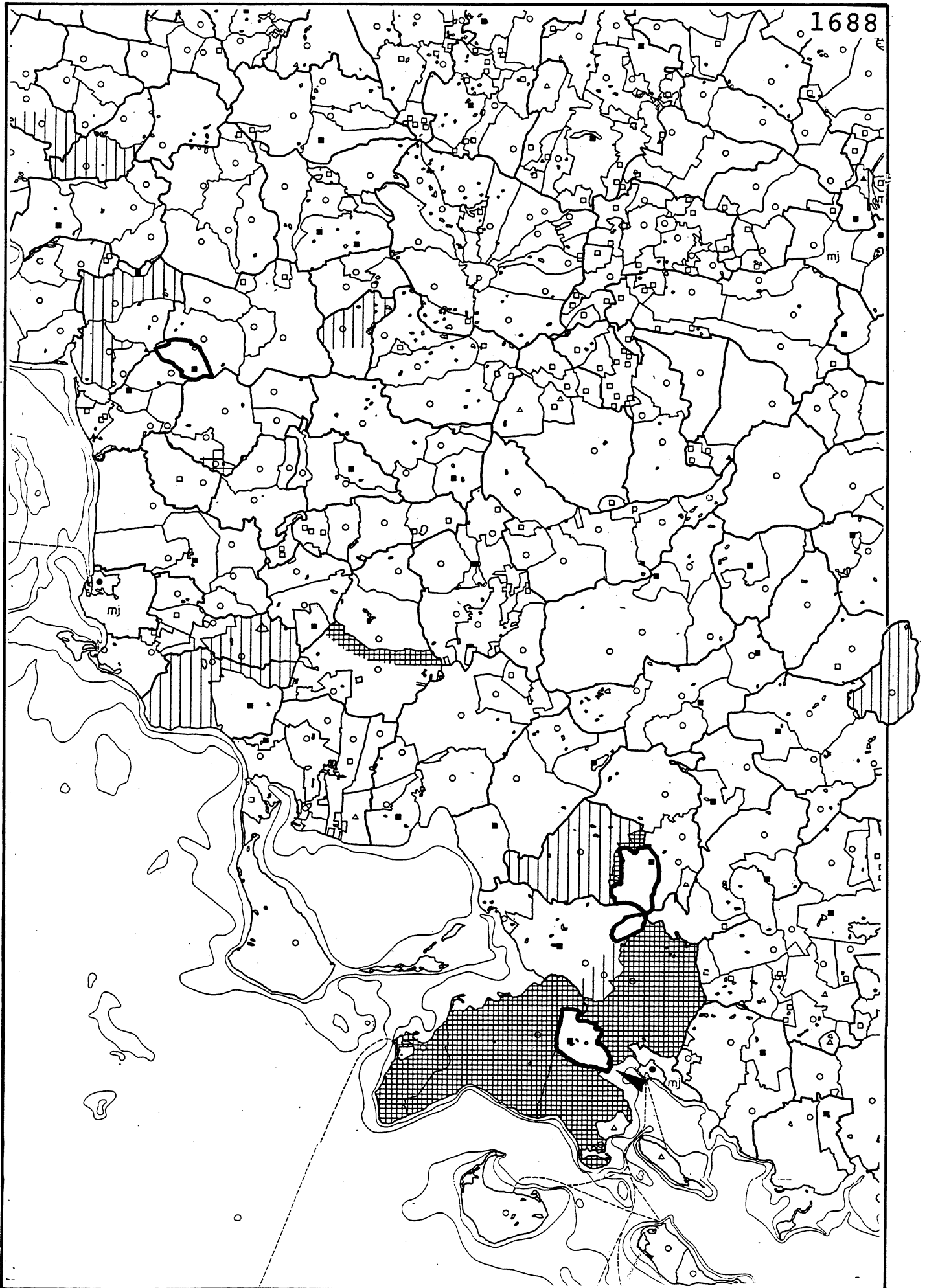
31

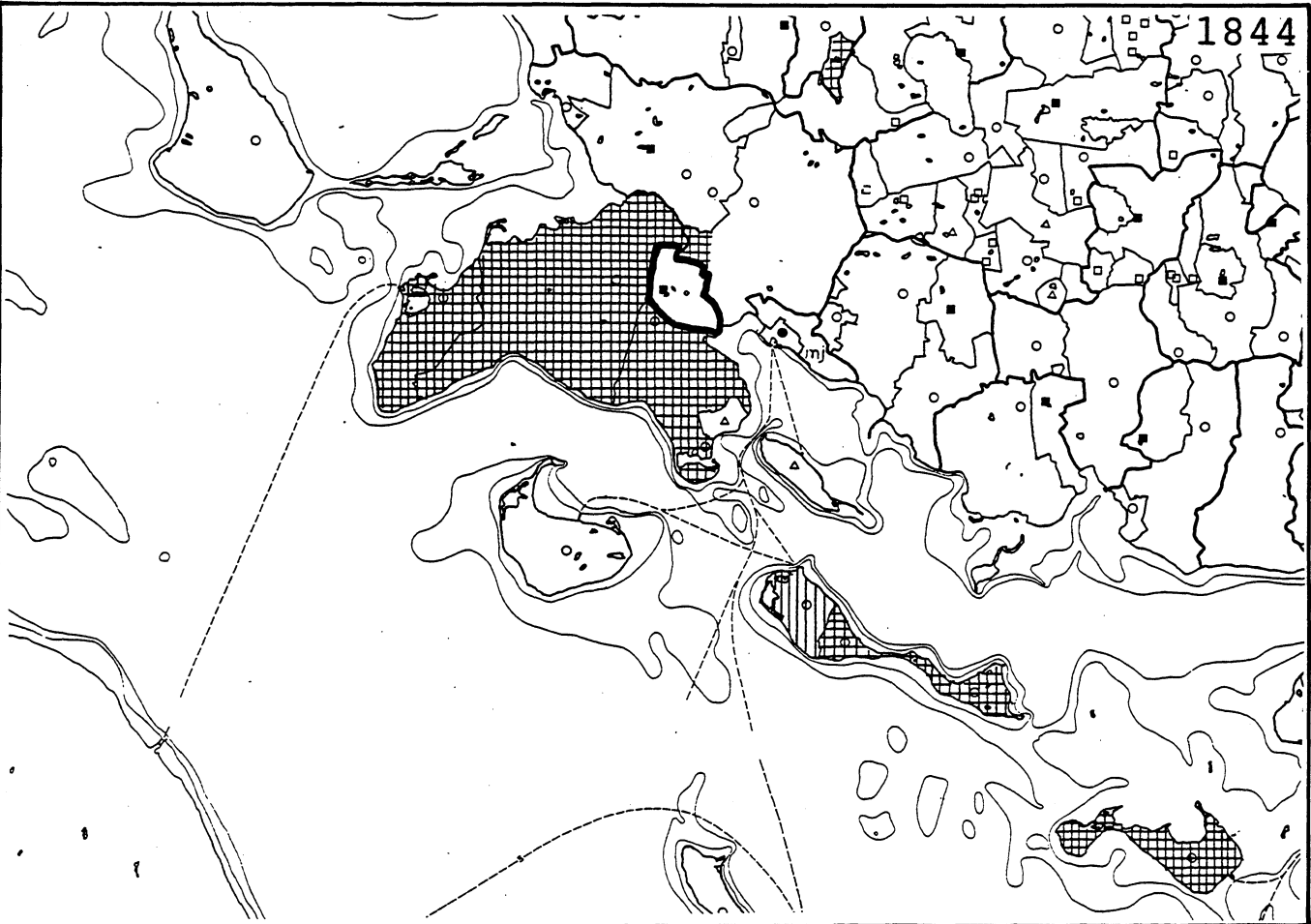
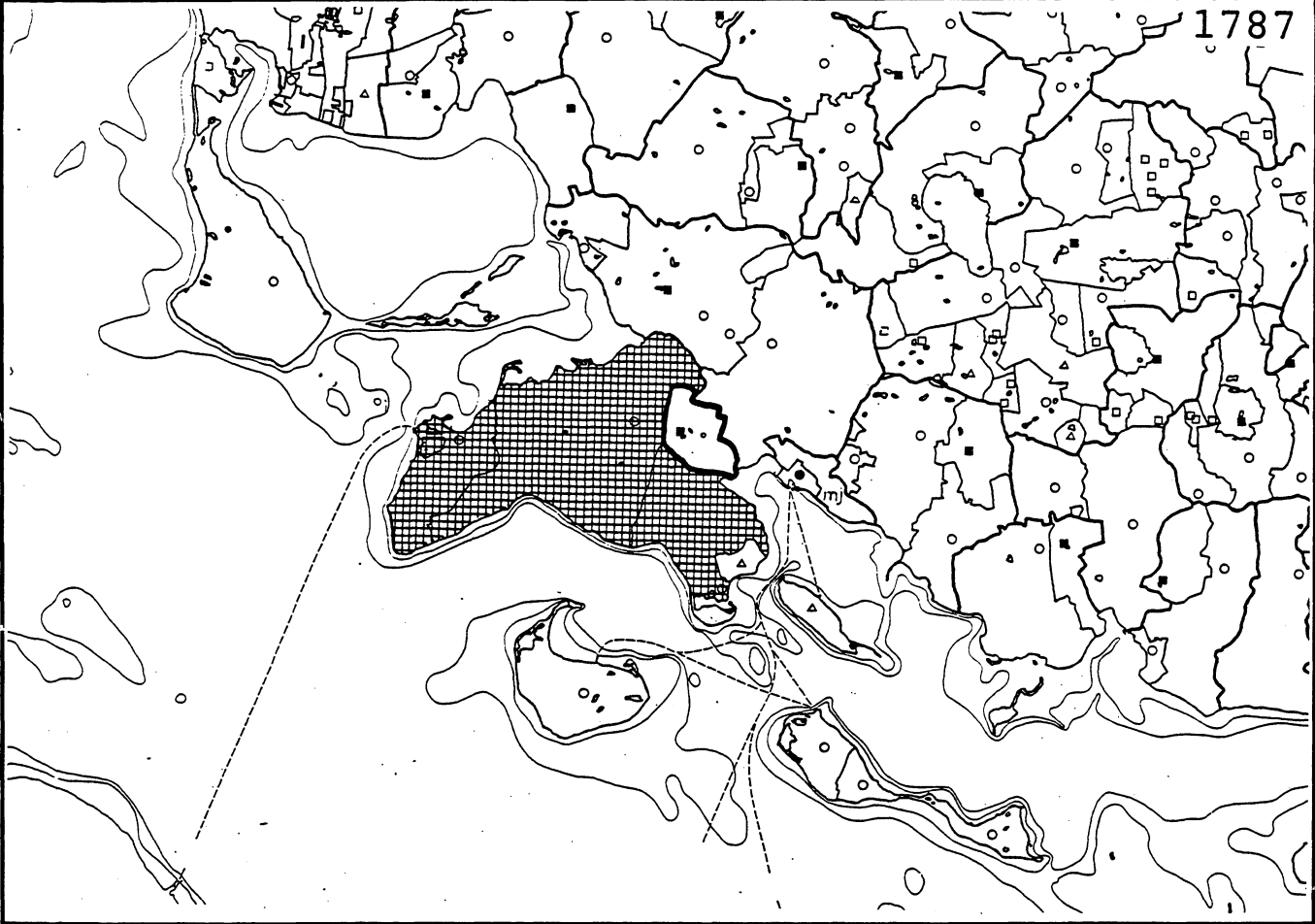

Nakkebølle

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	------------------------

Navn: Nakkebølle	Tidligere navn:
----------------------------	------------------------

Bemærkninger: Nakkebølle nævnes første gang i 1417 i formen Nackebølle. Forledet nakke i betydningen "næs" hentyder til Nakkebøllens tidligere beliggenhed ved fjorden. Efterledet skulle i den oprindelige form komme af gl. dansk bøki, der betyder bølgebevoksning. I 1400- og 1500-tallet ejedes gården af familien Bølle, og det menes at bøki på dette tidspunkt er blevet til -bølle.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
--	----------------------------------

Bemærkninger:
Hvornår Nakkebølle er opstået vides ikke med sikkerhed. De to voldsteder i hovedgårdens nærhed et kaldet Herregårdsholm ved inddæmningen og et i Hønsemosen (ikke bevaret) tyder på, at Nakkebølle er opstået som en rydningsgård. Placeringen ved fjorden kunne også tyde på, at den var anlagt som forsvarsborg. Nakkebølle har i 1600- og 1700-tallet udvidet sin jord ind i Åstrups ejerlav.

Ejere: 1463 Mads Andersen Bølle	
1534 Claus Eriksen Ravensberg	Fælles ejer med nabogården
1547 Jacob Brockenhuus	Holstenshus 1828-1923
1602 Marqvard Bille	
1654 Niels Krabbe	
1683 Johan Monrad (en part)	Under baroniet Holstenshus
Herluf Trolle (en part)	1828-1922
1701 Børge Trolle (en part)	
1706 Børge Trolle (eneejer)	
1732 Johan Lehn	
1740 J. Fr. Cicignon	
1815 Wamberg	
1821 G.A. van Deurs	
1828 Hans Holsten	
1923 Michael Møller	
Herefter en del forskellige ejere.	
1986 Else Maria Petersen	

Historiske tildragelser:

Nakkebølle blev ødelagt under Grevens Fejde af Svendborgborgere. Jacob Brockenhuus, der ejede Nakkebølle fra 1547, sad 7 år i svensk krigsfangenskab. Under hans fravær opførte hans hustru Susanne Bølle det nuværende Nakkebølle. Deres søn Eiler Brockenhuus' kalenderoptegnelser om adelens slægtskabsforhold er stadig den bedste kilde til studier af datidens adelige slægtskabsforhold.

I 1906 solgtes en del af Nakkebøllens jorder til opførelsen af et tuberkulosehospital. Det blev senere omdannet til pleje- og genoptræningshjem. I dag er der planer om at omdanne det til kongrescenter.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

<p>a. Hoved- og avlsbygninger: Hoved- og avlsbygninger ligger tæt, men udgør ikke et samlet anlæg. Hovedbygningen er et trefløjet anlæg omgivet af voldgrave. Avlsbygningerne ligger øst herfor og er et stort trefløjet anlæg.</p>
<p>b. Placering i ejerlavet:</p> <p>Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med mindre indhold af eng og skov.</p> <p>Placering: Centralplaceret. Orientering: Hovedgården ligger på en lille holm på overgangen mellem ager og eng.</p>
<p>c. Øvrige bygninger i ejerlavet:</p> <p>Der er aftegnet 3 huse på kortet. De ligger i udkanten af ejerlavet. Umiddelbart syd for hovedgården ligger der en mølle.</p>

Driftsøkonomi

<p>a. Areal år 1800: 263 ha</p> <p>Antal marker: 7 heraf i årlig brug: 3</p>
<p>b. Dyrket areal år 1682: 201 tdr.l.d. Vangebrug: 2/1</p> <p>Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):</p> <p>1. bon: 51   1. + 2. bon: 77   eng: 12   skov: 2   græs: 7</p> <p>Bemærkninger: Besætning 1682: 18 køer, 50 okser, 20 ungnød.</p>

Jordbundsforhold og afgrænsning

<p>Landskabsform: G. Sydfyn. Moræneflade med enkelte bakker og terranskrænt.</p> <p>Jordbund: Moræneler, ferskvandstørv og smeltevandssand.</p> <p>Naturlig afgrænsning: Nakkebølle er kun naturligt afgrænset mod fjorden.</p>
--

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
----------	---------------------	--------------------	-----------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er stadig et tre-fløjet anlæg omgivet af voldgrave</p> <p>Der ligger stadig avlsbygninger i samme område som før, men de er mindre end tidligere. Den tidligere ladegård er frilagt.</p> <p>Det er kun det nordlige hus, som er bevaret</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret, idet der er bygget en del nye huse og et sanatorium. Umiddelbart syd for hovedgården er der bygget en ny avlsgård.</p> <p>Andre anlæg: Haveområdet har samme udstrækning som o.1800</p> <p>Skove og vådområder: Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovområderne er bevaret, men udvidet ved Enemærket. Enkelte vådområder er bevaret ved hovedgården.</p> <p>Særlige relikter: Voldstedet "Herregårdsholm" er bevaret, men voldstedet i Hønsemosen er sløjfet.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>To (tre?)-fløjet hovedbygning opført i 1559. Ombygget i 1710 og 1870. Restaureret i 1955.</p> <p>Avlsgård genopført 1906 og 1930.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringer ved avlsgården er så småt påbegyndt før 1889, men den nye er først opført efter 1889. Møllen og husene er først forsvundet efter 1889. Nybebyggelsen er ligeledes sket efter 1889. Engområderne er der stadig på kortet fra 1889, men skovområdet Enemærket er blevet udvidet på dette tidspunkt.</p>				

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688 ¹⁾	1770	1842	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn			60	53	56	61	73	74	26	
Bemærkninger: 1) Excl. 1 td. skovskyld										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1842	18	1903		
Tønder hartkorn			519	396	259	231				
Bemærkninger:										

			1662	1688	1802	1842	18 71	1903		
Antal gårde			61	67	43	42	39			
Heraf i hovedgd. sognet			31	36	29	29	25			
Antal huse				27	8	50	60			
Heraf i hovedgd. sognet				13	2	34	42			
Fæsteeenheder ialt				94	51	92	99			
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17	18 02	1842			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	10		3	8			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	6		3	3			
Antal egaliserede samlinger af gårde	2		2	2			

Hoveri

Antal hoveriagtige enheder o. 1770: 36	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Åstrup

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

At dømme efter voldstedet "Herregårdsholmen" ved indsejlingen til Nakkebølle Fjord har Nakkebølle o.1300 (?) været en forsvarsborg. Senere blev gården flyttet ind til bunden af den nu inddæmmede fjord, hvor den afsatte sig endnu et voldsted, inden den i midten af 1500-tallet blev opført på sit nuværende sted. Nakkebølle er gentagne gange blevet udvidet på Åstrups bekostning. Før 1664 skal 2½ gård være lagt under Nakkebølle og inden 1688 yderligere 4 gårde.

I 1688 var Nakkebølle en stor gård på 53 tdr.htk. foruden 3 tdr. skovskyld og mølleskyld. Nakkebølle mølle ved ladegården omtales allerede 1584. Igennem 1700-tallet bibeholdtes denne størrelse.

I 1682 var det dyrkede areal på 201 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var fortrinlig god, og der var god eng og overdrev til gården, men kun lidt skov. Nakkebølle har karakter af korngård. Besætningen var i 1682 på 18 køer, 50 okser og 20 ungnød.

Samtidig med opbygningen af det nuværende Nakkebølle i midten af 1500-tallet erhvervedes fra kronen 5 gårde i Åstrup. I første halvdel af 1600-tallet blev Nakkebølle eneejer i Åstrup, der egaliseredes. Godset ejede nu 60-70 gårde, der lå rimeligt arronderet omkring gården. I 1700-tallet stabiliseredes tilliggendet på 40-50 gårde. Godset lå i 1802 smukt arronderet. Under godset hørte Ulbølle kirke.

b. Efter cirka 1800:

Nakkebølle hovedgårdsejerlav var o.1800 på 263 ha. Hovedgårdens areal forøgedes betydeligt i sidste halvdel af 1800-tallet. Det skete hovedsageligt ved inddæmning af engjorder ved fjorden. O.1907 opgjordes arealet således til 335 ha, hvoraf 246 ha var ager, 23 ha eng og 61 ha inddæmnet jord. Skovarealet, der var blevet kraftigt forhugget i begyndelsen af 1800-tallet, blev opgjort sammen med den øvrige skov under baroniet Holstenshus. Nakkebølle blev i 1823 indlemmet i baroniet Holstenshus. Dette overgik til fri ejendom i 1922. Ved denne lejlighed skulle besidderen sælge en del jord til staten. Det meste af dette blev taget fra Nakkebølle, der herved mistede 161 ha. Holstenshus solgte herefter Nakkebølle i 1923, men beholdt skovarealet. I 1950 solgtes godset til Statens Jordlovsudvalg, der udstykkede 80 ha, og herefter solgtes hovedparcellen videre. Nakkebølle har i dag genvundet noget af det tabte. Den er på 204 ha, hvoraf 110 ha er ager, 69 ha eng, 15 ha skov. Avlsgården Margrethesminde i Ulbølle sogn på 118 ha er blevet købt i nyere tid og drives sammen med det øvrige gods.

Værdiansættelsen af ager/engjorden under hovedgården (hovedgårdstaksten) steg stærkt igennem hele 1800-tallet. O.1907 var den således oppe på hele 74 tdr.htk. Forøgelsen af jordtilliggendet skete hovedsageligt ved inddæmning. Fra 1903-56 faldt den drastisk til 26 tdr.htk. som følge af de omtalte udstykninger. Jorden var i 1770 delt op i 7 marker, hvoraf de 3 blev besæet årligt. Begtrup bemærkede o.1800, at godset havde et "ypperligt hollænderi af røde køer". O.1907 var der 16 marker, hvoraf de 6 lå enten med græs eller var brak. Der var da 140 køer, 80 stk. ungvæg og kalve, og der produceredes 250 fedesvin årligt. Godset har til forskel fra de fleste andre godser stadig besætning på gården. Der er både kød-, malkekveg og svin. Jorden bruges til korn, frøgræs og roer.

Fæstegodset, der i 1842 blev opgjort til 231 tdr.htk., lå tæt på hovedgården i Åstrup, Pejrup og Vester Åby byer. Det var fordelt på 42 gårde og 50 huse, hvoraf gårdene i Åstrup og Pejrup var tilnærmelsesvis lige store. Frasalget af fæstegods til selveje under baroniet Holstenshus skete ret sent. Inden da var en del af gårdene blevet solgt som arvefæstegods. En nærmere beskrivelse af baroniet findes under Holstenshus hovedgård.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Åstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	------------------------

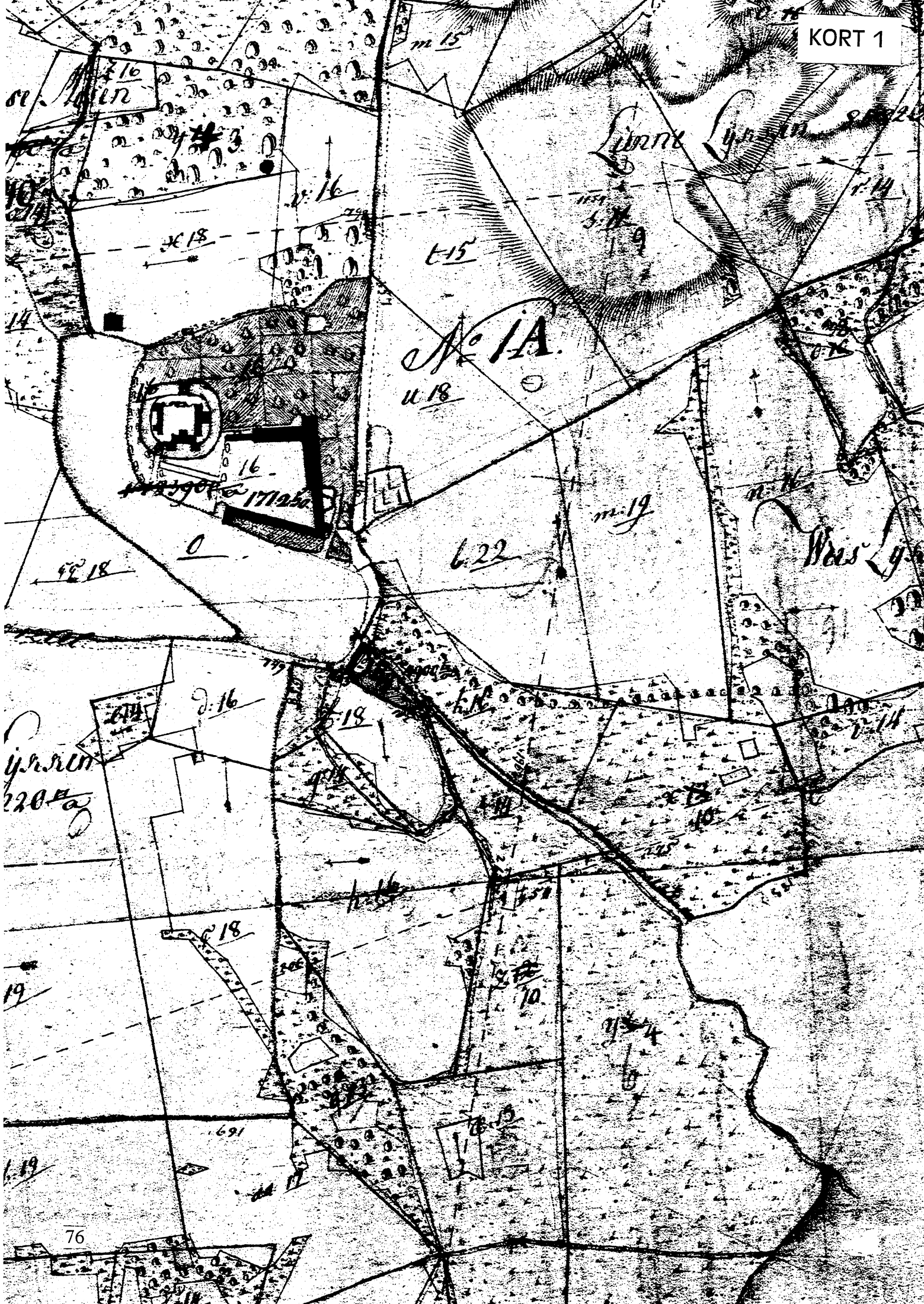
Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** stor interesse

1. Nakkebølle synes opstået som en kyst-forsvarsborg i høj-middelalder. I senmiddelalderen flyttedes den ind i landet til bunden af Nakkebølle Fjord. I midten af 1500-tallet flyttedes gården igen- Gården udvidedes i 1600-tallet på landsbyen Åstrups bekostning, og den nåede herved over middelstørrelse. Gården er centralplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Af karakter er Nakkebølle en korngård.
2. Godstilliggendet lå i 1600-tallet på 60-70 gårde. Det faldt i 1700-tallet til 40-50 gårde, der til gengæld var velarronderet og egaliseret, Til godset hørte Ulbølle kirke. I 1823 blev Nakkebølle indlemmet i baroniet Holstenshus.
3. Frasalget af fæstegods skete sent. I 1900-tallet blev Nakkebølle kraftigt udparcelleret, men en god del er i dag atter genvundet. På godset er indrettet sanatorium.
4. Hovedbygningens ældste dele stammer fra 1500-tallet. Avlsgården er nyopført i 1900-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en atypisk anlægstype med en lang udviklingshistorie med mange karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse

1. Hovedbygningen fra 1500-tallet og senere er velbevaret. Avlsgården er nyopført i 1900-tallet. Haveområdet er bevaret. Voldgravene er bevaret.
2. Ejerlavet er præget af nogen nybebyggelse, bl.a. et sanatorium. Hovedparten af skovområderne og enkelte vådområder er bevaret.
3. Særlige relikter: voldstedet Herregårdsholmen.
4. Arkæologiske interesser: den frilagte gamle ladegårdstomt med tilhørende mølle, det overpløjede voldsted.

ækhus

Lundebanker

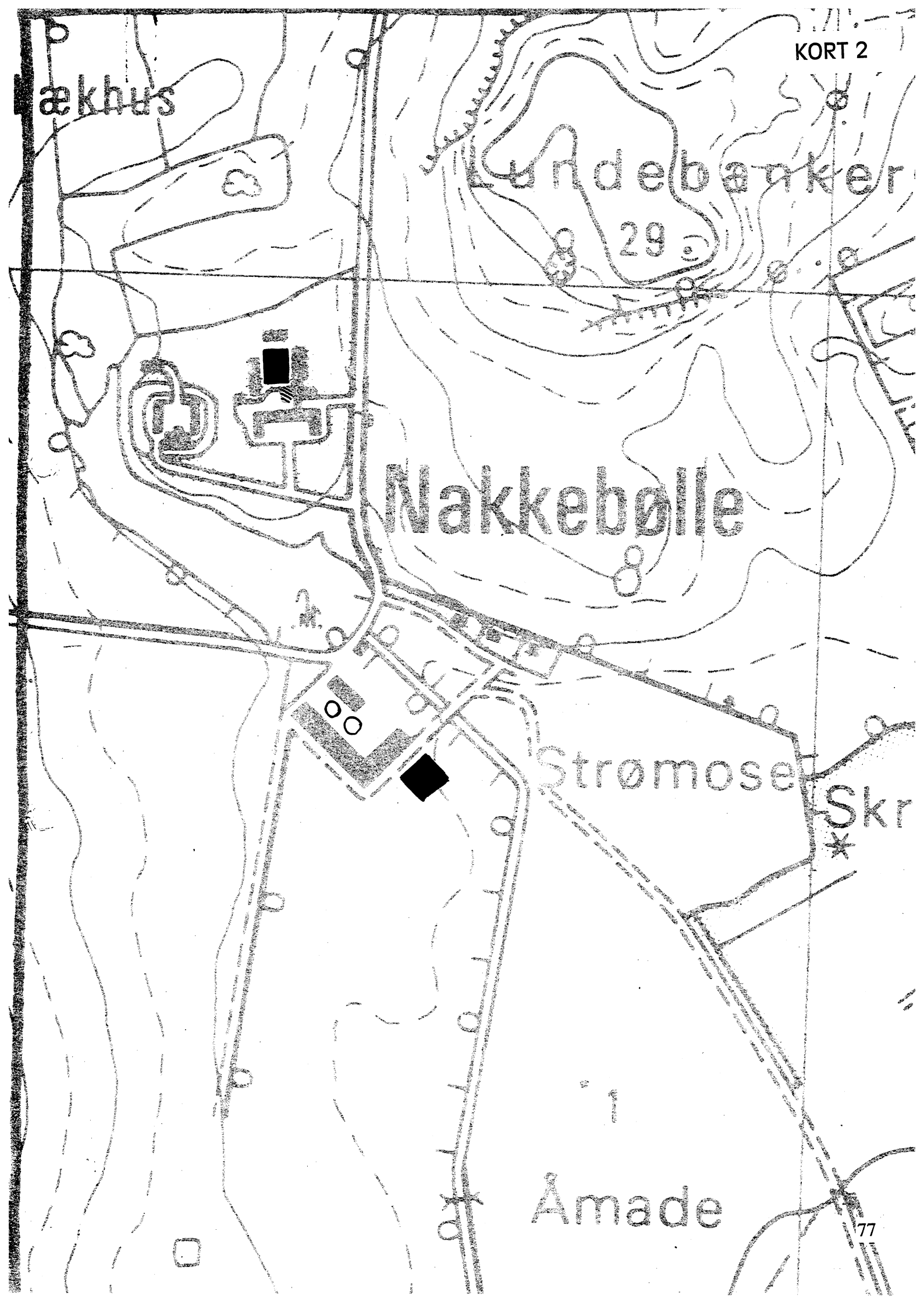
29

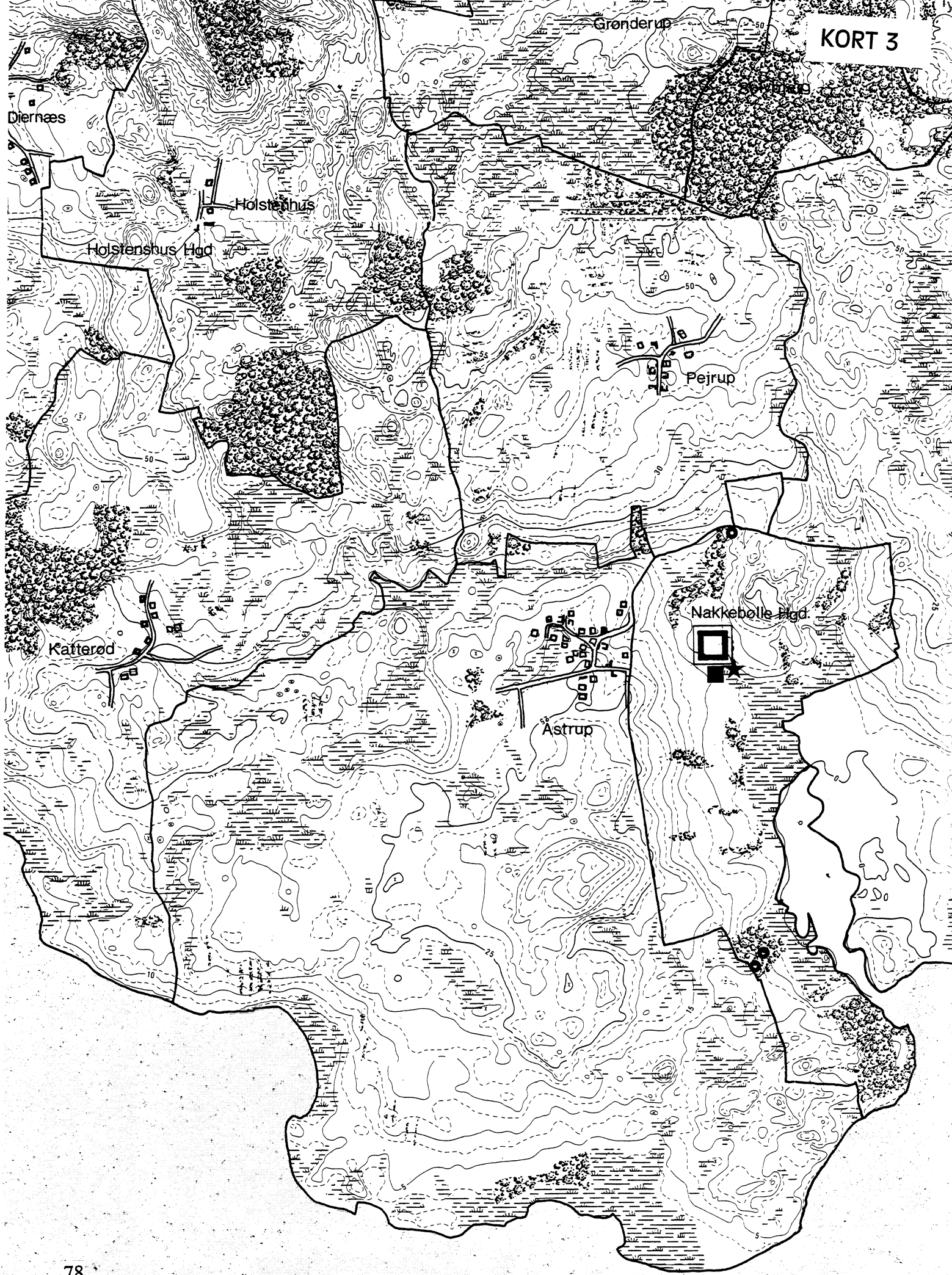
Nakkebølle

Strømoser

Skr

Åmade

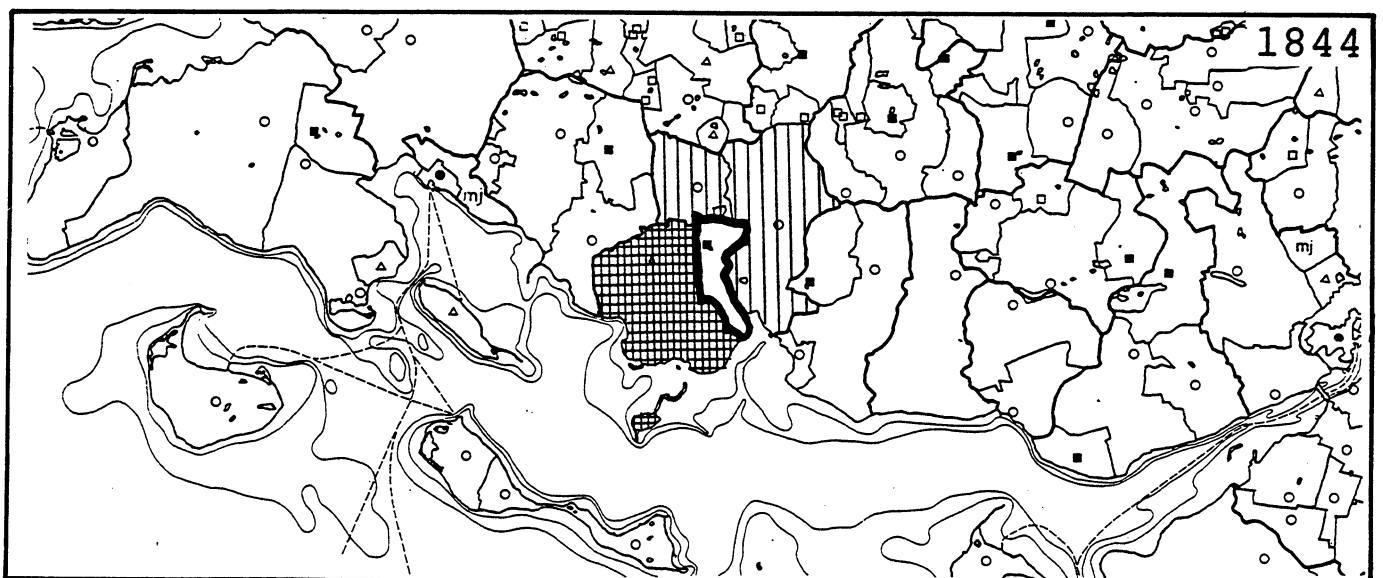
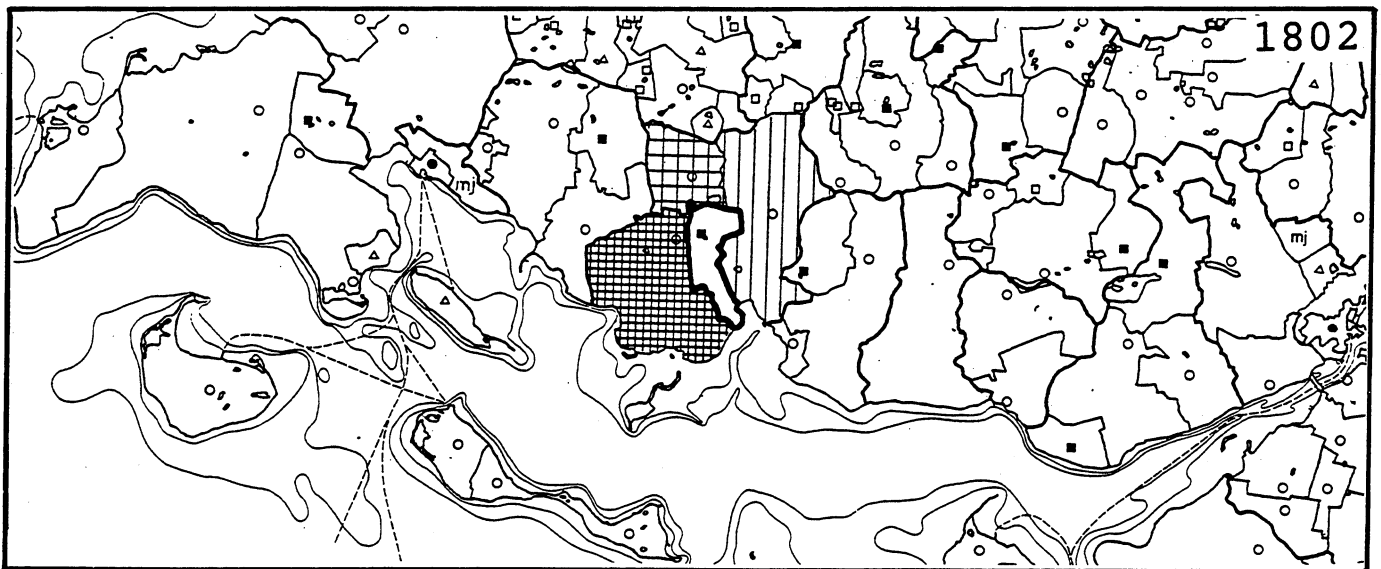
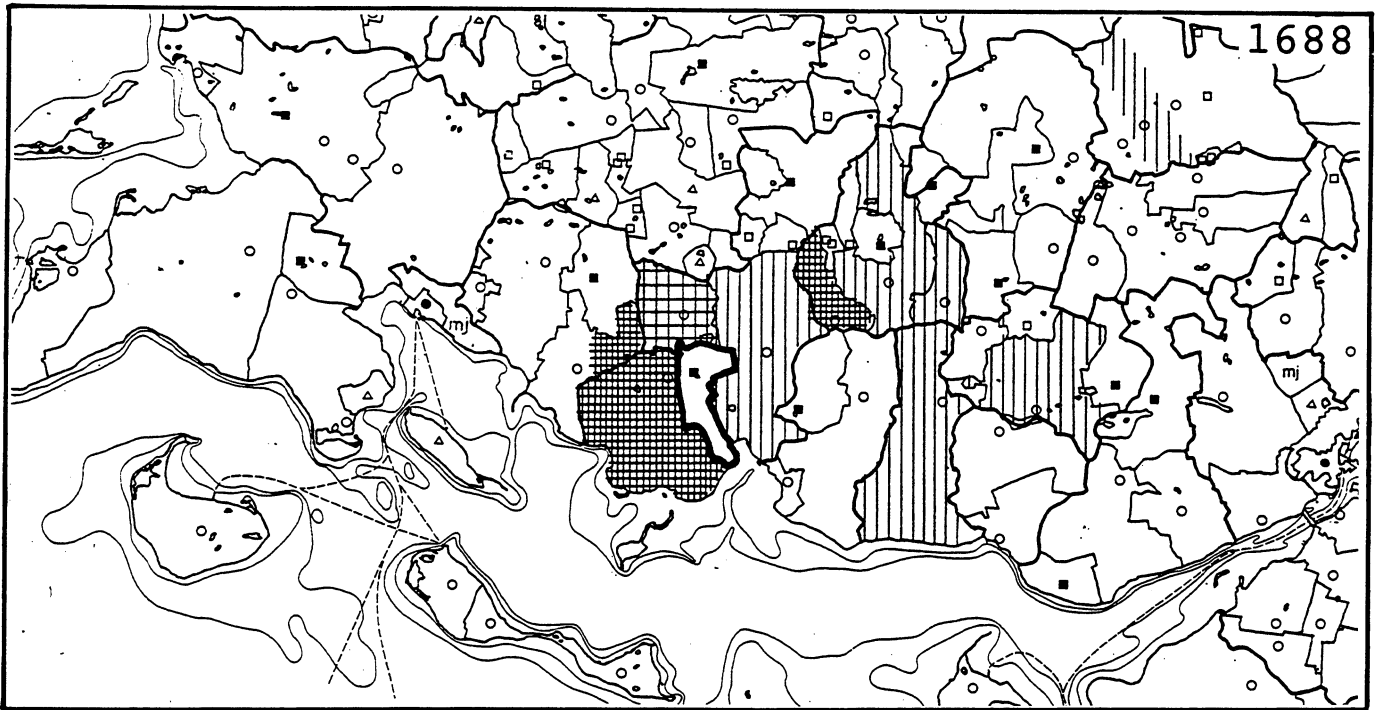
1

ØST BUGT

NAKKEBOLLE

Stensgård

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------

Navn: Stensgård	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Stensgård nævnes første gang i 1391 som Stensgardhe. Navnet er tidligere fejlagtigt blevet tolket ud fra slægten Steen, men denne slægt har ikke ejet Stensgård. Forledet er enten mandnavnet Sten eller navneordet sten, der ligger til grund for dette.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: Stensgård er udparcelleret af Millinges ejerlav.</p>	

Ejere:	
ca.1390 Albert Andersen Eberstein	Fælles ejer med nabogårdene
1412 Bjørn Olufsen Bjørn	Østrupgård 1751
1494 Otte Emmiksen	Hvedholm 1751
1612 Melchior Ulfstand	Damsbo 1758-
1617 Stygge Høg	
1648 Wenzel Roth-Kirch	Under stamhuset Hvedholm
1689 Jens Christensen Heden (Hein)	fra 1751.
1760 Preben Brahe	
1786 Aksel Fr. Bille	Fra 1798 en del af grevska-
1897 Henrik Bille Brahe-Selby	bet Brahesminde.
1938 M. Th. Hansen	
1986 C.M.P.Hansen	Fri ejendom i 1928.

<p>Historiske tildragelser:</p> <p>Otte Emmiksen med tilnavnet den onde, der ejede Stensgård fra 1566, blev på foranledning af sin hustru dræbt af to af sine tjenestefolk på Stensgård i 1594.</p> <p>Stensgård er fra 1956 indrettet til herregårdspension.</p>
--

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hovedbygningen er et selvstændigt trefløjet anlæg, åbent mod øst og delvis omgivet af voldgrave. Avlsgården ligger øst herfor og er et tofløjet anlæg med indkørsel i østfløjen. Nord for hovedbygningen ligger to mindre bygninger.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med større indhold af skov.

Placering: Randplaceret.

Orientering: Ager/eng orienteret.

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Der er aftegnet to huse i ejerlavet. Esske Hauge Huset ved Bregninge Mose og Hesthave Huset ved den nordligste skov, her kaldet Hest Haugen.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 1378 *)

Antal marker: 7 **heraf i årlig brug:** 3

Bemærkninger: *) incl. Millinge og Østerby

b. **Dyrket areal år 1682:** 180 tdr.l.d. **Vangebrug:** 2/1

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 20   1. + 2. bon: 76   eng: 3   skov: 1   græs: 0

Bemærkninger: Besætning 1682: 24 køer.

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: K. Sydfyn. Moræneflade og hedeslette.

Jordbund: Moræneler, ferskvandssand og -dynd.

Naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er stadig et tre-fløjet anlæg omgivet af voldgrave</p> <p>Avlsbygningerne ligger på samme sted, men der er kommet flere bygninger til.</p> <p>Husene ligger der ikke længere</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret, idet ejerlavet ikke er blevet nybebygget.</p> <p>Andre anlæg: Haveområdet er ikke indtegnet på kortet fra 1800.</p> <p>Den gamle vej mod nord er bevaret</p> <p>Skove og vådområder: Ikke-ager arealer: En del våd- og skovområder er bevaret</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>1523-1612 3-fløjet bindingsværksanlæg. 1625-48 porttårn og sandstensportal, bygget. Restaureret i 1903. Indrettet til pension i 1956.</p> <p>Avlsgården brændte i 1903. Moderniseret i 1960.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringerne i ejerlavet er hovedsageligt sket efter 1889, dog er der kommet flere mindre bygninger til nord for hovedbygningen før 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Svanninge

Hovedgårdstaksten

	1494		1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	18 48	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn	22		36	34	34	38	53	68	59	
Bemærkninger: 1) excl. $\frac{1}{2}$ td.skovskyld										

Fæstegodset

			1662	1688	17 70	1848	1870 ¹⁾	1903 ¹⁾		
Tønder hartkorn			339	52	382	404	1688	228		
Bemærkninger: 1) med fæstegodset til grevskabet										

	1494		1662	1688	1787	18 48	18	1903		
Antal gårde	12		38	11	48	72		37		
Heraf i hovedgd. sognet	12		32	11	38	72				
Antal huse	1 ml.			6	44	28		78		
Heraf i hovedgd. sognet	1 ml.			6	31	28				
Fæsteenheder ialt	13			17	92	100		115		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1787	18 48				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	10	11	6				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	3	6	3				
Antal egaliserede samlinger af gårde	2	4	3				

Høveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	28
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage 8
	b) spanddage 45 $\frac{1}{2}$
	c) gangdage 159
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
----------	---------------------	--------------------	--------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Stensgård er anlagt som enestegård i Millinges ejerlav. Den omtales allerede som hovedgård i 1391. I 1472 toges lovhævd på Stensgårds enemærker. Det synes at fremgå, at Falsled endnu ikke var oprettet. Denne kystlandsby er formentlig opstået på Stensgårds jord. I 1494 vurderedes Stensgård til 22 tdr.htk., gården beboedes af 2 fæstebønder. I første halvdel af 1500-tallet opførtes ny hovedbygning, og ejerlavet er formentlig udvidet en smule til de 34 tdr.htk. i 1688. O.1800 var der yderligere tillagt 4 tdr.htk. til gården.

I 1682 var det dyrkede areal på 180 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var over middel i forhold til herredsgennemsnittet. Der var kun lidt eng og skov til gården, der har karakter af korngård. Besætningen var i 1682 på 24 køer.

I 1391 bestod tilliggendet af landsbyen Millinge. I 1494 havde godset kun 12 gårde og 1 mølle. De 7 af disse gårde lå i det nyoprettede Falsled. I 1662 var tilliggendet nået op på 38 gårde, hvoraf de 32 i hovedgårdssognet. En nedgangsperiode kulminerede i 1689, hvor godset var reduceret til 6 gårde. I 1708 hjemfaldt godset til kronen på grund af skatterestancer. Godset tilbagekøbtes dog i 1712. Fra 1760 indgik Stensgård i stamhuset Hvedholm, og godset var i 1787 nået op på 48 gårde, rimeligt arronderet og egaliseret.

Godset havde patronatsret til Heden kirke og oprettede o.1750 er hospital i Heden. I 1760 indgik Stensgård i stamhuset Hvedholm, 1798 omdannet til grevskabet Brahesminde.

b. Efter cirka 1800:

Stensgård hovedgårdsejerlav var i 1870 på 363 ha. O.1900 var der 331 ha, hvoraf 276 ha var ager, 33 ha eng og 22 ha beplantet. Skovarealet blev regnet sammen med grevskabets øvrige skove, som var på i alt 856 ha. I 1986 var arealet på 958 ha, hvoraf 275 ha var ager, 19 ha eng og 653 ha skov. Ejeren havde også 562 ha skov i Jylland.

Fæstegodset, der i løbet af 1800-tallet var blevet forøget og samlet omkring hovedgården, var i 1848 på 404 tdr.htk. Frasalget påbegyndtes først i sidste halvdel af 1800-tallet.

Hovedgårdstaksten steg en del i 1800-tallet. Omkring 1900 var den oppe på hele 68 tdr.htk.

Jorden var o.1800 delt i 7 marker, hvoraf 3 blev besået årligt. Omkring 1900 var der 6 marker, som alle blev besået. Desforuden disse marker havde man 2, der lå med henholdsvis græs og lucerne. Besætningen var da på 300 køer og 120 stk. ungkvæg og kalve, 30 får, og der produceredes 200 fedesvin årligt.

Stensgård overgik til fri ejendom i 1928. Der blev i den forbindelse ikke afgivet jord fra Stensgård, hvor der i dag er indrettet herregårdspension i hovedbygningen.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Svanninge
-----------------	----------------------------	---------------------------	---------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: stor interesse

1. Stensgård er anlagt som enestegård i Millinges ejerlav. Allerede i 1391 var Stensgård hovedgård. I 1494 var gården bortfæstet til bønder, og på en del af hovedgårdsjorden var landsbyen Falsled anlagt. Allerede i 1472 omtales Stensgårds enemærke. I 1500-tallet sker en genopbygning af godset, der herved når et middelstort tilliggende. Stensgård er udpræget en korngård.
2. Godstilliggendet var beskedent i 1300-1400-tallet. Afbrudt af en nedgangsperiode i 1680'erne stabiliseredes niveauet på 40-50 gårde, rimeligt arronderet og egaliseret gods. Godset havde patronatsret til Heden kirke og oprettede et hospital der. Fra 1760 indgik Stensgård i stamhuset Hvedholm, senere grevskabet Brahesminde.
3. Godsopbygningen fortsattes i 1800-tallet. I 1848 var tilliggendet på 72 gårde, særdeles velarronderet og egaliseret. Frasalget af fæstegods var endnu ikke afsluttet i 1903. Hovedgårdsejerlavet er endnu intakt bevaret.
4. Den nuværende hovedbygning er fra 1500-tallet. Avlsgården fra 1900-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en ret almindelig anlægstype med en meget lang udviklingshistorie med en række karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse

1. Hovedbygningen fra 1500-tallet er velbevaret som et trefløjet anlæg. Avlsgården er nyopført i 1900-tallet.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. En del vådarealer og skovområder er bevaret.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

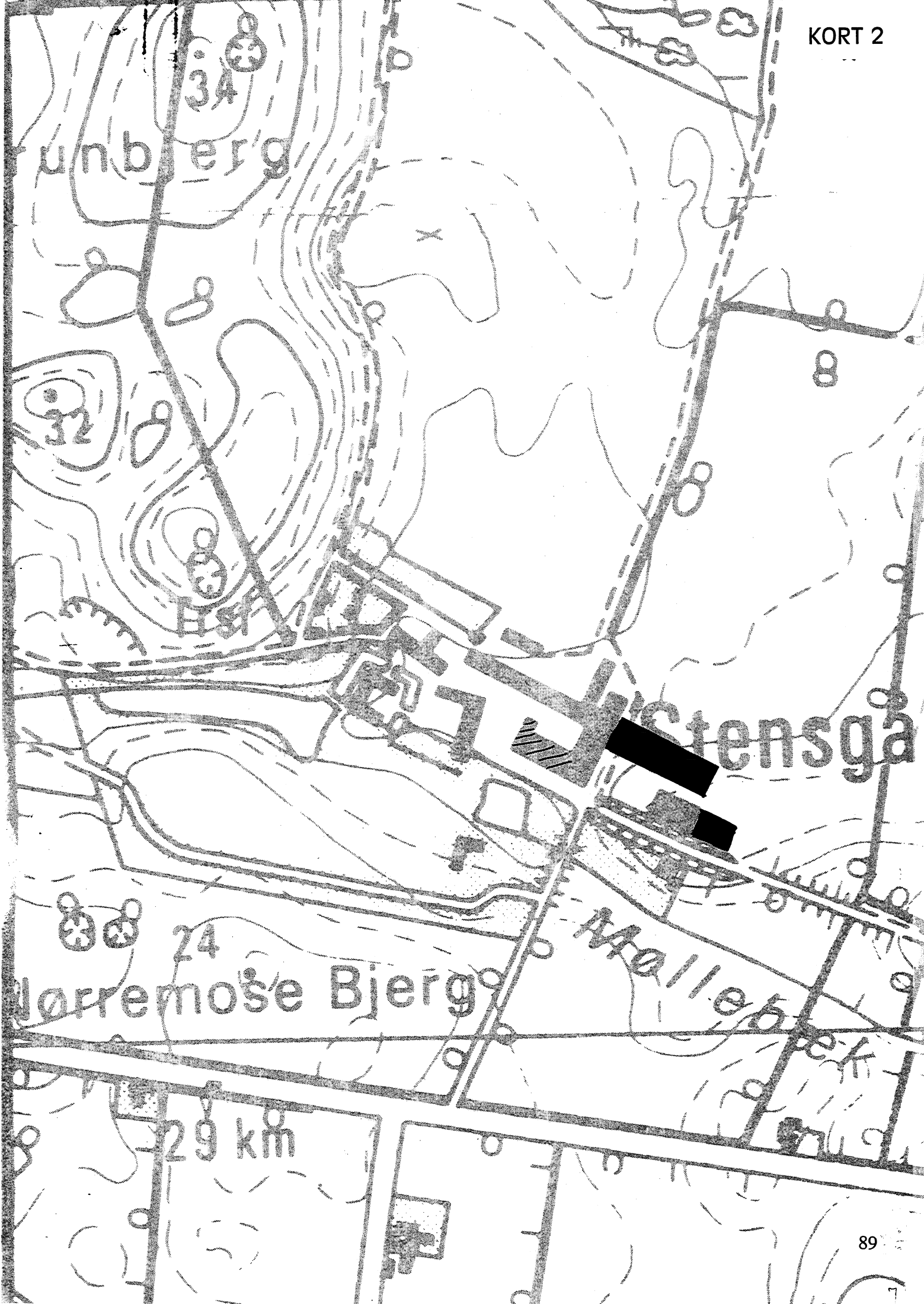
Store Mønge

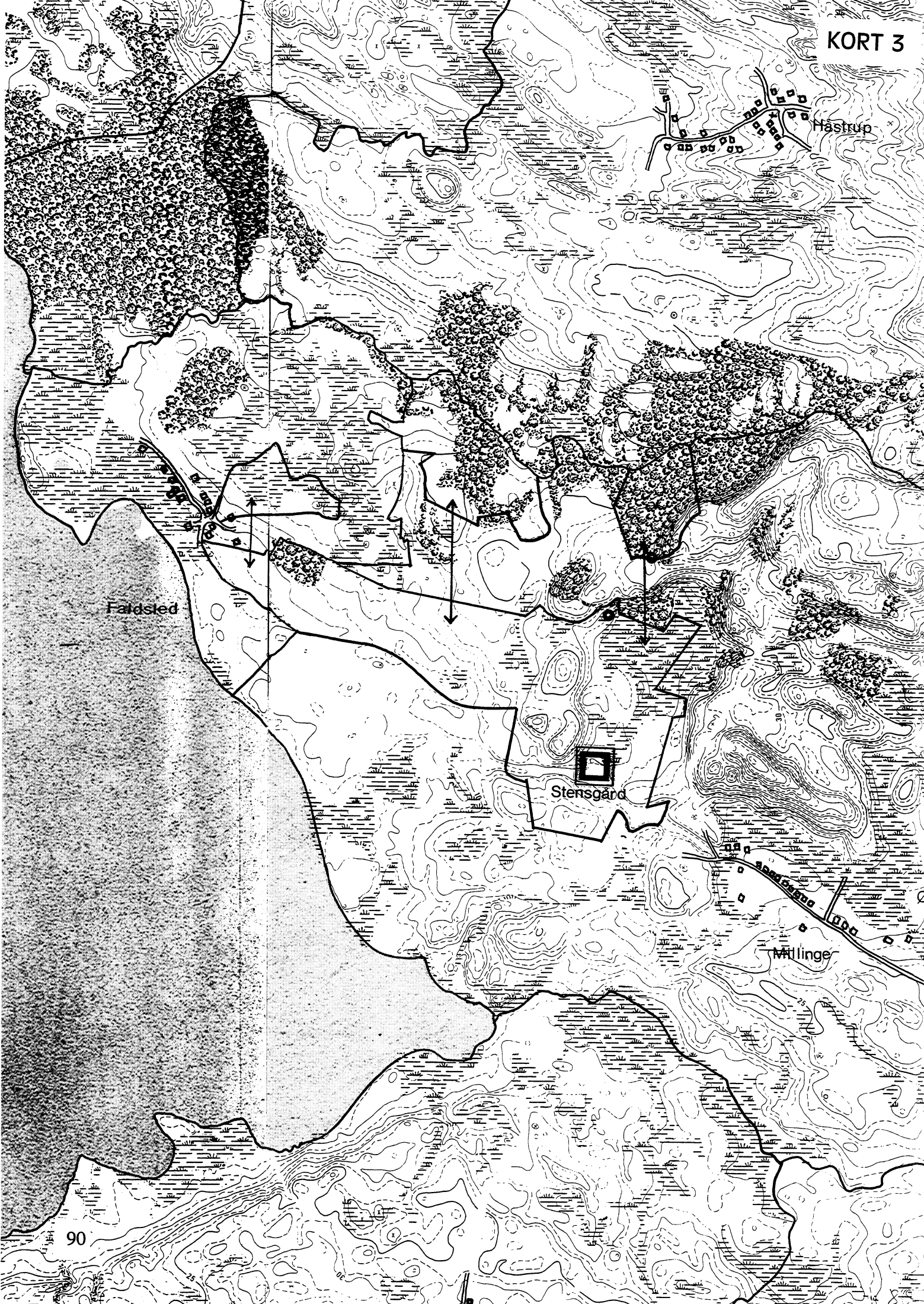
Store Møge

Vid. Møns.
Ager

Steen Møngel

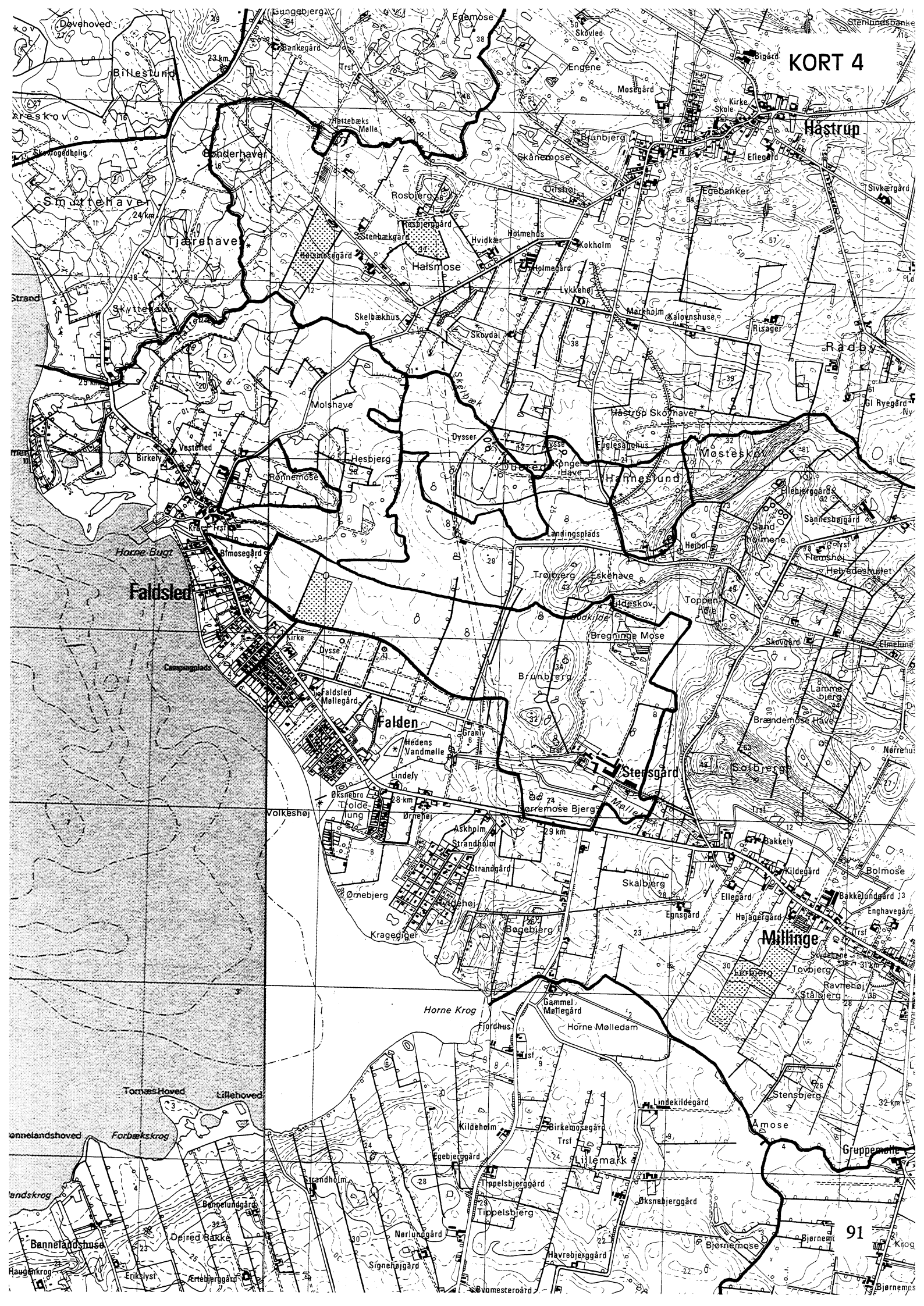
Faldsted

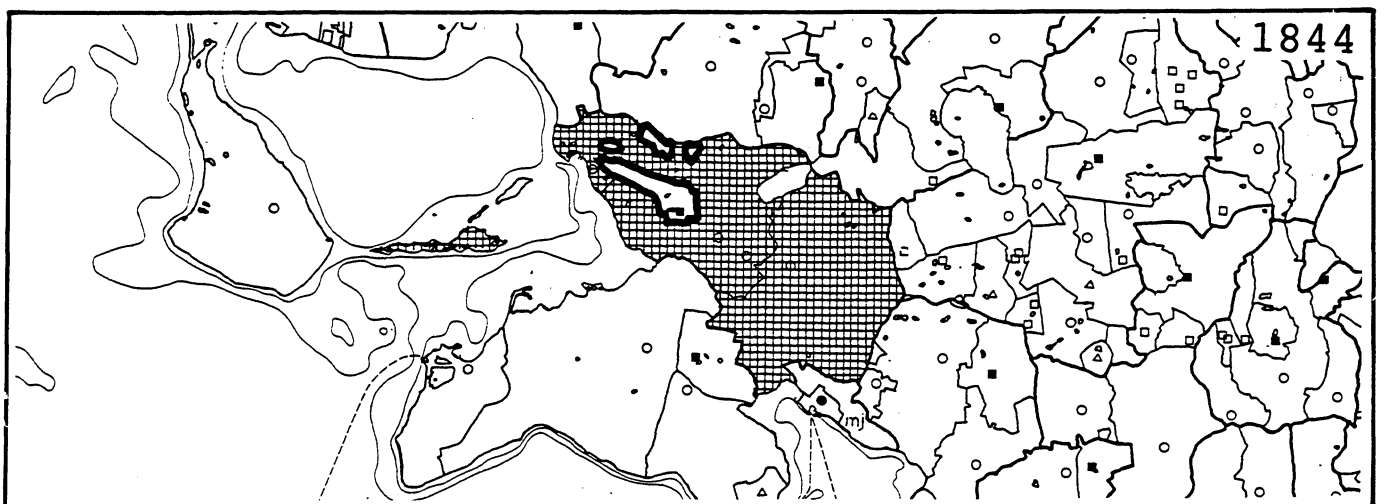
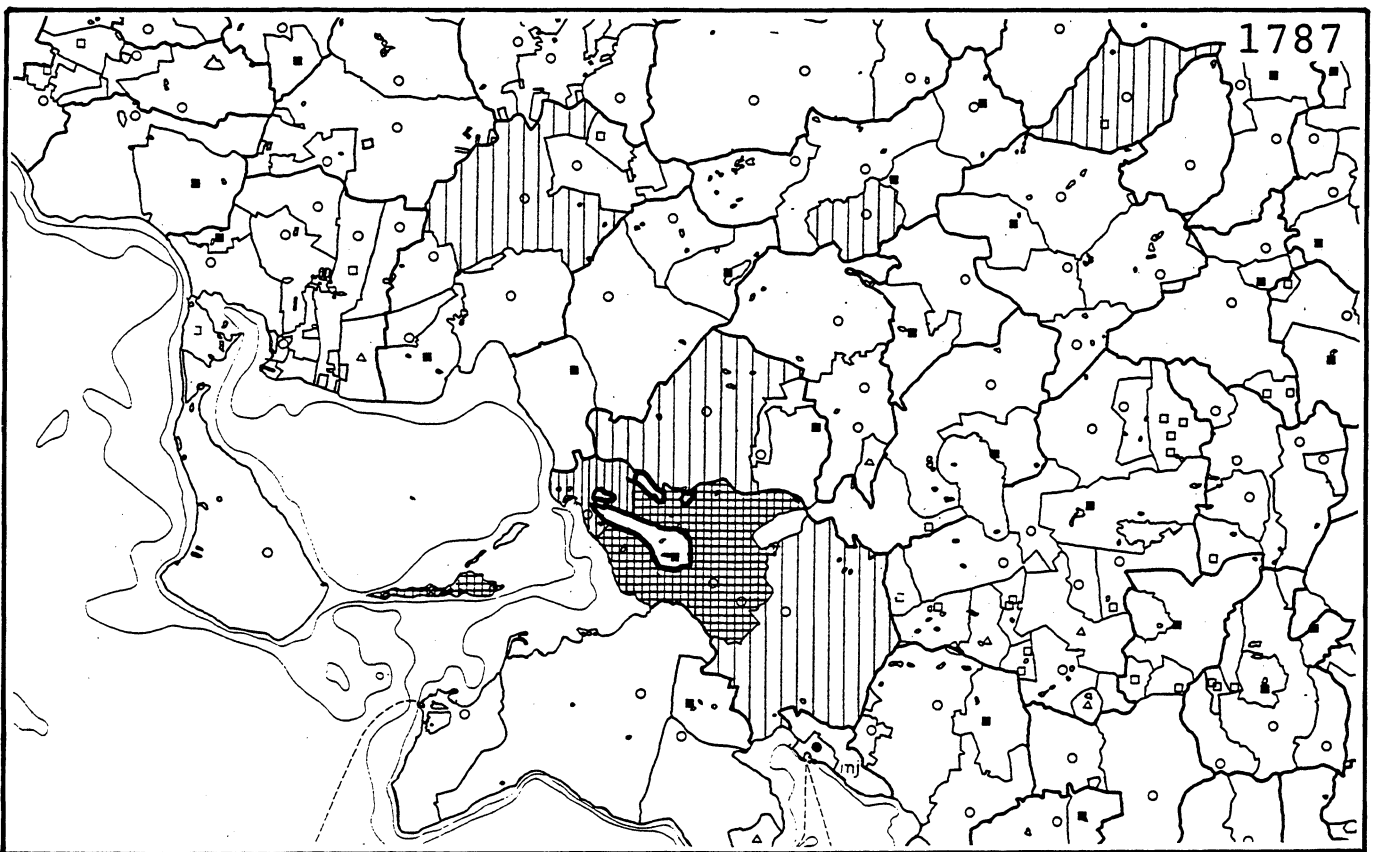
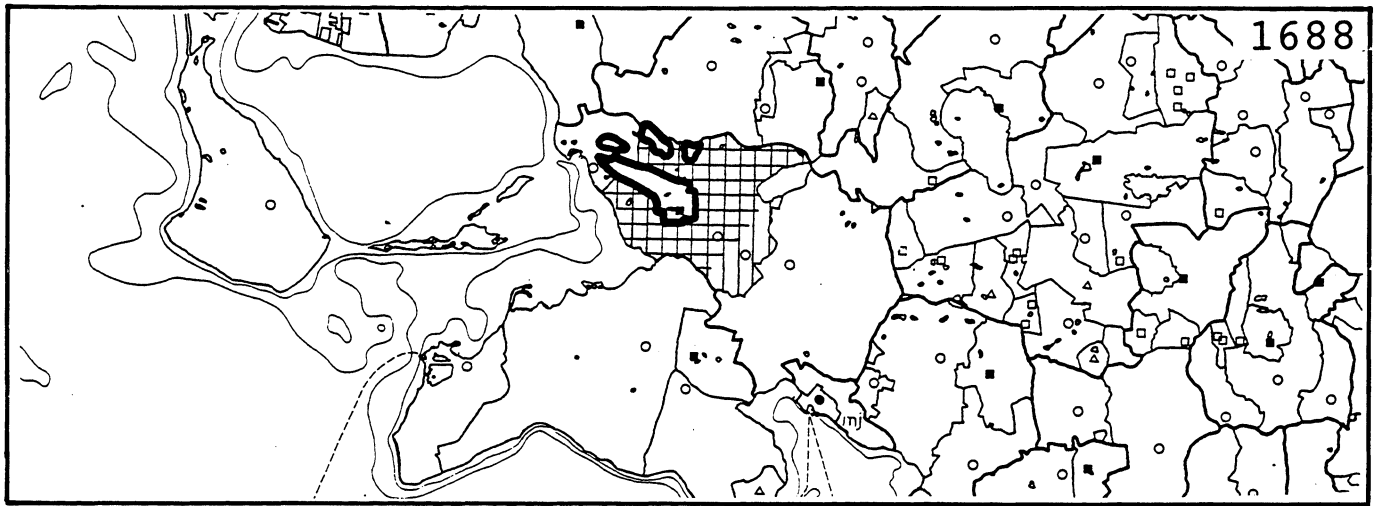
Stensgård

Håstrup

Møllinge

Østrupgård

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Navn: Østrupgård	Tidligere navn:
----------------------------	------------------------

Bemærkninger:

Hovedgården nævnes første gang 1425 i formen Østorpe Gaard. Den har navn efter landsbyen Østrup, som nævnes første gang i 1493 i formen Østerob. Forleddet er øst. Efterleddet er torp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstidspunkt: Middelalder	Anlægsform: landsbyhovedgård, udflyttet
--	---

Bemærkninger:

Østrupgård er opstået som landsbyhovedgård i middelalderen. Hovedgården flyttedes formentlig allerede ud af landsbyen i 1400-tallet. Senere foretog hovedgården flere nedlæggelser af gårde i Østrup, således at Østrup i dag kun er en samling af gårde og huse.

Ejere:

1425 Palle Jensen Marsk (Munk)	Fælles ejer med nabogårdene
ca.1460 Ludvig Marsk (Munk)	Stensgård 1737-1927
ca.1505 Johan Bjørnsen (Bjørn)	Hvedholm 1751-1927,
1547 Ivar Lunge (Dyre)	Damsbo 1758-1922
1587 Eiler Bryske	
1632 Jørgen Brahe	Under stamhuset Hvedholm
1685 Karen Brahe	1751-1798
1738 Frederik Hein	
1760 Preben Brahe	Under grevskabet Brahesminde
1789 Preben Bille-Brahe	1798-1927
1927 Valdemar Ludvigsen	
1986 J.Skovsende Hansen og E. Pilegaard	

Historiske tildragelser:

Karen Brahe ejede Østrupgård fra 1685. Hun viste allerede som barn særlige boglige evner, og beherskede allerede i en ung alder latin, fransk og tysk. Karen Brahe arvede i 1681 sin faster Anne Gjões store bogsamling. Denne blev grundlaget for det omfattende bibliotek, som Karen Brahe samlede hele sit liv. Biblioteket, der i dag opbevares på Landsarkivet for Fyn, indeholder ikke blot sjældne og værdifulde bøger fra Karen Brahes tid, men også unika i form af håndskrifter til middelalderlige folkeviser.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er stadig et trefløjet anlæg, delvis omgivet af voldgrave</p> <p>Avlsbygningerne er blevet udvidet mod øst, men har ellers den samme form og udstrækning.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret, idet der er opført en del spredtliggende huse i ejerlavet.</p> <p>Andre anlæg: Gærderne omkring skovarealerne er bevaret</p> <p>Skove og vådområder: Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovarealerne er bevaret, mens vådområderne er forsvundet</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X			<p>O.1500 er det oprindelige stenhus opført. Vestfløj og østfløj bygget i 1710. Østfløjens udløberfløje bygget o.1800. Istandsatt 1955-59.</p> <p>Agerumslade opført 1742. Mejeribygning opført 1860. Istandsatt 1955-59.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: De ændringer, der er sket i ejerlavet, er hovedsageligt sket efter 1889. Avlsgården er dog blevet udvidet på dette tidspunkt.</p>				

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sallinge	Fåborg	Håstrup

Hovedgårdstaksten

	1425		1662	1688 ¹⁾	1770 ¹⁾	1848	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn	3		36	18	31	40	48	57		
Bemærkninger: 1) foruden 9 tdr.skovskyld										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	1770	1848	1870 ²⁾	1903 ²⁾		
Tønder hartkorn			152	1083	309	171	1688	288		
Bemærkninger: 1) omfatter også fæstegodset, der hørte til Hvedholm og Billesskov 2) omfatter også fæstegodset til hele grevskabet										

	1425		1662	1688 ¹⁾	1787	1848	18	1903		
Antal gårde	35		17	150	41	27		37		
Heraf i hovedgd. sognet	10		16	8	11	27				
Antal huse				116	27	40		78		
Heraf i hovedgd. sognet				8	5	20				
Fæsteheder ialt				266	68	67		115		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17 87	18 48				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	3	8	6				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	2	4	1				
Antal egaliserede samlinger af gårde	1	3	1				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	33
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
----------	---------------------	--------------------	------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Østrupgård nævnes som landsbyhovedgård i 1425. Den var da på størrelse med en almindelig bondegård. Senere i 1400-tallet flyttedes Østrupgård ud fra landsbyen og udvidedes ved nedlæggelse af to gårde fra landsbyen. Igennem 1600- og 1700-tallet udvidedes hovedgården fortsat på landsbyens bekostning, således at gårdtallet her faldt fra 9 til 2. I 1740 blev gårdens jorder udskiftet fra fællesskabet med landsbyen, hvorved de resterende gårde i byen blev flyttet ud. Som følge heraf steg Østrupgårds hartkorn fra 18 tdr. i 1688 til 31 tdr. i 1770, foruden 9 tdr. skovskuld. I 1682 var det dyrkede areal på 148 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var meget dårlig, men der var god eng og overdrev og megen skov til hovedgården, der har karakter af skovgård. I 1682 var besætningen på den lille gård på ikke mindre end 40 malkekøer, 16 stude og 30 ungnød. I 1425 fulgte med Østrupgård 35 gårde, hvoraf 10 i hovedgårdssognet. Senere i 1400-tallet flyttedes gården ud på et lille voldsted, hvor et stenhus opførtes. Trods denne lovende begyndelse forblev Østrupgård et mindre gods, der i lange perioder blot var følgegård til større herregårde. I 1662 var bøndergodset reduceret til 17 gårde, men det retableredes dog atter på et niveau af 30-40 gårde. Mellem 1632 og 1664 blev Østrup by egaliseret. I 1787 var endvidere 24 gårde i Svanninge egaliseret samt 4 gårde i Nr. Broby. Fra 1751 indgik Østrupgård i stamhuset Hvedholm, der i 1798 udvidedes til grevskabet Brahesminde. Fra 1685-1736 ejedes Østrupgård af Karen Brahe, der bl.a. oprettede en skole og et hospital på godset. I 1785 oprettedes yderligere et hospital.

b. Efter cirka 1800:

Østrupgård hovedgårdsejerlav beløb sig o. 1800 til 335 ha. Østrupgård indgik i hele 1800-tallet i grevskabet Brahesminde, hvorfor eventuelle udvidelser af arealet ikke umiddelbart kan ses ud fra det foreliggende kildemateriale. O. 1907 opgjordes ager/eng-arealet til 217 ha, mens skovarealet blev opgjort sammen med grevskabets øvrige skovarealer. Ved grevskabets overgang til fri ejendom skulle der sælges en vis del af jordtilliggendet til staten. Besidderen valgte at tage det meste jord fra Østrupgård. I 1927 bortsolgtes derfor hele 252 ha, der blev udstykket til 24 selvstændige brug og 10 tillægsparcer. Østrupgård havde i 1986 stadig kun de resterende 81 ha tilbage. Efter 1986 er der købt megen jord til.

Værdisættelsen af ager/eng-arealet (hovedgårdstaksten) steg en del i løbet af perioden 1770-1903, fra 31 tdr.htk. til 57 tdr.htk. I hvor høj grad denne stigning skyldes nyopdyrkning, køb af jord eller inddragelse af fæstejord ved salg til selveje lader sig ikke afgøre ud fra det foreliggende kildemateriale på grund af sammenblanding af grevskabets regnskaber. Det er dog kendt, at grevskabet Brahesminde benyttede sig af sin ret til at inddrage fæstejord i forbindelse med salget af fæstegods til selveje. Jorden var i 1770 delt op i 7 marker, hvoraf de 3 blev besået årligt. O. 1907 var der 9 marker, hvoraf de 5 blev besået årligt, mens de 4 enten lå brak eller med græs. Der var da 95 køer, 40 stk. ungvæg og kalve og 20 tyre. I 1986 er der stadig malkekvæg, og jorden bruges til korn- og frøavl. Godset har en større svineproduktion, schäferi og hesteavl.

Fæstegodsets størrelse og beliggenhed er i lighed med arealet svært at følge op på grund af sammenblanding med grevskabets øvrige besiddelser. Frasalget af fæstegods blev først påbegyndt i 1875. I 1770 var der 33 gårde med hoveripligt til Østrupgård. Denne pligt blev senere afløst af en pengeydelse. O. 1907 blev gården drevet af 13 faste folk, 2 daglejere og 4 polakker i roe- og høsttiden. Østrupgård indgik som nævnt i grevskabet Brahesminde. Dette er beskrevet nærmere under Hvedholm. Ved grevskabets overgang til fri ejendom i 1927 blev Østrupgård solgt.

Fyns Amt	Herred: Sallinge	Kommune: Fåborg	Sogn: Håstrup
-----------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------

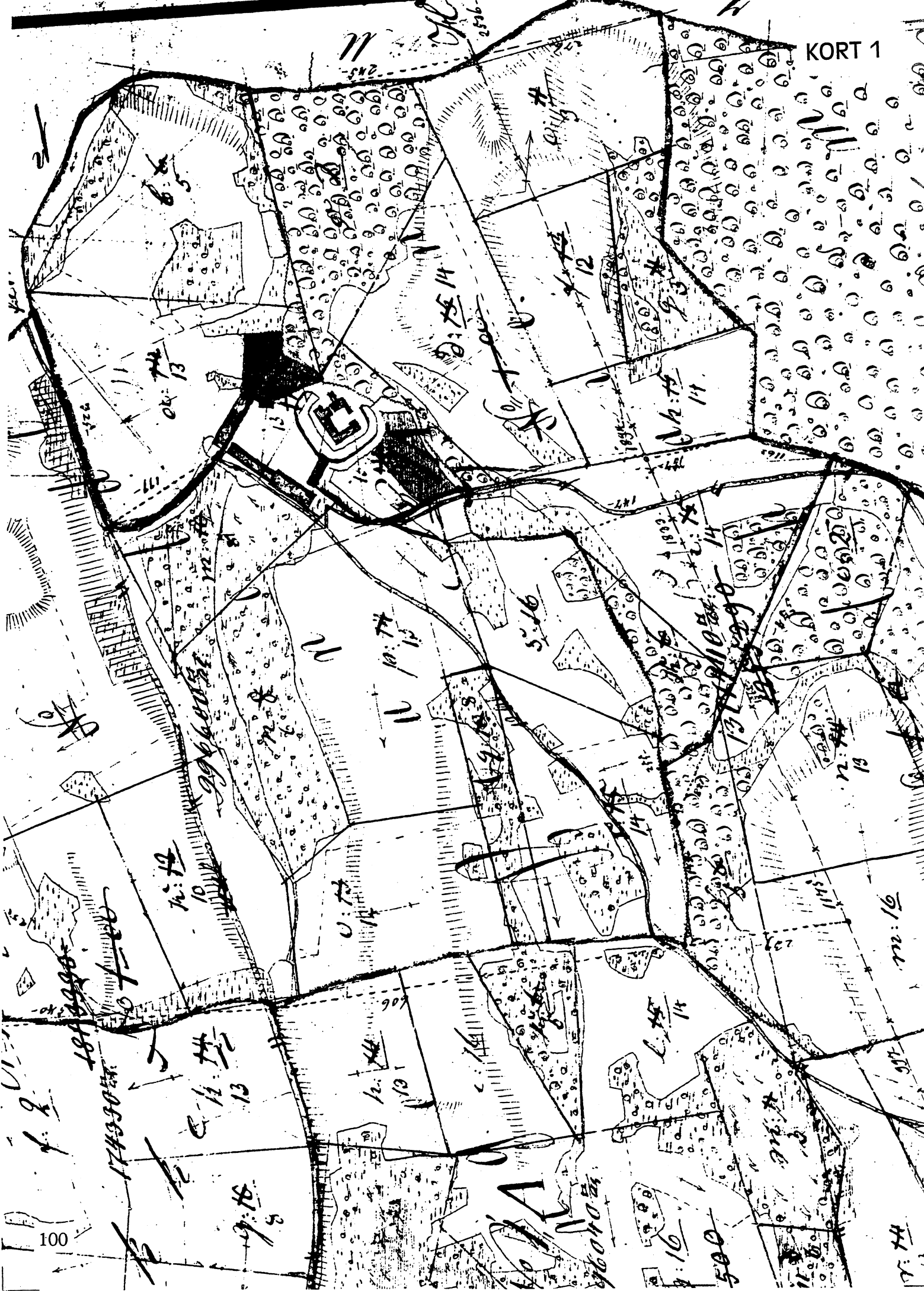
Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** særlig interesse

- Østrupgård er opstået som landsbyhovedgård. Den udflyttedes i 1400-tallet og nedlagde efterhånden hele landsbyen Østrup, bortset fra to gårde, der udflyttedes. Gårdens enemærker blev endelig udskilt o.1740. Hovedgården forblev af beskeden størrelse og havde karakter af skovgård. Østrupgård er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering.
- Godstilliggendet var i 1425 på 35 gårde, og efter en nedgangsperiode stabiliseredes tilliggendet på dette niveau. I 1700-tallet indgik Østrupgård i stamhuset Hvedholm, senere grævskabet Brahesminde. Under Østrupgård oprettedes en skole og to hospitaler.
- Ved grævskabets afløsning afgaves den meste jord fra Østrupgård. Frasalget af fæstegods blev først påbegyndt i 1875.
- Hovedbygningen rummer et stenhus fra ca. 1500 med to bindingsværksfløje fra 1700-tallet. Avlsbygningerne stammer hovedsagelig fra 1700-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med en lang og karakteristisk udvikling. Østrupgård har i usædvanlig grad bevaret sin oprindelige karakter.

Relikt-vurdering: stor interesse

- Hovedbygningen fra ca. 1500- og 1700-tallet er velbevaret. Avlsbygningerne er velbevaret.
- Ejerlavet er præget af udparcellering og nybebyggelse. Hovedparten af skovarealerne er bevaret og gærderne omkring skovene. Vådområderne er forsvundet.
- Særlige relikter: -
- Arkæologiske interesser: tomten af landsbyen Østrup.

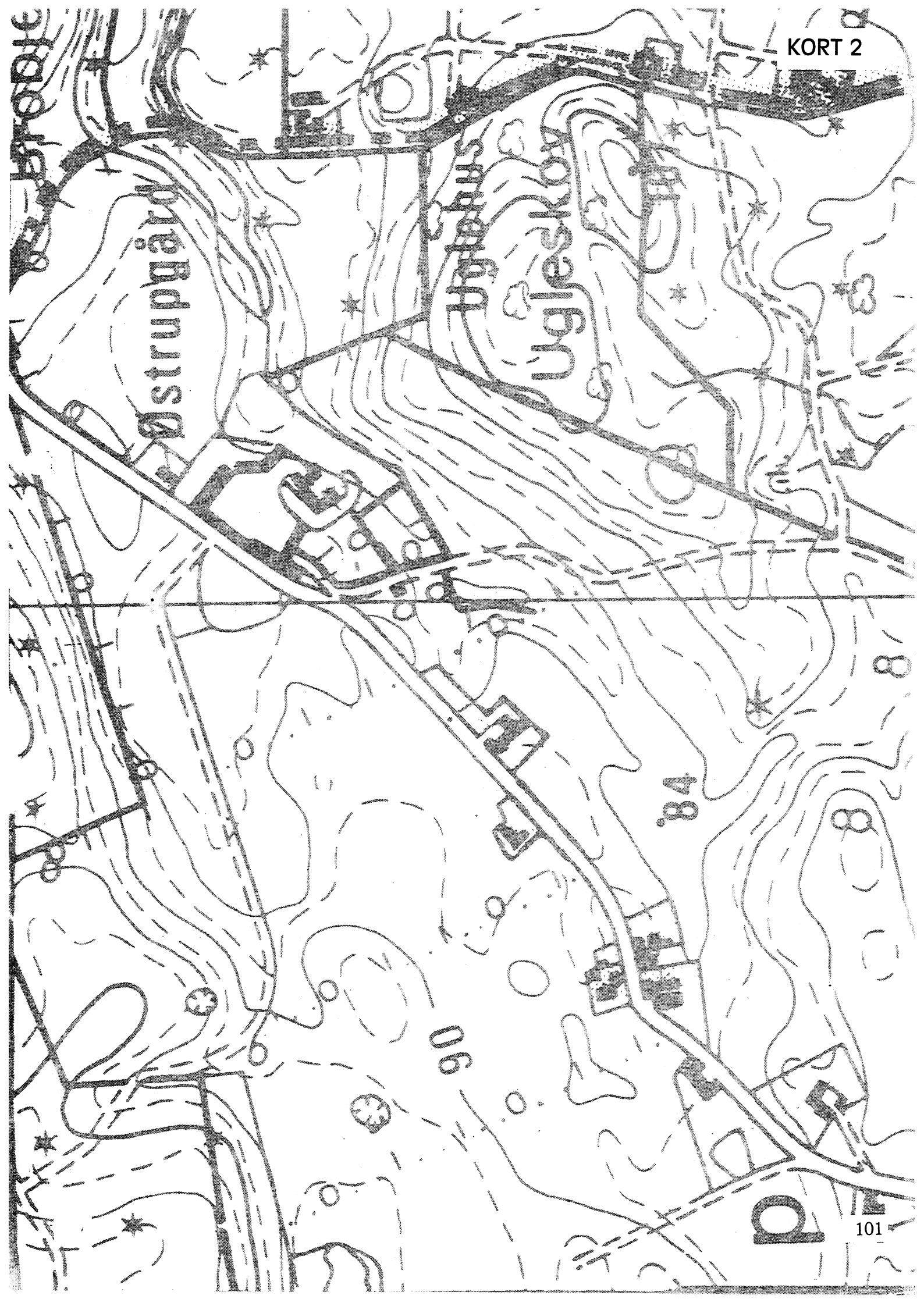

Østrupgård

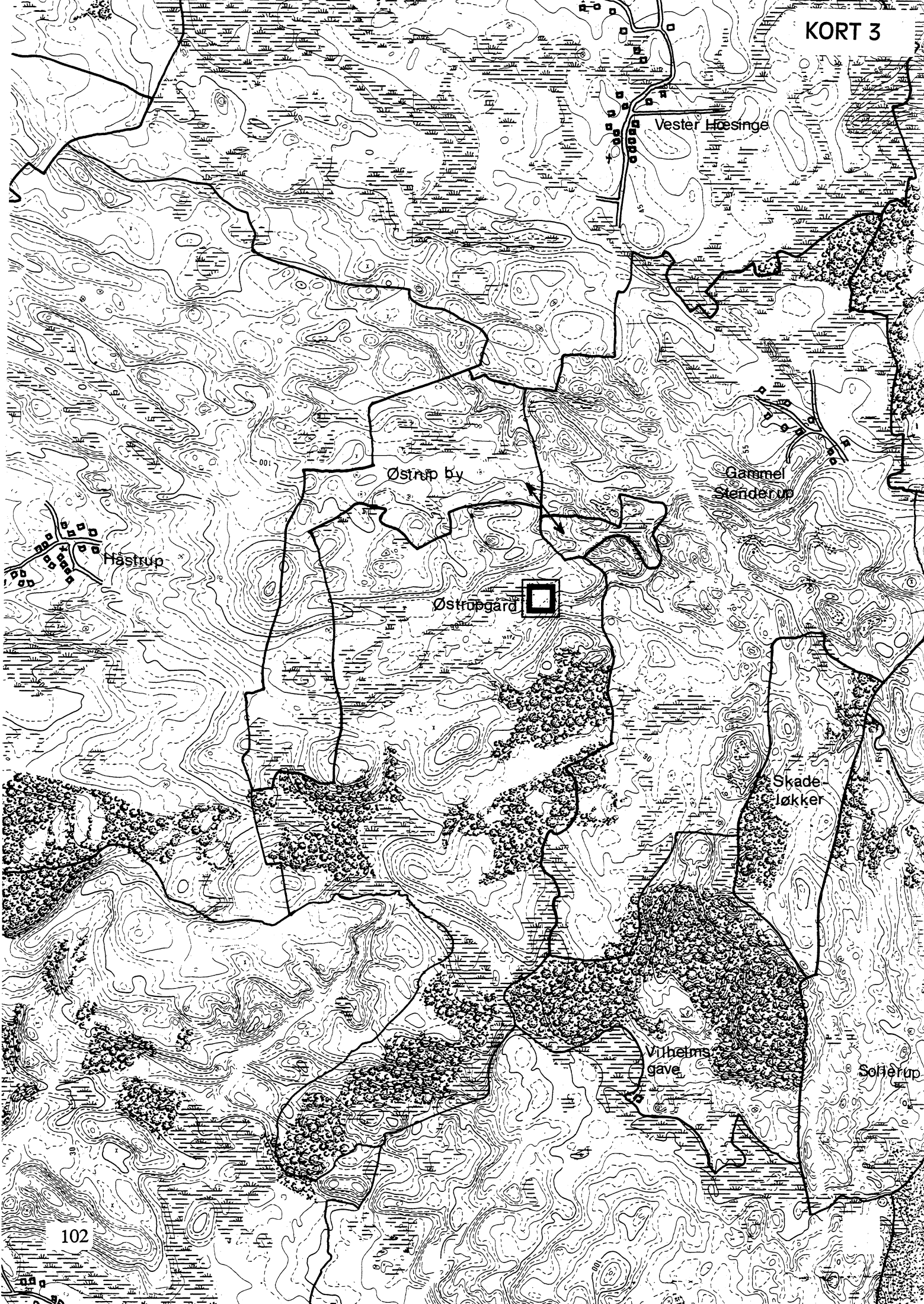
Hjerting
Ugleskøb

90

84

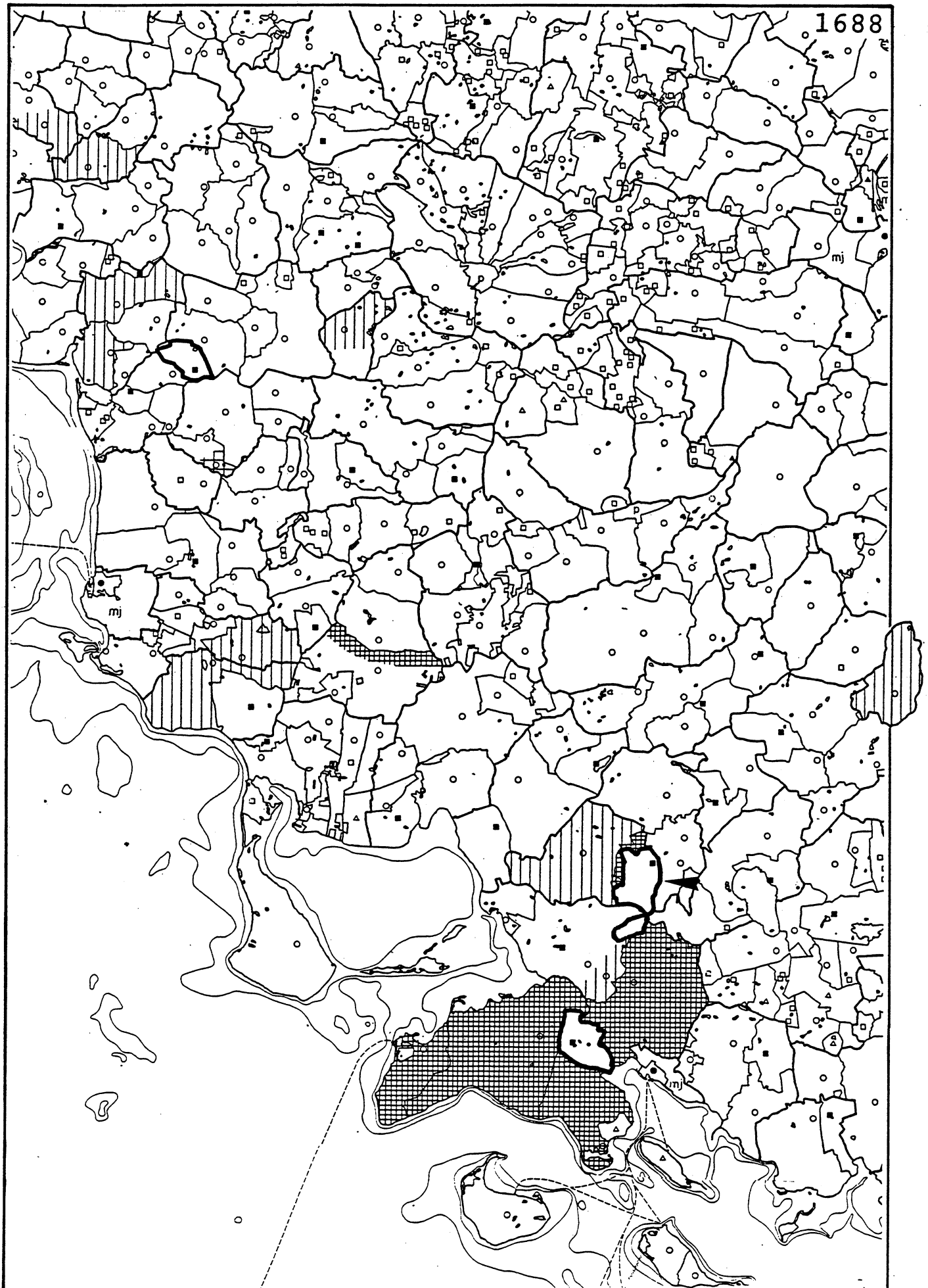

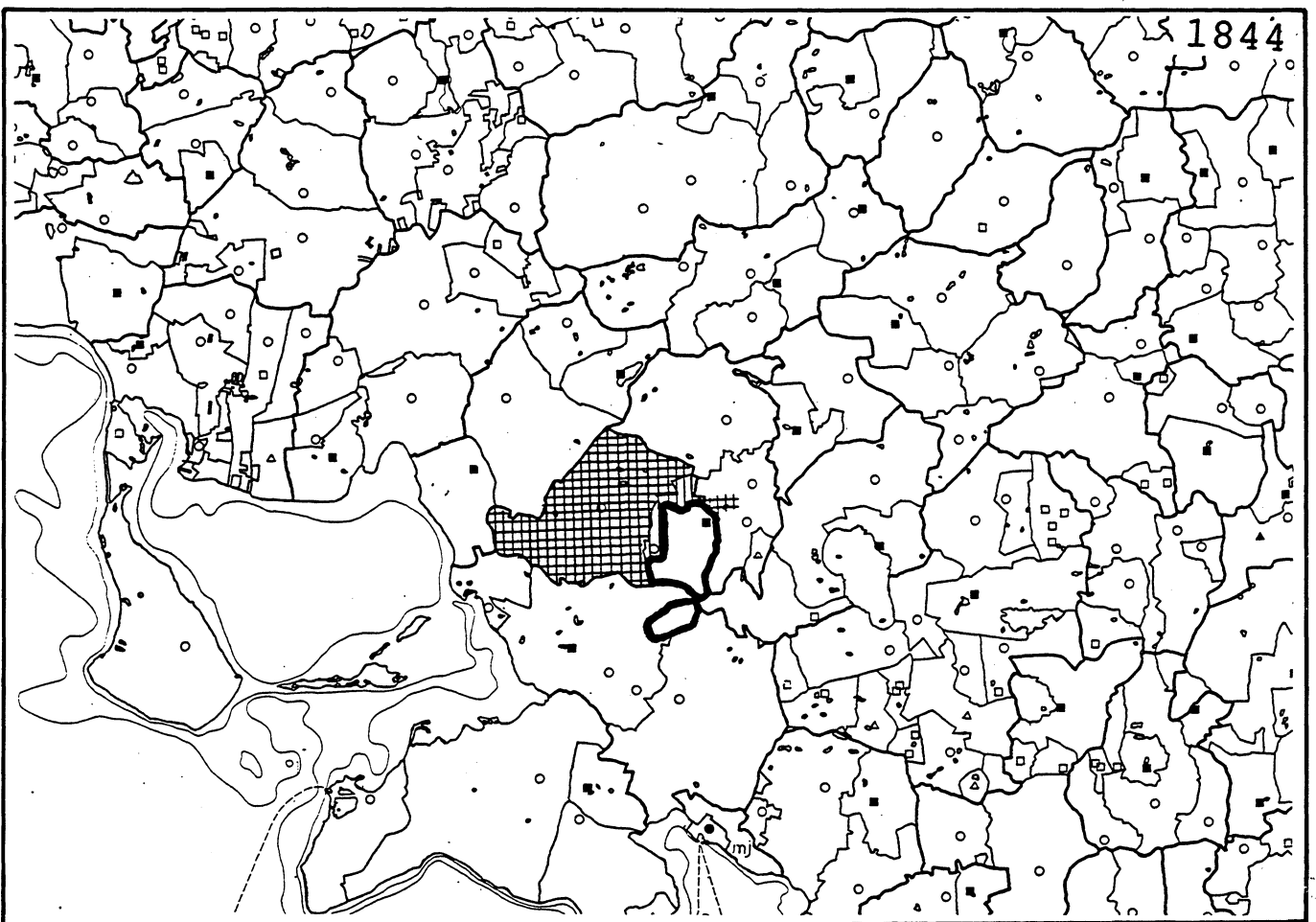
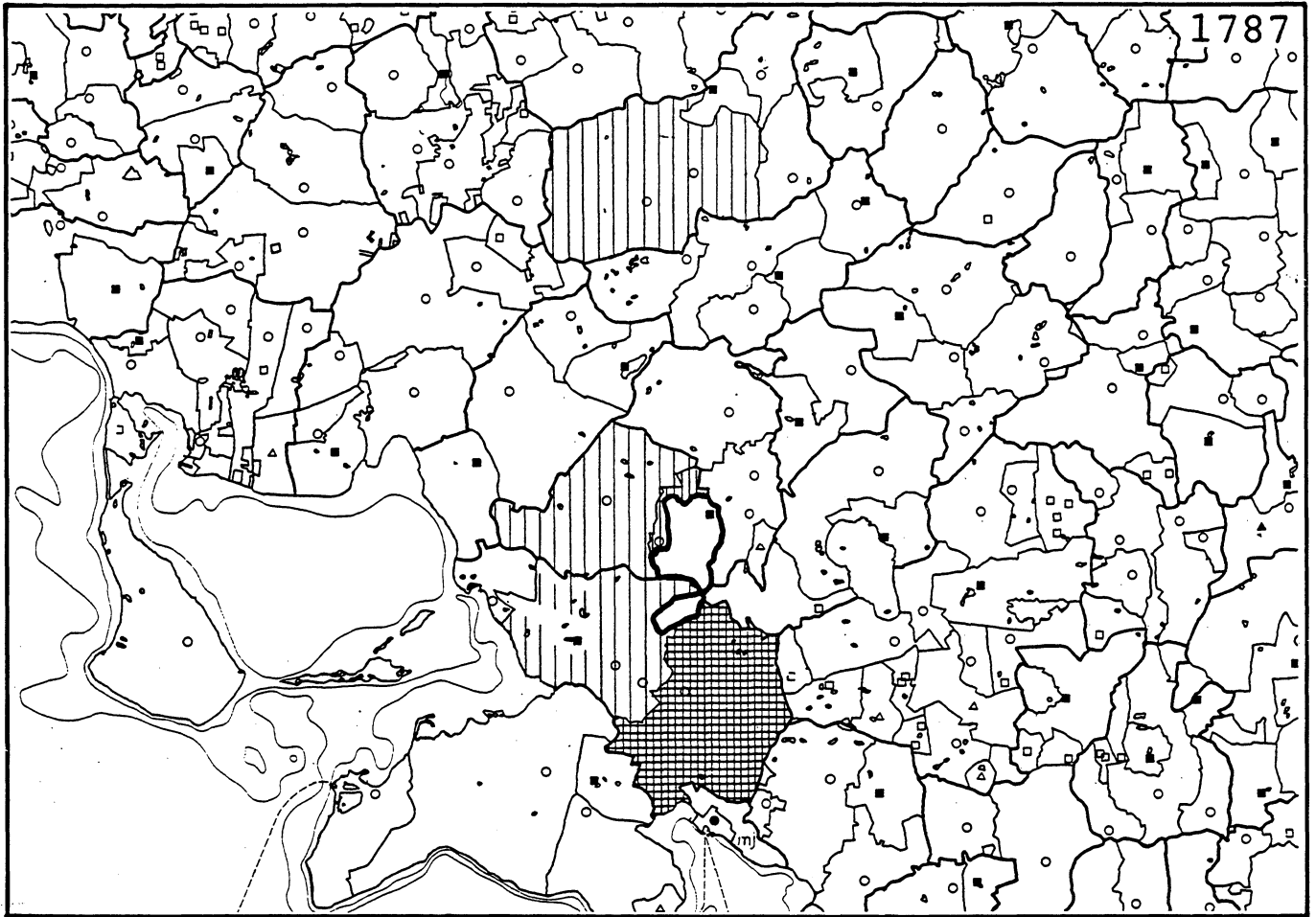

KULTURHISTORIE

1. Landsbyregistrering i Fyns Amt, foreløbig orientering, 1983
Landsbyregistrering i Fyns Amt, Historiske forhold, 1983
  - 1.01 Assens Kommune
  - 1.02 Bogense Kommune
  - 1.03 Broby Kommune
  - 1.04 Egebjerg Kommune
  - 1.05 Ejby Kommune
  - 1.06 Faaborg Kommune
  - 1.07 Glamsbjerg Kommune
  - 1.08 Gudme Kommune
  - 1.09 Haarby Kommune
  - 1.10 Kerteminde Kommune
  - 1.11 Langeskov Kommune
  - 1.12 Marstal Kommune
  - 1.13 Middelfart Kommune
  - 1.14 Munkebo Kommune
  - 1.15 Nyborg Kommune
  - 1.16 Nr. Åby Kommune
  - 1.17 Odense Kommune bind 1 og 2
  - 1.18 Otterup Kommune
  - 1.19 Ringe Kommune
  - 1.20 Rudkøbing Kommune
  - 1.21 Ryslinge Kommune
  - 1.22 Svendborg Kommune
  - 1.23 Sydlangeland Kommune
  - 1.24 Sønder sø Kommune bind 1 og 2
  - 1.25 Tommerup Kommune
  - 1.26 Tranekær Kommune
  - 1.27 Ullerslev Kommune
  - 1.28 Vissenbjerg Kommune
  - 1.29 Ærøskøbing Kommune
  - 1.30 Ørbæk Kommune
  - 1.31 Årslev Kommune
  - 1.32 Aarup Kommune
2. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan, Supplerende oplæg vedrørende udpegning af bevaringsværdige landsbyer og sikring af kirkeomgivelser. juni 1984. Udgået.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplanlægning Kulturhistoriske forhold, 1984
4. Landskabsarkitektonisk registrering af hovedgårde, 1988
5. Vand- og vandkraftsudnyttelse på Fyn, 1989
6. Landsbyer med særlige bevaringsinteresser, 1992
7. Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Skemaer og kort.
  - 7.01 Kerteminde Kommune, 1994
  - 7.02 Faaborg Kommune, 1994
  - 7.03 Odense Kommune, 1995
  - 7.04 Assens Kommune, 1995
  - 7.05 Bogense Kommune, 1995
  - 7.06 Svendborg Kommune, 1995
  - 7.07 Tranekær Kommune, 1995
  - 7.08 Hårby Kommune, 1995
  - 7.09 Gudme Kommune, 1995
  - 7.10 Glamsbjerg Kommune, 1995
  - 7.11 Egebjerg Kommune, 1995
  - 7.12 Ejby
  - 7.13 Langeskov og Munkebo Kommune, 1995
  - 7.14 Nyborg og Ullerslev Kommune, 1995
  - 7.15 Ryslinge Kommune, 1995
  - 7.16 Rudkøbing Kommune, 1995
  - 7.17 Ringe Kommune, 1995
  - 7.18 Otterup Kommune, 1995
  - 7.19 Årup Kommune, 1995
  - 7.20 Middelfart og Nr. Åby Kommune, 1995
  - 7.21 Årslev Kommune, 1995
  - 7.22 Ørbæk Kommune, 1995
  - 7.23 Sønder sø Kommune, 1995
  - 7.24 Sydlangeland Kommune, 1995
8. De fynske hovedgårde
Sammenfatninger og analyser af skemaregistreringen

NATURFORVALTNING

Fredninger / beskyttet natur

1. Registrering af kirkeomgivelsesfredninger i Fyns Amt, 1980
2. Oversigt over fredede arealer og naturfredningslovens beskyttelses- og byggelinier i Fyns Amt 1981 Udgået.
3. Oversigt over vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43 I Fyns Amt, 1983 Udgået.
4. Fredninger i Fyns Amt, 1989
  - 14.1 Nordlige fredningskreds
  - 14.2 Sydlige fredningskreds
  - 14.3 Vestlige fredningskreds

Planlægning

1. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan oplæg, juni 1983. Udgået.
2. Forslag vedrørende udbygning af det rekreative hovedstinet, 1984.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplan foreløbigt tryk, 1986. Udgået.
4. Fredningsplanlægning, Handlingsprogram, forslag 1987. Udgået.
5. Fredningsplanens Handlingsprogram, 1989
6. Fredningsplan, 1991.

Registrering / overvågning / pleje

1. Oversigt over biologiske interesseområder i Fyns Amt, 1981
2. Stævningskove på Langeland, 1988
3. Naturpleje 1987, 1988.
4. Naturpleje 1988, 1989.
5. Overvågning af fuglelokaliteter i Fyns Amt, 1989.
6. Overvågning af fugle i Fyns Amt 1988, 1990.
7. Naturpleje 1989, 1990.

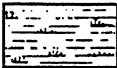

Henvendelse vedrørende publikationer kan ske til:

Fyns Amt, Natur- og vandmiljøafdelingen,
Ørbækvej 100 5220 Odense SØ, tlf. 6556 1000

8. Overvågning af padder i Fyns Amt 1988, 1990.
9. Stævningskove på Fyn, 1990
10. Moser i Fyns Amt - Nyborg Kommune, 1991
11. Moser i Fyns Amt - Tommerup Kommune, 1991
12. Moser i Fyns Amt - Odense Kommune, 1992
13. Moser i Fyns Amt - Faaborg Kommune, 1992
14. Strandenge i Fyns Amt, 1993
15. Insekter i Naturplejen, 1995
16. Slåning af Vejkanter, 1995
17. Moser i Fyns Amt - Marstal og Ærøskøbing kommuner, 1995

Signaturforklaring

Kort 3

	Agerland		Voldsted
	Eng/mose		Gård
	Skov		Mølle
	Bakkeoverdrev		Teglværk
	Hovedgård med voldgrav		Smedie
	Hovedgård		Hus
			Kalkovn

Kort 5

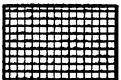
Ejerlavskort med påtrykte ejersignaturer

 Hovedgårdstakst

 0-25%

 25-50%

 50-75%

 75-100%